

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

acmrr.bucuresti@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2016

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici

Acad. Dinu C. Giurescu

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu

Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu

Prof. univ. dr. Gelu Neamțu

Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu

Conf. univ. dr. Aurel V. David

Colegiul de redacție

Redactor șef:

Paul Carpen

Secretar de redacție:

Gl. bg. (r) Maria Ilie

Membri:

Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu

Col. (r) Mihai Constantinescu

Col. (r) Hagop Hairabetian

Gl. mr. (r) Marin Ioniță
Gl. bg. (r) Nechifor Ignat
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

**Mesajul Directorului Serviciului Român de Informații,
domnul Eduard Hellvig,
adresat cadrelor militare în rezervă și în retragere din SRI,
cu ocazia Adunării Generale din 7 mai 2016**

Stimate doamne, stimați domni,

A trecut mai bine de un an de când am onoarea să fiu directorul Serviciului Român de Informații și, în tot acest timp, am avut ocazia să cunosc și să înțeleg destul de bine această instituție. Și nu pot să nu mă bucur că, în fiecare an, cadrele în rezervă și în retragere se întâlnesc cu ofițerii activi pentru a beneficia de transfer de *intelligence*.

Putem să vorbim astăzi despre un Serviciu apreciat de toți partenerii noștri interni și externi și datorită efortului pe care l-ați depus atât ca ofițeri activi, cât și acum, ca ofițeri în rezervă și în retragere.

Mai ales în această perioadă complicată, experiența acumulată în slujba Patriei vă face o resursă indispensabilă pe care contăm pentru a identifica soluții la provocările cu care ne confruntăm zi de zi.

Vă asigur că pe perioada mandatului meu voi încerca să răspund nevoilor Dumneavoastră și sunt convins că numai împreună și punând Patria înainte de toate, vom reuși să ne îndeplinim misiunile cu succes.

Așa cum am mai spus, suntem conștienți de faptul că nevoile vor fi mereu mai mari decât ceea ce putem asigura, dar depunem un efort constant pentru a pune la dispoziție

resursele necesare pentru cei care și-au adus și își aduc contribuția la construcția și consolidarea acestei instituții.

Doresc să vă mulțumesc pentru că ne rămâneți aproape, în serviciul cetățenilor, și pentru contribuția la consolidarea culturii de securitate în România.

00000

C U P R I N S

Editorial

- Să nu ne fie frică! 5
Paul Carpen

Un eveniment remarcabil: lansarea volumului „Apărarea ordinii constituționale. Perspectiva unui ofiter de informații”

- O carte în dezbatere 11
Paul Carpen
- În 1918, Basarabia a dat tonul la cântec... 14
Ion Coja
- Oamenii aceștia și-au servit țara 18
Ambasador Constantin Vlad
- Impresii de lectură 22
(sinteză de presă)

File de istorie

- Incredibila existență a lui Ilie Cătărău-Catidi 25
Gl. bg. (r) Vasile Maiercan
- Războiul informațional al României cu puterile centrale în perioada așa-zisei neutralități armate (1914-1916) 37
Col. (r) dr. Aurel V. David

Memorie profesională

- Opoziția oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu 65
4. Opoziția în celelalte țări comuniste din Europa de Est: Cehoslovacia, Ungaria,

R.D. Germană, Bulgaria

Gl.bg. (r) Vasile Mălureanu

Atitudini

- Despre veterani și nu numai 83
Paul Carpen
- Respect pentru memoria lui Ion Stănescu! 87
Gl.bg. (r) Aurel I. Rogojan
- „Dosarele albastre”, instrument de intrigă și dezbinare 92
Gl. mr. (r) Victor Negulescu
- Corupția – amenințare pentru securitatea națională – un punct de vedere 97
Col. (r) Alexandru Bicăzan

În sprijinul culturii de securitate

- Globalizarea și spionajul (II) 100
Col. (r) Hagop Hairabetian
- Planuri și scenarii actuale vizând dezmembrarea României (III) 108
Col. (r) dr. Aurel V. David
- Colțul mizantropului: U.E., dragostea noastră! 118
Col. (r) Hagop Hairabetian
- Note de lectură 122
 - Dr. Gh. Rațiu: „După un sfert de veac – România și românii înainte și după revoluția din decembrie 1989” 124

Pagini literare 130

- Paul Carpen, Dumitru Dănău, Emil Dreptate, Mircea Dorin Istrate, Corin Bianu, Gheorghe Trifu

Din activitatea ACMRR-SRI 131

- **In memoriam:** General locotenent Aristotel Stamatoiu 133
- **Prezenți în viața și cultura cetății** 133
- **Noi apariții editoriale** 134
- **„Vitrallii – lumini și umbre” – prezență și ecouri** 134

SĂ NU NE FIE FRICĂ!

Numărul 30 (octombrie – decembrie 2015) al revistei *Intelligence* debutează cu un inimos îndemn adresat nouă, tuturor cetățenilor României, de către domnul Eduard Hellvig, directorul Serviciului Român de Informații:

Nu vă fie teamă!

Axat în principal pe problematica terorismului, articolul iese din cadrul strict al acestei tematici, abordând raportul dintre stat și cetățean. Clădirea unui parteneriat între cele două entități, așa cum își propune viziunea strategică a SRI pentru perioada 2015 – 2019, nu constituie o sarcină simplă. Desigur, cetățeanul trebuie să fie el însuși un contributor la asigurarea securității și nu un simplu beneficiar. Mai direct spus, cetățeanul nu trebuie să aștepte pasiv să fie protejat de către stat, ci, prin implicarea sa nemijlocită, să contribuie la protejarea sa și a conaționalilor săi.

De ce afirmam că realizarea unui parteneriat între stat și cetățean constituie o întreprindere dificilă? Cauzele sunt multiple și de aceea ne vom referi la doar două dintre ele, cele mai evidente.

În primul rând, ne aflăm într-o perioadă în care, vreme de 26 de ani, persoane autointitulate „formatori de opinie” au făcut din colaborarea cetățeanului cu serviciile de informații ale statului român o culpă impardonabilă. Subliniem, ale statului român, întrucât pentru colaborarea unor cetățeni români cu serviciile de informații ale unor state străine s-au fabricat scuze și s-au acordat indulgențe. În această atmosferă, nu a fost nevoie decât de un pas până la apariția unor acte normative suficient de laxe pentru a permite Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității numeroase abuzuri și atragerea sa, uneori, în soluționarea unor dispute personale, multe pe fundament politic.

Iată ce scrie în acest sens domnul general Victor Negulescu, cel care a creat și a condus, după 1990, Direcția de Contrainformații și Securitate Militară:

„Ca la un semnal magic, pe noua scenă politică a României își fac apariția moralizatori și purificatori de toate speciile. (...) Ei recurg cu măiestrie la sentimentele curate ale celei mai mari părți a populației, bine intenționată dar neavizată în domeniu, prezentând serviciile noastre secrete – fac precizarea din nou că mă refer la cele informative – ca pe cele mai sălbatice din lume, cu oameni fără conștiință și religie, adevărate brute și fanatici, trădători de neam și glie.” (România în luptele pentru istorie, teritoriu și neam, p. 319)

(...) CNSAS a fost și va rămâne un organ de prisos, bun doar să cheltuiască bani publici, în timp ce adevărații vinovați, colaboratori sadea sau apărători ai regimului de urgie, continuă să-și facă mendrele, pozând ca persecutați ai Securității, gata să se sacrifice din nou pentru apărarea dreptății și a adevărului. (op.cit. p.275)

Trezirea fricii în sufletul supușilor pentru a-i domina pe această bază este o cale veche, bătătorită, urmată de când lumea.

În „*Principele*”, lucrare apărută în 1513, Niccoló Machiavelli explică arta conducerii în conformitate cu canoanele vremii sale:

„Se pune problema dacă este mai bine să fii iubit decât temut sau invers. Răspunsul este că ar trebui să fii și una, și alta; dar, întrucât este greu să împaci aceste două lucruri, spun că, atunci când unul din două trebuie să lipsească, este mult mai sigur pentru tine să fii temut decât iubit”.

Dar așa cum a fost cândva, așa e și astăzi. Numai că lucrurile au devenit mai subtile, mai sofisticate.

Astfel, spre exemplu, în complexul proces al manipulării maselor se poate constata apariția frecventă a unei manevre abile: o categorie de persoane este culpabilizată, este înfierată pentru o culpă de regulă suficient de vagă, de imprecisă pentru a face imposibilă apărarea.

Apoi se răspândește ideea că aceia care au greșit astfel trebuie pedepsiți.

De aici și până la pedeapsa colectivă nu mai este decât un pas: un om poate fi găsit vinovat pentru faptul că aparține unei anumite religii, că are o anumită culoare a pielii, că aparține unei armate înfrânte etc. Căutând în

trecutul nostru – mai îndepărtat sau mai recent – vom descoperi mereu alte și alte asemenea exemple, ne vom aminti de instrumentele folosite pentru pedepsirea unor asemenea culpe: Inchiziția, Ku-Klux-Klan, tribunalele speciale...

La finele celui mai mare masacru din istoria umanității – cel de-Al Doilea Război Mondial – filozoful englez Bertrand Russel prevenea: „*Nu există vină mai mare decât pedeapsa colectivă*”.

Lăsând considerațiile generale la o parte, ce observăm în situația concretă a României postdecembriste?

Dintre multiplele fenomene, unul se detașează pregnant: în procesul de preluare a puterii a fost intens folosită o dezinformare cu consecințe imediate (morți, răniți, isterizarea unei părți a populației), dar și cu urmări de durată. Este vorba despre nenorocita lozincă „Securiști-teroriști” care a fost aruncată în public, promovată și susținută de persoane care dețineau funcții mai înalte sau mai mici, de indivizi care, indiferent de poziția lor, nu au răspuns în fața legii, așa cum s-ar fi cuvenit, pentru consecințele grave ale agitației produse de ei.

Puțini își mai amintesc, poate, astăzi de articolul scris cu venin despre „gorilele teroriste” care, chipurile, veneau să atace Ministerul Apărării care era înconjurat cu tancuri și cuiburi de mitralieră. La fel și perorațiile fanteziste debitate pe postul TV de Brateș, Marinescu, Militaru, Iliescu și alții.

Minciunile acestora au avut o viață scurtă. S-au pierdut în neant ca niște baloane de săpun spulberate de vânt. Dar gazul otrăvitor cu care aceste baloane erau umplute – ideea conform căreia fosta Securitate era pricina tuturor relelor – a fost aspirat.

Dezinformarea ascunsă, insidioasă a continuat însă, din păcate, să producă efecte ani de-a rândul. A fost creată, printr-un act normativ dovedit neconstituțional, o instituție specială – CNSAS – chemată să îi tragă la răspundere pe membrii fostei Securități. Situațiile aberante create vor putea fi judecate fără părtinire, probabil, abia peste ani.

Doar atunci se vor fi stins, sperăm, ecourile unor chemări de natura celor care cereau „înființarea unor lagăre în care să fie internați toți membrii fostei Securități, de la ministru la femeia de serviciu”, în care se cerea

excluderea acestora din viața publică, în care cei care colaboraseră în secret cu serviciile de informații străine erau glorificați, decorați, iar cei care colaboraseră cu serviciul de informații român erau înfierăți și considerați „iude”, „turnători”, colaboraționiști etc.

De ce să nu o recunoaștem deschis? Șirul unor asemenea acțiuni, susținut de o presă aservită, gata să acuze fără o analiză serioasă, nepărtinitoare a produs efecte nefericite. Aproape 1600 de foști membri ai aparatului de Securitate au suportat cu stoicism, până în prezent, târârea lor în fața unor instanțe care nu mai ascultau glasul rațiunii și al dreptății, plecând de la premisa că „nimic din ceea ce este legat de Securitate nu poate fi bun”. Lipsa unei elementare culturi istorice și de specialitate sau suprimarea conștientă a informației deținute au permis ca fosta Securitate să fie demonizată spre exemplu, pentru folosirea unor mijloace ale muncii informative echivalente celor folosite în toată lumea.

A trecut mai bine de un sfert de veac de la schimbarea regimului politic în România. Timp scurt la scara istoriei, dar semnificativ atunci când este raportat la durata vieții unui om. Războiul rece s-a stins, în locul opoziției clare, distincte între țările aparținând celor două sisteme social-economice opuse a apărut un nou tip de conflict. Ascuns sub diverse denumiri și măști amăgitoare – ciocnirea civilizațiilor, expansiune islamistă etc. – acest nou război este extrem de fierbinte: explozii în locuri publice intens frecventate, împușcături, răpiri de persoane, un lanț lung al imaginației răului.

Am considerat – și nu avem motive pentru a ne dezice de această poziție – că mulți dintre cei care au demonizat și au atacat, începând din 1989, instituțiile statului, cei care s-au străduit să genereze și să alimenteze un conflict între Armată și Securitate, mulți dintre cei care întinzând o pătură uniformizatoare peste serviciile de informații au folosit abateri individuale pentru generalizări forțate și aprecieri denigratoare, toți aceștia și alții ca ei și-au dorit servicii de informații slabe, incapabile să descopere jaful pe care îl visau și la care, vedem azi, s-au dedat.

Să privim lungul șir al marilor infractori, judecați și condamnați, proprietari ai unor averi de dimensiuni uriașe. Ce făceau acum 20 de ani? Nu cumva finanțau o presă avidă de scandal, gata să blameze o instituție pentru

eroarea unui individ? Nu cumva erau cei care cereau vânzarea la fier vechi a industriei noastre? Sau care lăudau „privatizarea” unor obiective prin vânzarea lor nu către un particular, ci către un alt stat? Sau care elogiau exodul forței de muncă în străinătate, deși este dovedit că munca este singurul izvor al plusvalorii? Șirul este lung.

Din postura noastră de veterani ai serviciilor române de informații nu putem decât să transmitem cadrelor din actualele servicii bucuria noastră pentru succesele obținute și să le spunem din toată inima: **Să nu vă temeți!** Nu veți avea soarta tristă a foștilor ofițeri plimbați prin instanțe pentru culpele imaginare ogândite într-un act normativ strâmb: OUG 24/1998.

Organele de informații nu pot, oricât de perfecționată ar fi tehnica operativă de care dispun, să afle din timp și să prevină acțiunile antistatale, teroriste. Au nevoie de sursă umană.

Colaboratorii serviciilor de informații române de dinainte de 1989 au fost blamați în fel și chip. Impactul unei asemenea propagande nu putea să nu se extindă, împiedicându-i în ultimele două decenii pe unii dintre cei cărora li se solicită să sprijine în secret acțiunile de descoperire și documentare a activităților anticonstituționale să accepte colaborarea cu structurile Serviciului Român de Informații.

Și lor nu putem să le adresăm decât același îndemn „Să nu vă fie frică!”. Nu veți avea soarta miilor de persoane de sprijin stigmatizate drept „colaborator al Securității”, a căror imagine publică a fost întinată și nu o dată distrusă.

O normă legală care să protejeze pe vecie onoarea și demnitatea ofițerului de informații și a colaboratorilor săi este mai mult decât necesară.

De ce oare onorabili legiuitori care sunt preocupați de numărul de câini la o stână nu vor să cunoască legislația SUA, statul către care ne îndreptăm cu admirație privirea în legătură cu deconspirarea unui ofițer acoperit sau a unui colaborator? Ce este mai important pentru dânșii?

Dar noi, veteranii, noi cei care am fost martori ai unui lung șir de nedreptăți, noi ce facem? Noi am văzut cum colegi de-ai noștri, în decembrie 1989 și în perioada imediat următoare, au fost împușcați, au fost spânzurați, au fost uciși în bătaie, au fost arestați, lipsiți de libertate luni și ani, mulți fără

proces, alții în urma unor procese nedrepte, am văzut cum asupra unei largi categorii – ofițerul de informații – a fost aruncat blestemul de „torționar”, noi, așadar, ce facem?

Noi avem o asociație legal constituită, noi desfășurăm o activitate publică, unde, prin expuneri, conferințe, simpozioane, precum și prin revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” ne aducem contribuția la dezvoltarea culturii de securitate a conaționalilor noștri; noi apărăm demnitatea și onoarea colegilor noștri, prezentând adevăruri uneori incomode, dar întotdeauna necesare, fără a intra în polemici nici chiar atunci când aveam 100% dreptate.

Dacă facem toate acestea – și încă multe altele – înseamnă că nu ne-am temut să pornim pe un drum spinos, plin de pericole ascunse.

De aceea îi îndemn pe toți veteranii din serviciile de informații, pe toți prietenii și colaboratorii lor: Să nu vă fie frică! Și noi avem drepturi!

Dreptatea a fost întotdeauna puternică. Adevărul învinge minciuna! Binele va supune Răul!

Să nu ne fie teamă!

Paul Carpen

O CARTE ÎN DEZBATERE

Momentele de profundă satisfacție intelectuală nu sunt foarte dese într-o viață de om. De aceea, după ce am uitat tot ceea ce este banal, este comun, după ce am șters din memorie tot ceea ce este prin nimic altfel decât evenimentele, impresiile dobândite ieri, alaltăieri, acum o lună sau acum un an, ne rămân în păstrarea memoriei faptele deosebite, sclipirile luminoase ale unor trăiri cu totul aparte asemenea cristalelor de diamant în masa de steril.

Astfel s-ar putea descrie pe scurt impresia produsă de acțiunea organizată de către Fundația Europeană Titulescu (FET) la 10 martie 2016, și anume lansarea și dezbateră pe marginea volumului

Fundația Europeană Titulescu – Centrul de Cercetare

Lansarea volumului
**„Apărarea Ordinii Constituționale
 Perspectiva unui ofițer de informații”
 de
 Gł. bg. (r) Vasile MĂLUREANU**

Invitați speciali:
 col. Filip Teodorescu
 dr. Alin Spănu
 dr. Constantin Corneanu
 gen. de brigadă (r) Vasile Mălureanu (autor)

Moderator:
 prof.univ.dr. Adrian NĂSTASE

Casa Titulescu, joi 10 martie, ora 16.30

Gl. bg. (r) Vasile MĂLUREANU

**APĂRAREA
 ORDINII
 CONSTITUȚIONALE**
 PERSPECTIVA UNUI OFIȚER DE INFORMAȚII

„Apărarea ordinii constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații”, apărut la Editura Paco sub semnătura colegului nostru, generalul Vasile Mălureanu.

Acțiunea, desfășurată în prezența a peste 150 de invitați, l-a avut ca moderator pe președintele FET, prof. univ. dr. Adrian Năstase, iar despre volum au vorbit col. (r) Filip Teodorescu, președintele ACMRR-SRI, istoricii dr. Alin Spănu și dr. Constantin Corneanu. Dintre invitați au avut intervenții profesorul Ion Coja, ambasadorii Constantin Vlad și Nicolae Ecobescu, generalul (r) Mircea Chelaru, jurnalistul Dorin Suciu, scriitorul Radu Theodoru și alții.

Evenimentul a fost postat de către organizatori pe site-ul FET <http://www.titulescu.eu/2016/03/in-apararea-ordinii-constitutionale-perspectiva-unui-ofiter-de-informatii/>, iar înregistrarea video poate fi urmărită on-line la https://www.youtube.com/watch?v=sf_iBpLs3RA#t=16.

A fost o acțiune cu totul aparte care, așa după cum au apreciat toți cei care au participat la discuții, și-a pus amprenta clară pe ansamblul dezbaterilor privind istoria noastră recentă.

Prin acest volum scris cu acea determinare caracteristică celui care este convins de justetea acțiunilor sale, generalul Vasile Mălureanu își prezintă publicului cititor gândurile, convingerile, acțiunile întreprinse pentru apărarea Constituției României. Iar atunci când face acest lucru, dânsul dorește să asigure cunoașterea adevăratului adevăr despre activitatea personală, despre activitatea colegilor săi din sistemul de apărare a statului român.

Când prezintă în revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” experiența sa de o viață într-un domeniu de mare sensibilitate –

acela al culturii – domnul general Vasile Mălureanu face acest lucru cu modestie, cu acea cumpătare care se ascunde în spatele lucrului făcut cu temeinicie.

S-au adunat, de-a lungul celor șase ani de viață ai revistei noastre, câteva mii de pagini, rodul unei munci desfășurate cu tenacitate, cu obstinație uneori, o activitate care a vizat un singur țel: cunoașterea de către cât mai mulți oameni a adevărului adevărat despre trecutul recent al istoriei noastre naționale. Justetea acțiunilor întreprinse de revista noastră – și prin ea și de către domnul general Vasile Mălureanu – este evidentă. Acum, când au trecut ani buni de la apariția primului nostru număr, privind în jur putem ușor constata că alte publicații au sucombat rapid, dovadă că escamotarea adevărului dăunează grav

sănătății editoriale. Puțini sunt aceia care își mai amintesc astăzi de „ziariști teroriști” iresponsabili care chemau la ură, care îndemnau la crimă, care numeau în derâdere cadrele de Securitate „gorile teroriste”.

Numeroasele articole scrise de către domnul general Vasile Mălureanu și adunate între copertile volumului recent apărut – care constituie și obiectul acestui modest semnal – se dovedesc, fiecare luat în parte și toate analizate împreună, o pildă a consecvenței, a perseverenței cu care autorul a militat pentru cunoașterea și răspândirea adevărului adevărat!

Nu intenționăm a scrie o analiză a excelentului volum lansat de către Editura Paco sub semnătura domnului general Vasile Mălureanu. Lăsăm acest lucru în seama cititorilor și criticilor, o dovadă în acest sens fiind articolele și impresiile pe care le-am inclus în acest prim grupaj, apărute imediat după lansarea volumului.

Ne permitem doar să lansăm un „*Laudatio*”, îndemnându-i pe toți cei care, pasionați de istoria recentă a acestei țări, vor să se apropie cât mai mult de realitatea faptelor. Le recomandăm să citească volumul „*Apărarea ordinii constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații*”, o carte scrisă cu competență, cu suflet, cu dragoste de țară dar, mai ales, cu acribie și mult respect față de adevăr.

Paul Carpen

ÎN 1918, BASARABIA A DAT TONUL LA CÂNTEC...

Am primit, cu vreo lună de zile înainte de lansare, cartea intitulată „*Apărarea Ordinii Constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații*”, semnată de dl. general Vasile Mălureanu, pe care l-am cunoscut în redacția revistei „*Vitralii*”. Am motive să cred că domnia sa mă cunoaște mai de mult! În cadrul Securității, domnul general a avut în „vizor” lumea artiștilor și scriitorilor, a celor ce roiau în jurul Europei Libere și a „grupului de la Paris”, adică vestitul duet Monica Lovinescu și Virgil Ierunca...

Materia cărții se constituie și din paginile numeroase și incitante dedicate acestui subiect. O spun de la bun început: subscriu integral la concluzia cărții, anume că activitatea celor mai sus pomeniți nu a avut un caracter anti-comunist, ci unul anti-românesc!...

Dar despre asta cu altă ocazie! Când voi oferi și câteva date personale, cât de cât interesante!

Mă grăbesc să semnalez contribuția cea mai importantă pe care cartea domnului general o aduce la cunoașterea „fenomenului românesc”! Mă refer la paginile dedicate Basarabiei, în care ne sunt înfățișate preocupările puțin cunoscute ale Securității pentru salvarea și conservarea unor documente care, altminteri, riscă să ajungă unde nu le era locul. Acum, aceste documente se află în depozitele Arhivei Naționale!

Printre aceste documente se află și arhiva donată de Pan Halipa în 1972, în urma unui efort susținut al „organelor” pentru a-l convinge pe marele român să aibă încredere în Securitate că se va îngriji cel mai bine de soarta arhivei adunate de Pan Halipa într-o viață de om, arhivă atât de importantă pentru tot Neamul românesc.

Printre altele, această arhivă a fost cu mare folos național pusă în valoare în lucrările d-lui Ion Constantin. A se vedea în primul rând cartea „*Pantelimon Halipa neînfricat pentru Basarabia*”, editura Biblioteca Bucureștilor, 2003. Cum precizează domnul general Mălureanu, cartea respectivă a putut fi „scrisă și în baza studierii dosarului de securitate al lui Pantelimon Halipa în arhiva CNSAS.”

Așadar, tovarășa Securitate a făcut și astfel de servicii... Nu mă miră! Cunoșteam aceste preocupări încă de pe vremea când se desfășurau propriu zis,

adică înainte de 1990. Una din surse a fost Mihai Cîrciog, care, printr-o întâmplare, aflase de acțiunea codificată sub numele MAZĂRE, având ca țintă încercarea Securității de a contracara și anihila o rețea de agenți care scotoceau prin arhivele și muzeele României pentru a sustrage documente și artefacte de mare valoare pentru istoria Neamului. Iar când nu puteau sustrage, acești agenți sau cozile lor de topor aveau misiunea să distrugă respectivele obiecte!... Măcar să le distrugă!... Țin minte bine că aceste informații furnizate de Mihai au fost îndelung comentate la Casa Scriitorilor, masa din stânga, cum intrai...

Sunt relatate în cartea d-lui general Mălureanu etapele Unirii Basarabiei cu Țara. Datele sunt luate din diverse surse, dar mai ales din lucrările d-lui Ion Constantin, bine întemeiate pe arhiva salvată de Securitate de la Pan Halipa. Termenul „salvate” este corect, în măsura în care mai multă lume a știut de arhiva respectivă și s-a interesat de ea, cum să și-o însușească...

Dar există o mențiune pe care o face autorul, mențiune care pare că vede prima oară lumina tiparului acum. O mențiune extrem de importantă. La pagina 61. Aflăm că la 27 martie 1918, Sfatul Țării de la Chișinău pusese niscăi condiții pentru Unirea cu Țara, dar că la 27 noiembrie 1918, Sfatul Țării a renunțat la condițiile formulate la 27 martie, proclamând „*unirea desăvârșită și necondiționată cu Patria-mamă*”. Formula „*unirea desăvârșită și necondiționată cu Patria-mamă*” este luată din documentul emanat la 27 noiembrie, adică cu numai trei zile înaintea Marii Adunări de la Alba Iulia...

Și acum urmează paragraful probabil cel mai important din toată cartea, scris de domnul Mălureanu fără să mai apeleze la alte surse, ci ne oferă mărturia sa directă, ca persoană care a stat multe ore de vorbă cu Pan Halipa:

„*Această renunțare trebuie pusă în legătură cu actele de unire de la Cernăuți (28 noiembrie 1918) și Alba Iulia (1 decembrie 1918). Menționez că ilustrul om politic Pantelimon Halipa mi-a relatat explicit în anii 1970 că renunțarea de către Basarabia la condițiile puse la unirea cu România s-a produs special pentru a nu apela la condiționări și bucovinenii și transilvănenii. Mai mult, a precizat că prezența delegației basarabene, din care a făcut și el parte, la Cernăuți (28 noiembrie) și Alba Iulia (1 decembrie), a avut, pe lângă o semnificație simbolică și un scop definit – să convingă fruntașii bucovineni și transilvăneni să voteze unirea necodificată cu țara*”.

Nu sunt istoric, am citit și eu destul de multă literatură de specialitate privind Unirea de la 1918, îndeosebi episodul final, dar nu-mi aduc aminte să mai fi citit despre (1) prezența unei delegații basarabene la Cernăuți și Alba

Iulia, cu atât mai puțin nu am știut de (2) rostul acestei delegații. Și care a fost rostul prezenței basarabenilor printre fruntașii bucovineni și ardeleni?

Așadar, la 27 martie 1918, fruntașii basarabeni proclamaseră unirea cu Țara, dar puseseră niște condiții pe care Țara, adică guvernanții de la București, trebuia să le accepte... Nu știm dacă după exemplul basarabean sau de capul lor, dar și ceilalți fruntași români, din Bucovina și Transilvania, se pregăteau să pună niște condiții. Dar ce este sigur acum este că, după modelul basarabean, au renunțat la condiții și celelalte două entități geografice românești!

Cartea domnului general Mălureanu ne oferă aceste informații pe cât de importante, pe atât de certe:

- Fruntașii basarabeni își dau seama că a face o Unire condiționată de pretenții și revendicări înseamnă a compromite Unirea, anulându-i și estompându-i frumusețea, componenta sublimă, de generozitate fără margini! Ca-ntr-o frație cei mai frați!
- Se întrunesc basarabenii noștri și renunță la condiții, căci numai „*unirea desăvârșită și necondiționată cu Patria-mamă*” avea cea mai mare putere de a se înscrie în istorie printre înfăptuirile de maximă importanță ale Neamului.
- Apoi o delegație de basarabeni, în frunte cu Pan Halipa, pleacă imediat la Cernăuți, unde a doua zi se întrunea alt Sfăt, al Țării de Sus, pentru a decide asupra Unirii. Nu știu dacă ni s-au păstrat documente privind intervenția la Cernăuți a românilor abia sosiți de la Chișinău! Dar de acum înainte avem acest document: mărturia domnului general Mălureanu! Conform acestui document, basarabenii au pledat în fața celorlalți fruntași români să renunțe la condiții și au reușit să-i „convingă”!

Am scris zeci de pagini, poate sute, pentru a comenta Unirea, îndeosebi cea de la Alba Iulia. De câteva ori am elogiat detaliul care singularizează pe plan internațional Unirea de la 1918, anume că românii ardeleni sau bucovineni ori basarabeni nu s-au târguit când au proclamat Unirea, nu au pus condiții și nici nu au avut vreo revendicare. S-au arătat încrezători, așa cum stă în tradiția românească cea mai veche și mai autentică: relațiile umane cele mai trainice se bazează pe încredere! Acea încredere pe care au avut-o unii într-alții românii și în ianuarie 1859....

De încredere va fi fost vorba și în relația domnului general Mălureanu cu Pan Halipa. În 1972 se schimbaseră multe față de vremea când Pan Halipa a

trecut prin temnițele kominterniste. Am aflat cu plăcere de intervenția lui Iorgu Iordan, a guvernului român deci, vizând salvarea lui Pan Halipa din Gulagul siberian. Iată un subiect care merită toată atenția noastră. Autorul cărții de care ne ocupăm credem că mai are multe de scos din fișetul personal, de pe vremea când era organ de securitate, aripa „naționalistă”, precizez eu!

*

Revin și repet: este cam fără pereche la alte popoare generozitatea cu care au acționat românii în ianuarie 1859 și în toamna lui 1918. Tabloul complet al celor petrecute în 1918 nu se mai poate lipsi de mărturia pe care Pan Halipa i-a făcut-o domnului general Vasile Mălureanu. Această mărturie intră în circuitul public de informații grație cărții domnului general. Este probabil punctul de impact maxim pe care această carte îl are pentru istoriografia română și pentru cititori!

Despre alte motive de interes maxim pentru istoria recentă a României vom vorbi cu altă ocazie. Deocamdată înregistrăm cu satisfacție această „realizare” de excepție a hulitei noastre Securități: am aflat detalii decisive privind rolul de model de comportament românesc pe care Basarabia, fruntașii români de la Chișinău, l-au avut în anul de grație 1918 pentru toți politicienii români! Dar și pentru noi, cei de azi, în mai puțin fericitul leat 2016...

Ion Coja

OAMENII ACEȘTIA ȘI-AU SERVIT ȚARA*

Întotdeauna am considerat că o carte este valoroasă dacă, în afară de interesul pe care-l suscită, stârnește și discuții. Se vede treaba că lucrarea domnului general Vasile Mălureanu întrunește o astfel de calitate. Este ceea ce mă îndeamnă să iau cuvântul acum, deși nu am avut ocazia să-i parcurg paginile și nu m-am pregătit în prealabil.

Încep prin a mărturisi că nu am mers la CNSAS spre a-mi vedea eventualul dosar personal întocmit de Securitate. Cineva mi-a spus: ai avut și ai prieteni; dacă vrei să-i păstrezi nu te duce acolo. L-am ascultat și cred că am făcut bine. În orice caz, nu sufăr de nici cea mai mică curiozitate să aflu dacă un astfel de dosar există și ce conținut are.

Dincolo de acest aspect, poate puțin anecdotic, am câteva comentarii pe tema lucrării lansate astăzi, comentarii care se referă la probleme, după părerea mea, fundamentale. Fundamentale prin importanța lor în trecut și, poate, prin semnificația lor în prezent.

Am fost ambasador al României în Finlanda, Japonia și Australia. Când am plecat la post în prima dintre aceste țări, am avut doar o săptămână de pregătire, întrucât la Helsinki urma să se desfășoare în curând faza întâi a primei Conferințe pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE). În cadrul acelei pregătiri, mi s-a dat spre lectură o hotărâre a Comitetului Politic Executiv al partidului comunist referitoare la relațiile dintre șeful de misiune și „șeful colectivului”, format din lucrători ai Direcției de Informații Externe. La primul post, apoi în celelalte două am respectat întocmai indicațiile din documentul menționat. Cu o excepție rezolvată repede de București, am întâlnit aceeași atitudine din partea reprezentanților Direcției. Datorită acestui lucru, am avut raporturi corecte, am realizat o conlucrare strânsă, pe baze principiale, cu rezultate benefice pentru activitatea reprezentanțelor României. De pildă, pe plan politic, în Finlanda ambasada a răspuns de crearea condițiilor participării României la prima fază a CSCE, la nivel de ministru de Externe, apoi la faza

* Text revăzut al intervenției rostite la lansarea cărții „*Apărarea ordinii constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații*” de G. I. bg. (r) Vasile Mălureanu.

finală, la nivel de șef de stat. Timp de cinci ani cât a durat mandatul meu, contactele politice româno-finlandeze au cunoscut un curs ascendent, inclusiv printr-un schimb de vizite ale primilor miniștri, s-au amplificat schimburile comerciale (cu o balanță comercială și de plăți activă în favoarea României), precum și contactele în domeniul cultural. Caracteristici similare au prezentat și raporturile dintre România și Japonia, dintre România și Australia. Cu mențiunea că, potrivit statisticilor oficiale, anii 1986-1990 (cât m-am aflat la Tokyo ca ambasador) au rămas singurii în care balanța schimburilor comerciale a fost favorabilă României, într-un interval de aproape cinci decenii; aceasta, în condiții când exporturile României în Japonia nu au cuprins produse agricole, cu excepția unor cantități neînsemnate dintr-un sortiment de vin. Iar în Australia, ambasada a asigurat în condiții bune dezvoltarea relațiilor bilaterale, inclusiv desfășurarea unei vizite la nivel înalt. Dau aceste detalii spre a ilustra efectele pozitive ale conclucrării diferitelor instituții românești prezente în reprezentanțele țării peste hotare.

Revin. Când plecam la post, mi s-a spus: acesta este numele șefului colectivului nostru. Pe membrii colectivului îi știe numai el, e treaba lui, doar a lui. Vă asigur însă că într-o lună îi știam pe toți. Fără să întreb ceva, fără ca cineva să-mi spună ceva în această privință. Într-o ambasadă cu 10-12 oameni, e greu să nu te cunoști unul cu celălalt. De fapt, fără să te cunoști chiar prea mult. Sunt semne, atitudini, gesturi, manifestări care ne dezvăluie, constituie un limbaj care, involuntar, dar fără greș, spune ceva despre noi. Doar să vrei și să știi să le observi și să le descifrezi. Iar în ceea ce mă privește, am învățat câte ceva despre firea și comportamentul uman de la un psiholog de talia lui Mihai Ralea.

Revin. „Dumneavoastră domnule ambasador”, mi s-a spus la plecare, „sunteți șeful misiunii, dar nu aveți nimic de a face cu activitatea operativă a oamenilor noștri”. Tonul cu care erau rostite cuvintele nu lăsa nici o umbră de îndoială: cerința era imperativă. Nu am comentat, dar am adăugat: și eu aștept ca atribuțiile mele în conducerea activității de ansamblu a ambasadei să fie respectate de întregul personal. Tonul nu era apăsător, dar solicitarea era clară. S-a răspuns: bineînțeles. Privind retrospectiv, cu excepția menționată mai sus, trebuie să subliniez că nimeni n-a pus sub semnul întrebării răspunderile mele, în calitate de șef de misiune, în toate capitalele unde am fost acreditat. Pe de altă parte, în ceea ce mă privește n-am încercat niciodată, nici măcar aluziv, să aflu ceva despre activitățile curente, specifice ale colegilor diplomați, alții decât

cei proveniți, exclusiv și nu formal, de la Externe. Dar și în această privință, lucrurile stau altfel în practică. Când, de pildă, șeful colectivului primea oaspeți deosebiți de acasă, omul îmi mai spunea câte ceva, mă lăsa să înțeleg ce ar fi bine să am în vedere când mă întâlnesc cu ei, avea nevoie de sprijinul meu etc. etc. N-am încercat niciodată să aflu cu ce treburi se ocupau, el și camarazii lui veniți de acasă, ce scopuri aveau, ce acțiuni întreprindeau. Și totuși, câte ceva ajungea și la mine. În cartea de memorii „*Puncte Cardinale Îndepărtate: Helsinki-Tokyo-Canberra*” nu fac nicio referire la astfel de activități ale colegilor mei. Pentru că nu le cunosc cu adevărat. Și, mai ales, pentru că le respect munca de atunci și tăcerea de acum. Peste ani, observam însă că, în zestrea economică și tehnologică a țării, intrau produse care îmi aminteau de preocupări ale lor, de atunci. Și astfel, cu vremea, înțelegeam cam cu ce s-au ocupat cei de lângă mine, când trăiam și munceam în aceeași reprezentanță a României în străinătate. Și peste alți mulți ani, acum la o vârstă înaintată, sufăr când, adevărate bijuterii tehnice pe atunci, încă perfect valide ca performanță în ciuda trecerii vremii, au fost înstrăinate, produc profit altcuiva decât statului român sau sunt vândute ca fier vechi. Și îmi pare foarte rău pentru eforturile cu care fuseseră aduse în țară de oameni care atunci riscau mult pentru aceasta.

De ce spun toate aceste lucruri? Nu pentru a da un fel de notă de bună purtare Securității în ceea ce privește activitatea ei din afara țării; am simțul ridicolului și, oricum, Securitatea nu are nevoie de asemenea note. O fac pentru a afirma cu toată convingerea că oamenii săi de atunci, cu care am colaborat în misiunile mele din străinătate, au fost loiali Țării și au servit-o cu credință și abnegație. În același timp, nu mă îndoiesc că locurile în care eu am avut misiuni în străinătate n-au reprezentat niște oaze izolate, că în multe alte țări cei din serviciile de informații ale României și-au făcut datoria în același fel. Desigur, acesta este un adevăr al meu, pe care mi-l asum. Nu neg că alții pot avea alt fel de adevăruri în problema dată. Eu însă, am toate motivele să cred în adevărul meu. Pe care consider că acum, în prag a nouă decenii de viață, am datoria să-l fac public, transformându-l astfel în mărturie. Și, trebuie să subliniez, că acest adevăr se referă și la perioada ultimilor ani înainte de Decembrie 1989. Nu știu ce făceau atunci în activitatea lor operativă diplomații aparținând unor structuri informative. Știu însă că erau alături de mine în promovarea intereselor naționale ale României. De fapt, ar trebui să spun că eram împreună în protejarea și promovarea acestor interese. Pentru că, într-adevăr, numai prin

eforturi comune am obținut reușite precum cea referitoare la schimbarea sensului balanței comerciale dintre România și Japonia în acei ani, menționată mai sus. Privind retrospectiv, sunt perfect conștient de faptul că încheierea cu rezultate bune a misiunilor mele în străinătate, fapt recunoscut de autoritățile vremii, ar fi fost de neconceput fără contribuția substanțială la activitatea de ansamblu a reprezentanțelor țării a lucrătorilor serviciilor de informații românești – colegii mei întru diplomatie.

În încheiere, îmi permit să subliniez că noi, românii, ar trebui să apreciem cu mai multă obiectivitate activitatea serviciilor informative ale țării. Nu înseamnă că trebuie să nu fim critici la adresa acestei activități, atunci când e cazul. Țara are însă mijloace democratice pentru a asigura ca aceste activități să se înscrie fără abateri în cadrul Constituției, al legilor. Iar cei care răspund de destinele țării, să asigure controlul democratic asupra a ceea ce fac serviciile de informații. Acesta este contextul în care ar trebui, cred, să avem mai multă încredere și, îndrăznesc să afirm, respect pentru ceea ce fac aceste servicii. Să învățăm și în această privință de la state cu democrații consolidate. Oare americanii n-au ce reproșa CIA? Dar englezii față de MI5 și MI6? Sunt, desigur, întrebări pur retorice. Pentru că răspunsul este unul singur: atât autoritățile statului, cât și opinia publică din țările respective susțin în mod necondiționat activitatea unor astfel de structuri informative, ca o componentă fundamentală a securității naționale a statelor în cauză.

Prof. univ. dr. Constantin Vlad

Fost ambasador al României

IMPRESII DE LECTURĂ

Volumul „Apărarea ordinii constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații” de gl. br. (r) Vasile Mălureanu a fost primit cu interes de publicul iubitor de istorie recentă, precum și de numeroși istorici, cercetători și ziariști specializați în tematica abordată în volum.

Prezentăm mai jos câteva dintre primele impresii de lectură consemnate în presă și în mediul on-line.

ADRIAN NĂSTASE

<https://nastase.wordpress.com/>

O dezbatere foarte reușită, aseară, la Fundație. Peste 150 de invitați au participat la lansarea cărții generalului Vasile Mălureanu. Cartea a fost, de fapt, un pretext pentru a discuta despre

evenimentele din decembrie '89, despre rolul factorilor externi în Revoluția română, despre Securitate, despre ofițerii de informații, despre procesele de deconspirare a ofițerilor de securitate, despre crearea SRI. Aproape trei ore de discuții, unele în contradictoriu, dar toate foarte interesante.

ION CRISTOIU

http://adevarul.ro/cultura/istorie/un-abuz-securitatii-cetateanulnicolae-ceausescu-trebuit-plangacedo-1_56eeb2505ab6550cb80a9ddf/index.html

General de brigadă în rezervă Vasile Mălureanu a scos recent volumul „Apărarea ordinii constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații”.

Titlul vrea să justifice pledoaria din carte pentru acceptarea, în activitatea Securității, și a unei dimensiuni pozitive, strivite, totuși, de cele negative, acuzate după 1989. E vorba de dimensiunea de Apărare a ordinii constituționale, asumată de toate serviciile de Intelligence din lumea democratică, inclusiv de către SRI.

De acord cu teza la a cărei argumentare trudește din greu autorul. Securitatea și-a îndeplinit misiunea conferită de Constituțiile comuniste succesive, mai precis de cele trei: din 1948, din 1952, din 1965. În măsura în care fiecare dintre aceste Constituții prevedea chestiuni vizând Ordinea Constituțională, Securitatea n-a făcut altceva decât a apărut ceea ce Constituția preciza drept ordine constituțională. Chiar dacă de multe ori ordinea constituțională trebuia apărată de dușmanul de clasă.

De acord cu teza nu însă și cu titlul. Formularea, însoțită de aspectul cărții, trimite pe cititor la un studiu academic complex și complicat, a cărui lectură îți dă dureri de măsele, atât de greu e de înaintat prin ariditatea textului. Conținutul contrazice flagrant prima impresie, stârnită de titlu. Publicate inițial în „Vitrallii“, revista Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră - SRI, paginile cărții surprind prin memoriile lui Vasile Mălureanu, cel care a avut în Securitate mai întâi și în SRI mai apoi, o carieră de peste 30 de ani, de la locotenent la general...”

GEORGE STANCA

<http://www.georgestanca.ro/din-nou-securitatea/>

Deși am sosit cu jumate de ceas mai devreme, am găsit neîncăpătoare sala mare a „Fundației Europene Titulescu”. Lume, cunoscută, necunoscută. Temă extrem de generoasă. În fond, se vorbește despre rolul Securității în viața țării. Fie, că titlul cărții e destul de acoperitor. De altfel, de la primul vorbitor, dl. Ion Coja, care are mereu ceva original de spus – acum a polemizat cu Europa Liberă care a mințit despre asasinarea lui Costică Dobre, lider al minerilor la celebra grevă anti-ceaușistă, că ar fi fost călcat pe o trecere de pietoni, la Craiova, când de fapt el a apărut viu și nevătămat, și cu școala de partid „Ștefan Gheorghiu” terminată, la TVR cu prilejul Revoluției... spiritele s-au inflammat...

Oricum pe plan naționalist, al apărării țării, locul Securității este incontestabil. Că, uneori sau adeseori, tot aparatul era la mâna, la îndemână, dispoziția și în subordinea Cuplului EL-EA, iar e de discutat. Un subiect, sau o rană mereu deschisă. Căci nu a spus rău cine a spus că serviciile secrete ale unei țări nu trebuie să fie schimbate, criticate, sau demonizate la schimbarea regimurilor. Greșeală pe care din câte știu, comuniștii o făcuseră sub presiunea sovietică, pregătind un nou aparat. Observ însă, că presa de azi continuă mai abitir ca-n anii ‘90 să demonizeze Securitatea. N-or fi cumva serviciile de interese divergente care s-au născut sau inspirat tot după modelul Securității?

Repet, e un subiect generos. Dar, când ambasadorul Ion Brad, poetul (n.n. în fapt, ambasadorul Constantin Vlad), a început a lăuda Securitatea și lucrătorii ei, alfel, să nu uităm, și nu degeaba, numită în termeni „cenesasici”, „aparatură de reperesiune”, ori „Poliția Politică”, dl. Năstase, moderatorul, cu multă diplomatie, a invitat la ponderație. Da, cu diplomatie... căci știindu-i dușmanii, cârcotași și nesimțiți, cine știe ce mai inventau or „scorniceau...”? Bine-venită însă dezbaterea, și chiar utilă...de citit cartea d-lui general

Dintre cei cunoscuți, am mai întâlnit pe acolo pe Mihai Montanu, ambasador de meserie, gen. Mircea Chelaru, „părintele” Adrian Bichir de la CNSAS, Dan Petre Popa; am amintit pe Ion Coja cu cartea sa „Șeitani”, pe care n-am putut-o cumpăra fiindcă mi s-au terminat banii..., și surpriză, pe col. Adr. T. fost lucrător de informații defectat la evadarea lui Pacepa, cu care într-o perioadă eram amici de familie... printr-o persoană intermediară; o doamnă a cărei mamă era colegă cu soția lui, la UAP... Mică lumea. Nu ne-am mai întâlnit din 1980... Tot așa am mai găsit că pe domnul dr. Alin Spânu l-am mai cunoscut, ba l-am vizitat acasă în Dr. Taberei acum câțiva ani când mi-a dăruit o carte de specialitate...E foarte harnic...

MARIN VOICAN – GHIOROIU (folclorist, scriitor, compozitor)

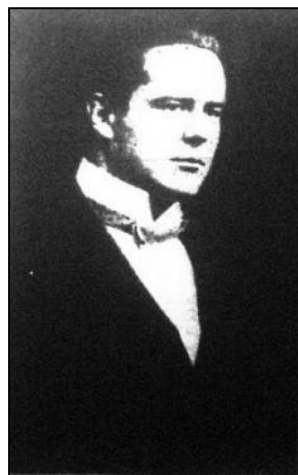
<https://ro-ro.facebook.com/voicanmarin>

Distinsul scriitor gl. bg. (r) Vasile Mălureanu, în cartea domniei-sale „*Apărarea ordinii constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații*”, ne prezintă cu lux de amănunte despre munca ce o desfășoară un ofițer care, sub jurământ, apără cu întreaga sa ființă pământul patriei, își slujește cu onoare și credință poporul. Volumul este structurat pe teme distincte: „Memorialistică profesională”; „În slujba unor valori perene”; „Puncte de vedere pentru istoria corectă a serviciului național de informații din perioada comunistă”; „Zile de foc... ziua de 21 Decembrie 1989”; „Emigrația Română”; „La cumpăna dintre două lumi”; „Participant activ la crearea Serviciului Român de Informații”; „În apărarea onoarei și demnității cadrelor de informații”. Recomandarea mea este: citiți această carte de învățătură, documentați-vă, luați poziție față de cei ce astăzi ar trebui să pună umărul la revigorarea economiei naționale, la reluarea relațiilor comerciale, diplomatice și culturale pe care le-am avut la nivelul mapamondului, când România era un partener activ, apreciat și stimat de conducătorii de state și guverne. Felicitări autorului și așteptăm din partea domniei-sale ca pe viitor să ne facă surprize plăcute prin volumele ce le va publica.

INCREDIBILA EXISTENȚĂ A LUI ILIE CĂTĂRĂU-CATIDI

Acest scenariu biografic este înfățișat în strictă concordanță cu realitatea în desfășurarea ei istorică. Pentru acțiunile cărora nu li se cunosc resorturile/motivațiile, am preferat să nu fac speculații gratuite, deslușirile rămânând la latitudinea inteligenței și fanteziei cititorilor. De asemenea, nu am luat în considerare multele fabulații în sprijinul cărora nu există probe certe sau cel puțin rezonabile.

Ilie Cătărau s-a născut în anul 1888, în localitatea Mărcăuți-Orhei, pe malul Nistrului, ca fiu al psaltului (cântăreț de strană/dascăl bisericesc) Vasile Constantin și al Alexandrei. Orfan de tată de timpuriu, departe de mamă și de cele două surori, învață la licee din Ananiev și Odesa și la seminarul din Chișinău. La vârsta de 20 de ani este recrutat în armata rusă. Cu un fizic agreabil, dar și impunător, ajunge cavalerist în regimentul husarilor Gărzii Imperiale din Varșovia țaristă.

În martie 1910, trece Prutul înnot, noaptea, traversând granița rusă spre România. Aflat încă în uniforma roșie a husarilor, este repede prins de jandarmi și dus la Dorohoi. Pretinde că a dezertat din cauza persecuțiilor cu tentă naționalistă. Este eliberat ca urmare a garanției oferite în fața autorităților de către liberalul Gh. Gh. Burghеле (judecător, procuror, avocat, primar și senator în Parlamentul României). Burghеле îl găzduiește luni în șir și îi asigură instruire cu profesori particulari în diferite domenii, inclusiv în studiul limbii române.

Despre împrejurările în care Gh. Gh. Burghеле l-a cunoscut pe Cătărau nu se cunosc amănunte, dar evoluția acestei relații este prima dovadă a personalității ieșite din comun a protagonistului, capabil a impresiona prin înfățișare și inteligență, cu efecte aproape hipnotice, persoanele cu care venea în contact. Ajunsese chiar să i se spună „Cată Rău” (sintagmă populară pentru cuvântul „deoache”). Aceste calități îl vor însoți și îl vor ajuta esențial în confruntarea cu provocările spectaculoase ale vieții sale aventuroase.

Ilie Cătărașu își procură acte false din care rezultă că ar fi frecventat Universitatea din Odesa și pe baza acestora, precum și a recomandării lui Gh. Gh. Burghiele, este acceptat la Universitatea din Iași. În scurt timp se transferă la Universitatea din București, Facultatea de Litere și Filosofie unde, ca urmare a declarațiilor sale, i se acordă o bursă de refugiat persecutat de autoritățile țariste.

Bursa primită de la statul român fiind mai mult simbolică, Ilie Cătărașu se vede nevoit să își câștige existența prin activități în care fizicul său athletic are un rol esențial. În primul rând, muncește ca salahor pe diferite șantiere din București, dar principalele lui preocupări, din care câștigă substanțial, sunt evoluțiile ca

luptător profesionist în spectacolele circului Sidoli.

Istoricul Ion Petrescu a publicat un studiu având ca subiect prezentarea în oglindă a vieților lui Ilie Cătărașu și a bunicului său, preotul Gheorghe I. Cotenescu. În acest studiu episodul de „circular” al lui Cătărașu este descris astfel:

*„Lipsit de resurse financiare, tânărul athletic, care nu bea și nu fumează, se înhamă la muncă. Salahor și dulgher pe șantierul Hotelului Imperial (lângă Palatul Regal, n.a.), dar și luptător profesionist la Circul Sidoli, cu sau fără mască, singur sau în compania prietenului său, Kirilov, împotriva oamenilor și a taurilor, idolul spectatorilor care scandau frenetic, cu mic cu mare: „Cătărașu este voinic,/ N-are teamă de nimic!”. Spre exemplificare, prezentăm doar unul din anunțurile publicate în presa epocii: „Studentul Ilie V. Cătărașu, român basarabean, va da o reprezentație la Circul Sidoli, mâine Luni 27 februarie, ora 9 seara. D. Cătărașu va executa un tablou palpitant din «Quo Vadis», de Sinkievici (sic!), când Ursus învinge un taur și scapă pe Lygia. Vor mai da concursul gimnastul Popescu, campionul rus Criloff și Ivan Terziew, vărul lui George Lurich”.*¹

În paralel cu aceste activități, Cătărașu lucrează ca model pentru sculptorii Frederic Storck și Dimitrie Paciurea, precum și pentru pictorii Jean Al. Steriadi și

¹ <http://tara-barsei.ro/wp-content/uploads/2014/01/petrescu2012.pdf>

Alexandru Szatmary. Mărturii certe din spațiul temporal ale acestor trăiri spectaculoase sunt diferitele afișe ale Circului Sidoli, câteva lucrări plastice, dar, mai ales, „Gigantul” lui Frederic Storck, expus în Parcul Carol din București, pentru care a pozat ca model.

Prima personalitate de nivel național care îl remarcă pe studentul Ilie Cătărău, este profesorul universitar Nicolae Iorga, copreședinte (alături de A.C. Cuza) al Partidului Naționalist-Democrat și președinte al Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor.

Impresionat de inteligența, calitățile de bun vorbitor a opt limbi străine, în general de personalitatea acestuia, Nicolae Iorga îl angrenează în activitățile politice ale partidului său și ale Ligii Culturale. Fiind un foarte bun orator, e folosit intens la mitingurile acestor organizații.

La Școala de Război, Nicolae Iorga, care era profesor și acolo, îi face cunoștință cu prințul Carol. Participând la excursiile și conferințele Societății Studenților în Litere, afiliată la Societatea Turiștilor din România (S.T.R.), vine în contact cu foarte multe personaje importante ale politicii și culturii românești, devenind repede cunoscut în *high-life*-ul epocii.

În acești ani păstrează relații și în mediul exilaților basarabeni, în primul rând cu anarhistul Zamfir C. Arbure-Ralli, secretar al Societății Românilor din Basarabia „Milcovul”, fost colaborator, între 1870-1873, al lui Mihail Bakunin, „tatăl anarhismului modern”. Această apropiere de un anarhist notoriu determină Siguranța Generală a Statului să deschidă un dosar de verificare cu privire la activitățile sale.²

Ilie Cătărău are o prezență activă și la acțiunile organizate de Societatea „Transilvania” (înființată de Alexandru Papiu-Ilarian în 1867), una dintre cele mai eficiente societăți militante pentru desăvârșirea unității naționale a neamului românesc. De asemenea, participă în mod frecvent la activitățile „Societății Carpați”, înființată în 1882 pe structura societății „Iredenta română”.

„Societatea Carpați” avea ca scop eliberarea Transilvaniei și refacerea „Daciei Mari”. În acest sens, programul societății era vădit construit pentru

² http://en.wikipedia.org/wiki/Ilie_Cătărău

pregătirea luptei de eliberare a românilor ardeleni de sub dominația austro-ungară. „Societatea Carpați” a fost considerată, chiar de la înființare, ca periculoasă pentru siguranța Imperiului, membrii ei, printre care și Mihai Eminescu, fiind urmăriți continuu și persecutați de autoritățile austro-ungare.

Un episod elocvent pentru dimensiunile implicării lui Cătărău în viața politică a României în perioada de dinaintea începerii Primului Război Mondial, îl găsim în următoarea informație publicată în „Neamul Românesc”, an VII, 1912 (13 nov.), nr. 128-129, sub titlul „*Libertatea alegerilor supt Tache Ionescu. Asasinii de la Folticeni*”:

„La alegerile din noiembrie 1912, cu prilejul vizitei efectuate la Folticeni chiar în ziua alegerilor (12 noiembrie) de candidații naționaliști A.C. Cuza și Ion Zelea-Codreanu, puternicul student Cătărău, care-i însoțea, împreună cu o echipă din care făceau parte, printre alții, prof. univ. dr. Corneliu Șumuleanu, avocatul Alexandru C. Cusin și C.C. Calciu, este bătut cu sete și trimis la București noaptea cu trenul, escortat de jandarmi”.

La câteva luni de la evenimentul descris mai sus, la 16 februarie 1913, Cătărău este angajat la Secția de Informare a Statului Major General, structură specializată în spionaj și contraspionaj militar. Despre apartenența lui la alte servicii de informații românești sau străine nu am găsit decât speculații neacoperite cu dovezi palpabile și făcute, de obicei, cu prea multă ură pentru a fi credibile. Nu excludem posibilitatea ca acest personaj complex să fi fost agent dublu sau triplu. Dar probe concrete nu avem decât despre colaborarea cu serviciul de informații al Armatei române. Astfel, Iurie Colesnic, în „Basarabia necunoscută (personalități basarabene), vol. III /Ilie Cătărău. Un aventurier fără pereche”, Chișinău, Editura Museum, 2000, publică următorul document:

SECRET

RAPORT

În demersul său domnul Ilie Cătărău, student-filolog, originar din Basarabia, roagă, ca să i se dea un serviciu în Secția de Informare a Statului Major General. Ținând cont de faptul că posedă bine limba rusă, că și-a făcut serviciul militar în armata rusă într-un regiment de cavalerie, având gradul de locotenent și că are multe relații în Rusia, consider că el ne-ar putea face mari servicii, ca informator și ca traducător al edițiilor referitoare la armată. Prin relațiile sale cu rușii care sosesc la noi, el ne-ar putea oferi servicii ca agent de contraspionaj. De aceea consider că el poate fi racolat ca agent salarizat

conform capitolului 16, articolul 51 al bugetului de stat, funcția, prevăzând remunerarea cu 200 de lei conform listei de state, aprobată de domnul ministru.

*Șeful Secției nr. 2
Colonel Arghirescu
(semnat)*

A se prezenta pentru confirmare domnului ministru.

16 ianuarie 1913.

Șef al Statului Major General, general Averescu

(semnat)

Se aprobă.

21 ianuarie 1913,

Ministru de Război, Hârjeu

(semnat) ”.

Imediat după recrutare, Cătărau este trimis în Serbia, sub acoperire de corespondent al ziarului „Epoca”, pentru a culege informații. Apoi, la mijlocul lui 1913, se află pe frontul celui de Al Doilea Război Balcanic (iunie-iulie), angajat ca „voluntar” în Forțele Terestre. Întors la București, frecventează cele mai selecte cercuri ale protipendadei politice și economice, dar și... marile cazinouri.

În după amiaza zilei de 27 septembrie 1913, monumentul „Millenium”, înalt de 20 de metri, cunoscut sub denumirea de „Statuia lui Arpad” – simbol al „mileniului de aur unguresc” – ridicat în 1896 pe muntele Tâmpa din Brașov, este aruncat în aer. Monumentul făcea parte dintr-un ansamblu statuar realizat pe teritoriul mai multor state: Ungaria, Croația, Italia, Slovacia, România și Ucraina.

Autorii detonării bombei sunt Ilie Cătărau și Timotei Chirilov, camaradul lui „de arme” atât în arena circului cât și pe frontul politicii naționalist-extremiste. Pentru moment, cei doi nu pot fi identificați. Ei intraseră clandestin în Transilvania, au acționat cu maximă operativitate și au revenit imediat la București.

La data de 1/13 septembrie 1916, ceea ce mai rămăsese din statuie era distrus prin dinamitare de ostașii români ai Armatei a II-a, aflați sub conducerea generalului Gr. Crăiniceanu. În acea zi, în „Gazeta Transilvaniei” se scria: „*acum zace în ruine, deplâns de cei care credeau că prin statui de piatră și alte artificii milenare se pot cuceri țări și subjuga popoare*”.

Sextil Pușcariu consemna, în 1944, în lucrarea memorialistică „Brașovul de altădată”, tipărită la Cluj în 1977: „*Peste vreo două decenii de la ridicarea statuii, a făcut explozie o bombă, așezată la picioarele ei de unul Cătărau, ca*

un protest împotriva îngâmfwării stăpânitorilor acestor ținuturi. Acest fel de a protesta cu fapta nu e prea în firea românului, dar a produs o mare satisfacție la cei umiliți. Același Cătărău a fost cel care, după înființarea episcopiei ungurești greco-catolice de la Hajdudorog, cu scop de a maghiariza pe românii de la miazănoapte, a trimis noului episcop, cu poșta, un pachet în care era o bombă ce a explodat când a fost desfăcut.

Soarta l-a creditat pe Ile Cătărău cu o statuie „gigantică” încă din tinerețe. Urma ca valoarea faptelor sale ulterioare să convingă posteritatea, desigur într-o proiecție figurativă, dacă o și merită.

*

La 11/24 februarie 1914, agențiile de presă anunțau aruncarea în aer, în ziua de 8/21 februarie, a Palatului Episcopiei Greco-Catolice maghiare din Debrețin. Deflagrația fusese provocată de un dispozitiv aflat într-un pachet expediat din Cernăuți. Deschiderea pachetului declanșase o explozie puternică, în urma căreia muriseră trei persoane (inclusiv vicarul), iar alte șapte fuseseră rănite.

Episcopia Greco-Catolică maghiară din Debrețin a fost înființată în 1912, prin anexarea unor parohii din diecezele românești Oradea, Gherla și Blaj. În urma acestei măsuri cu vădite tendințe de maghiarizare forțată, în parohiile românești credincioșii erau revoltați, inclusiv pentru faptul că astfel fusese impusă limba maghiară atât în biserici cât și în școli. Rusia, Serbia și România protestaseră în mod oficial la Sfântul Scaun, împotriva înființării Eparhiei de Hajdudorog (Debrețin).

Ancheta poliției maghiare, ajutată de cea austriacă, s-a desfășurat rapid și în scurt timp s-a descoperit că autorii erau Ilie Cătărău și Timotei Chirilov. Cei doi, ajunși la Cernăuți cu pașapoartele altor persoane, au expediat coletul ucigaș cu mandat poștal și s-au întors în aceeași zi la București.

Presa românească din Transilvania s-a axat pe ideea delimitării acțiunilor politice ale României de actul terorist al lui Cătărău. Presa internațională (*Arbeiter-Zeitung*, *Breslauer Zeitung*, *Journal des Débats*, *Leipziger Neueste Nachrichten*, în principal) a subliniat politica etnică riscantă și de dezbinare promovată de administrațiile maghiare. În ziarele ungurești, accentul s-a pus pe ingratitudea românilor.

Pentru evitarea unei cereri de extrădare din partea Imperiului Austro-Ungar a comandoului terorist format din Ilie Cătărău și Timotei Chirilov, în conformitate cu decizia prim-ministrului Ionel Brătianu, Siguranța Generală și Poliția îi ajută pe cei doi să plece din România. Ei pleacă din București cu un

automobil al Ministerului de Interne, apoi sunt scoși clandestin din țară cu ajutorul ofițerului de marină Eugeniu P. Botez (scriitorul Jean Bart), care le facilitează îmbarcarea pe vaporul „Dacia”, comandat de comandorul Nicolae Ionescu-Johnson. Acesta îi găzduiește în cabina sa pe durata voiajului către Egipt, ieșind împreună pe punte doar noaptea. Dați în urmărire internațională, Cătărău și Chirilov nu pot fi debarcați la Alexandria pentru că ar fi putut fi recunoscuți de către agenții Austro-Ungariei, așa că în Egipt urcă pe o navă străină cu care ajung în Anglia.

Ambasadorul austro-ungar la București, contele Ottokar von Czernin, în memoriile sale, afirmă: „*dacă Cătărău a fost vinovat sau nu, autoritățile române au fost cu siguranță*”. Mai mult, Contele Czernin mărturisește șocul avut când doi dintre agenții lui l-au informat, la câteva luni după fuga lui Cătărău, că l-au întâlnit pe acesta pe Calea Victoriei.³

Aflat în București, Cătărău își vizitează prietenii, precum și o serie de personalități (Al. Marghiloman și gen. Averescu). Apariția sa incomodă în România determină autoritățile să îi fixeze domiciliu secret obligatoriu la mănăstirea Pângărați. Aici beneficiază de confort și i se satisface dorința de a dispune de o mică fermă de păsări și animale. Frecventează capela mănăstirii, unde cunoaște localnicii, pe care îi ajută cu bani, medicamente și dulciuri pentru copii.

După aderarea României la Antantă, Cătărău solicită să se alăture Forțelor Terestre Române, dar cererea îi este respinsă. În timpul retragerii românești din 1916 în Moldova, părăsește, pentru puțină vreme, domiciliul obligatoriu, pentru a-și vizita prietenii din Bacău și Piatra Neamț. Întors la Pângărați, autoritățile, nemulțumite de comportarea lui inacceptabilă, îl mută în localitatea Durău, unde îl și prinde declanșarea, în februarie 1917, a Revoluției din Rusia. La scurt timp după acest moment istoric, Cătărău părăsește Durăul, pentru a se deplasa la Iași, capitala provizorie a României. Nu se cunoaște dacă a evadat sau i s-a permis plecarea de către autorități. De reținut însă faptul că, arestat ulterior în Basarabia, prezintă un pașaport românesc, ceea ce denotă că primise cetățenia română și că, în ciuda arestului, în momentul plecării din Durău avea asupra sa documentul respectiv.

După câteva deplasări la Chișinău, Ilie Cătărău înființează Partidul Naționalist-Revoluționar Român. De inspirație naționalistă, cu tendințe extremiste de stângă, acest partid lansează o Platformă-Program și un Apel

³ Contele Ottokar von Czernin, *În Război Mondial*, Echo Biblioteca, Teddington, 2007, p. 65

având ca țel atragerea românilor care îi urăsc „*pe moșierii și pe neamțul care conduc România*”. În Program se milita pentru reforma agrară și votul universal, inclusiv pentru femei, pentru dictatură militară, detronarea familiei regale și declararea republicii.

Apelul se încheia astfel: „*Prin urmare, apelăm la frații noștri de limbă și credință în România Mare și liberă până la Tisa, după cum spune marele nostru Eminescu, și îi rugăm să cerceteze alăturatul proiect de program pentru înființarea Partidului Naționalist-Revoluționar Român, necesar pentru regenerarea raporturilor dintre conducători și popor. Al Țării și al Neamului supus, lider al grupului naționaliștilor revoluționari români, Ilie Cătărău*”.

Aflat la Chișinău, Cătărău este arestat din ordinul Guvernului Provizoriu (Kerenski se temea de acțiunile emisarilor separatiști trimiși din România în Basarabia) și este închis în fortăreața-închisoare din Chișinău. Este eliberat relativ repede și este ales membru în Comitetul Central al Sovietului Deputaților Țărani.

În noiembrie 1917 se înrolează ca soldat voluntar în primul regiment moldovenesc comandat de colonelul Nicolae Furtună. Sfidând interdicția înființării de comitete în armată, Cătărău creează totuși unul, format numai din soldați. Devine repede liderul majorității comitetelor militare, care îl aleg Comandant al garnizoanei din Chișinău.

La 21 noiembrie 1917 se deschide solemn Sfatul Țării, în cadrul căruia Cătărău ia cuvântul în numele primului regiment moldovenesc.

La 2 decembrie 1917 se proclamă Republica Democrată Federativă Moldovenească, parte componentă a Rusiei Federative. Primul ordin militar, emis la 15 decembrie 1917 și semnat de Gherman Pânteă, în calitate de locțiitor al Directorului General de Război și Marină, îl numește pe Ilie Cătărău șef al garnizoanei Chișinău, care, în calitate sa de reprezentant al Sfatului Țării „*poate face uz de orice forțe și mijloace pentru susținerea ordinii în cetatea capitalei*”.

Beneficiind de aceste prerogative, Cătărău își organizează o armată fidelă. Înarmat și însoțit de o gardă personală, participă la lucrările Sfatului Țării impresionând deputații. Ia în stăpânire depozitul de armament din Chișinău și înființează un depozit secret la Dubăsari. Nesocotește ordinul Comisariatului Militar Moldovenesc de detașare a 800 de soldați pentru înăbușirea răzmerițelor țărănești din județul Soroca. În plus, forțează șansele pentru a deveni prima putere militară și politică din zonă, asigurându-și și

controlul trupelor bolșevice din garnizoana Chișinău, mai puțin al formațiunilor cazăcești care nu îl agreează.

În aceste condiții, Ion Inculeț, președintele Sfatului Țării (socialist-revoluționar, fost comisar al Basarabiei numit de Kerenski) și Gherman Pânteă, lipsiți total de sprijin militar și înspăimântați de o asemenea concurență, iau legătura cu Sovietele bolșevice, care se simt și ele lezate de forța scăpată de sub control a lui Cătăraș. Pe 30 decembrie 1917 ajung la Chișinău reprezentanții bolșevicilor din Odesa. Scopul lor este de a-l îndepărta pe Cătăraș, de a înființa aici *Front-Otdel*-ul (secția de front) și de a prelua rapid puterea cu ajutorul Gărzilor Roșii și al marinarilor Flotei Mării Negre. În consecință, în noaptea de Anul Nou 1917, Ion Inculeț emite, ordinul de destituire și arestare a lui Ilie Cătăraș, pentru „*spionaj și abuz de putere în scopuri personale*”. Arestarea se realizează chiar în acea noapte de către Gherman Pânteă și Filip Levinsohn, comandantul garnizoanei rusești din Chișinău, sprijiniți de un detașament de cazaci. Fără a se preciza expres, s-a sugerat ulterior că spionajul de care era acuzat ar fi fost în favoarea României, de vreme ce i s-a confiscat pașaportul românesc găsit la el cu această ocazie.

Scăpați de incomodul Cătăraș, bolșevicii instaurează, pe 6 ianuarie 1918, Starea de Asediu, înființând un Tribunal al Poporului și arestând o serie de membri ai Sfatului Țării potrivnici lor. Pe 13 ianuarie 1918, avangarda Diviziei 13 Infanterie a Armatei Române (gen. Ernest Broșteanu) intră în Chișinău, obligându-i pe bolșevici să se retragă din oraș. Anterior și chiar și în momentul pătrunderii armatei române în Basarabia, Inculeț și Pânteă cer oficial retragerea acestora și ordonă armatei naționale moldovenești să lupte alături de bolșevici.

Acestea sunt fapte care spun totul despre adevăratele intenții ale celor doi, nu ceea ce vor relata ulterior, subiectiv și deformat, în amintirile lor pentru posteritate. După 13 ianuarie 1918, Pânteă îl contactează pe cpt. Anatolie Popa, comandantul garnizoanei Bălți, organizând împreună mișcarea de rezistență și lupta pentru „autonomia” Basarabiei. După ocuparea orașului Bălți, Curtea Marțială a Diviziei 1 (gen. Mihail Schina) i-a anchetat pe amândoi, iar pe cpt. Anatolie Popa l-a condamnat la moarte. Întrucât, în 1920, toate (!) actele de trădare și spionaj, săvârșite în timpul războiului, au fost amnistiate, datorită unor veroase interese materiale și politicianiste, prin două decrete ale regelui Ferdinand I (Decretul nr. 2009/04.05.1920 și Decretul-lege nr. 1547/09.05.1920), Anatolie Popa scapă de plutonul de execuție odată cu alte canalii de teapa lui. Inculeț, împreună cu Pânteă, se „implantează” în conducerea

organizației liberale din Basarabia, cel din urmă ajungând, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, primar al Odesei.

Cu privire la soarta lui Ilie Cătărău există două variante, una nedovedită, ca și alte multe alegații din memoriile lui Pântea, și a doua, reconstituită din mărturiile lui Cătărău. Conform variantei din urmă, după arestarea sa la Chișinău, Cătărău a fost dus sub pază spre Nistru, unde urma să fie executat. Având șansa de a nu fi fost percheziționat minuțios, și-a lichidat escorta cu un pistol Browning ascuns în cizmă și a ajuns apoi la Odesa. Recunoscut pe stradă, Cătărău a fost capturat de oamenii hatmanului Petliura, care intenționau să îl execute pentru că „n-a vrut să dea Basarabia Ucrainei, ci României”. Reușește să scape, folosind un gaz toxic obținut prin combinarea unor substanțe chimice.

Iată-l pe eroul nostru, fără bani și fără acte, la o răscruce crâncenă a existenței lui zbuciumate. Evoluția sa o vom putea urmări, de acum încolo, doar din presa internațională a vremii, pe unde soarta îl va purta.

Astfel, traversează Siberia și ajunge la Irkutk. Își confecționează acte false, dar este depistat și ajunge în închisoare. Este eliberat, fiind luat pe garanție de un fost deputat român care știa ce faimă de naționalist avea în țară. Ajunge la Vladivostok, unde, fiind priceput la armament și mai ales la explozibili, se angajează ca instructor militar plătit cu 200 de dolari pe lună. Dar firea lui vulcanică nu îl trădează. Se plictisește repede și pleacă la Shanghai. Aici, în toiul unui chef, îl aruncă pe fereastra cârciumii pe un rus ce luptase pe frontul din România și acum îi înjura copios pe foștii aliați români. Acuzat de tentativă de omor, este achitat de un judecător britanic căruia, în stilul deja consacrat, îi „demonstrează” de partea cui este dreptatea, traducându-i în engleză insultele ordinare ale rusului la adresa conaționalilor săi. În noiembrie 1918, după încheierea Armistițiului General, în presa internațională este publicată fotografia lui Cătărău aflat între două automobile acoperite de drapelele tricolore ale României și Basarabiei.

În cursul anului 1919, Cătărău se află la Paris, unde se desfășura Conferința de Pace. Ia contact cu unii membri ai delegației române (Ion I. C. Brătianu, col. Toma Dumitrescu etc.), cărora le solicită sprijinul pentru obținerea unei slujbe, dar este refuzat. Ioan Pelivan, membru din partea Basarabiei în Delegație, răspândește zvonul că a ar fi avut loc o încercare de atentat asupra sa (i s-ar fi aruncat pe geamul locuinței o sticlă cu un gaz toxic), al cărui autor bănuiește că ar fi fost Cătărău, care ar fi dorit astfel să se răzbune pentru ceea ce i se întâmplase la Chișinău. În plus, ca să nu își iasă din mână,

Cătărău pătrunde în Consulatul român, de unde, profitând de neatenția celor de acolo, fură o sumă importantă de bani.

Urmează un episod literalmente exotic. Pentru a i se pierde urma, Ilie Cătărău pleacă în Polinezia Franceză, unde, cu harul cunoscut, convinge populația unei insule să îl proclame rege (!). Perioada de „vacanță regală” a neobositului aventurier nu poate fi însă prea lungă.

La sfârșitul anului 1920, îl găsim pe Cătărău într-o închisoare din Nisa. Dându-se drept conte francez, reușise să o convingă pe o tânără americană să se logodească cu el; în plus, era învinovățit că îi furase acesteia bijuterii de mare valoare. În urma unui proces care a făcut deliciul presei s-a dovedit că furtul bijuteriilor fusese doar o înscenare, dar pentru folosirea de documente false și înșelăciunea cu titlul nobiliar, Cătărău tot încasează niște ani de pușcărie.

Eliberat din închisoare, Ilie Cătărău începe o viață de veritabil *globe-trotter*. Apar sporadic informații despre el când se află, perioade diferite de timp, în țări precum: Anglia, SUA, Canada, Mexic (vânător de balene), Argentina (droguri), China (1925, trafic cu arme) Australia, Japonia etc. În toată perioada celui de Al Doilea Război Mondial se află în SUA.

După 1944, vine în România, unde se bucură de protecția prim-ministrului dr. Petru Groza.

În 1947, fostul premier carlist Constantin Argetoianu acceptă să discute cu Ilie Cătărău, în calitatea declarată expres de acesta de emisar secret al fostului rege Carol al II-lea. Argetoianu, asimilat de legionarii dictaturii regale, scăpase, în noiembrie 1940, ca prin urechile acului de pericolul de a fi asasinat și părăsise țara în aprilie 1944. Se întorsese, în noiembrie 1946, în speranța de a fi numit prim-ministru al unui regim politic mixt, în locul dr. Petru Groza. La momentul vizitei lui Cătărău, Argetoianu purtase deja convorbiri pe această temă cu Iuliu Maniu și cu Titel Petrescu și aștepta întâlnirile cu liderii comuniști. Referitor la acest episod, bazându-mă pe propria experiență în domeniul „*intelligence*”, îmi permit să supun atenției supoziția că acțiunea lui Cătărău a fost de fapt o combinație informativă a Serviciului Special de Informații (SSI). Resorturile și scopul sunt evidente. Iar *modus operandi* poartă amprenta inconfundabilă a personajului principal al acestui eseu biografic.

În aprilie 1947, ziarul „Cotidianul” publică, sub forma unor interviuri realizate cu Ilie Cătărău-Catidi, articole referitoare la evenimentele din Basarabia anilor 1917-1918. Interviurile pot fi interpretate drept o răzbunare a lui Cătărău

împotriva lui Gherman Pânteă, care îl arestase și participase la tentativa de asasinare a lui, pusă la cale împreună cu bolșevicii, la Chișinău în ianuarie 1918.

Dr. Petru Groza, cu siguranță la solicitarea SSI, îl ajută pe Cătărău să devină călugăr, cu perspectiva ca, după un stagiul efectuat în România, să fie lansat ca agent de influență în mediul românilor emigrați în SUA. Pentru aceasta, Petru Groza intervine la Mitropolitul Ardealului, Nicolae Bălan.

În memoriile sale, Onisifor Ghibu, implicat și el în evenimentele din Basarabia anului 1917, scrie că, în primăvara lui 1955, l-a întâlnit pe o stradă din Sibiu pe „călugărul” Ilie Cătărău.

La 6 august 1955, la moartea Mitropolitului Nicolae Bălan, Ilie Cătărău a trimis Consistoriului din Sibiu o scurtă telegramă de condoleanțe:

Cu smerenie îngenunchez lângă rămășițele pământești ale Marelui Ierarh Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului.

Ilie Cătărău, ieromonah duhovnic.

(*Telegraful Roman*, Sibiu, an 103, nr. 37-38, 15 august 1955, p. 7).

Trimiterea acestui document reprezintă ultimul gest public făcut de Ilie Cătărău. Avea 67 de ani. Viața lui pare a se fi oprit la acest moment. Dispare de pe radarul opiniei publice. Nimeni nu va mai auzi vreodată ceva despre el.

Dar ar fi un deznodământ nefiresc față de existența sa spectaculoasă de până atunci. Decesul în România al acestui personaj fabulos este imposibil să se fi petrecut într-un anonim deplin.

Dacă, în privința prietenilor, pot accepta că un asemenea eveniment tragic ar fi putut fi ignorat, cei care l-au urât de moarte, cu siguranță, nu ar fi scăpat prilejul de a se bucura.

Presupun că, după ce și-a trăit viața la cote maxime, a folosit și ultimii ani până la întâlnirea cu adevărul absolut, ducând la bun sfârșit, în maniera lui inimitabilă, ultima misiune pe Pământ.

La trecerea lui Ilie Cătărău-Catidi în neființă, oricând și oriunde se va fi aflat, se cuvine să rostim: *Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească!*

Gl. bg. (r) Vasile MAIEREAN

RĂZBOIUL INFORMAȚIONAL AL ROMÂNIEI CU PUTERILE CENTRALE ÎN PERIOADA AȘA-ZISEI NEUTRALITĂȚI ARMATE (1914-1916)*

- preludiu la campania Armatei Române din anul 1916 -

• Așa-numita „criză balcanică”, izbucnită în anul 1912, a scos în evidență marele handicap al României în definirea și menținerea ei ca factor de putere în sud-estul Europei: lipsa informațiilor despre adversarii potențiali, dar mai ales despre acțiunile agenților de spionaj ai acestora în interiorul statului român. Misiunile de informare în afara statului român erau, în principal, date în competența Marelui Stat Major al armatei române, prin Secția II (cu Biroul 5 - informații),¹ a atașărilor militari și grănicerilor, iar cele interne Direcțiunii Poliției și Siguranței Generale - organizate pe baza Legii din 17 martie 1908,² precum și Jandarmeriei Rurale - în activitatea căreia, pe baza Legii din 24 martie 1908, a fost introdusă munca cu agentura.³ Din acest sistem lipsea componenta contrainformativă specializată a Armatei.

• Între structurile informative ale statului român nu existau relații de cooperare, iar acest fapt a făcut ca activitatea acestora să contribuie în mică măsură la luarea deciziilor politico-statale. Carențele în acest domeniu au fost relevate de cazul de trădare al căpitanului Rodrig Goliescu, recrutat în anul 1912 de către Serviciul de informații țarist și anihilat de către Siguranța Generală.⁴ Abia în contextul desfășurării primului război balcanic, Parlamentul României, conștient de necesitatea protejării propriilor secrete, a votat *Legea contra spionajului*, promulgată de regele Carol I la 31 ianuarie/13 februarie ianuarie 1913.⁵

* Studiul a apărut sub titlul *Neutralitate armată și „Război informațional”* tip „Roza vânturilor”(1914-1916), în formă extinsă, în volumul Aurel V. David, *Studii de istorie a înălțării și declinului nației românești*, Editura Dacoromână, TDC, București, 2006, p. 423-446.
Marcăm astfel centenarul deschiderii Frontului Românesc în Primul Război Mondial.

¹ *Istoria Statului Major General Român. Documente. 1859-1947*, Editura Militară, București, 1994, p.49.

² „*Monitorul Oficial*”, nr. 285, din 25 martie 1908, p. 10.730.

³ „*Monitorul Oficial*”, nr. 285, din 25 martie 1908, p. 10.721.

⁴ C. Neagu, D. Marinescu, R. Georgescu, *Fapte din umbră*, Editura Politică, București, 1977, p. 52.

⁵ „*Monitorul Oficial*”, nr. 242 din 31 ianuarie/13 februarie 1913, p. 11225-11227.

Autoritățile politico-militare românești, surprinse de evenimente, au trecut la măsuri urgente pentru reformarea întregului sistem de siguranță al statului, în cadrul căruia componenta informațională a primit un caracter mult mai ofensiv.⁶ Atenția a fost îndreptată spre o mai strânsă cooperare între Serviciul de informații al Marelui Stat Major al Armatei și Siguranța Generală. Însă măsurile de ordin informativ au urmărit îndeosebi identificarea și reprimarea mișcărilor sociale care luaseră amploare, precum și asigurarea ordinii interne, și mai puțin acțiunile întreprinse de către serviciile de spionaj străine care au putut, astfel, penetra cele mai înalte sfere ale vieții politice românești.

- Concluziile desprinse după terminarea celui de-al doilea război balcanic și semnarea păcii de la București (28 iulie/10 august 1913), prin care Cadrilaterul a intrat în componența statului român,⁷ au confirmat necesitatea creșterii capacității informative, întrucât tensiunile între statele sud-est europene, în loc să scadă, s-au accentuat. Chiar împăratul Austro-Ungariei, direct interesat în controlul și tutela asupra întregii Peninsule balcanice, a declarat imediat după domolirea crizei că „*Puterile Centrale nu pot accepta tratatul de la București, ca o reglementare definitivă a problemei balcanice*” și că „*numai un război general va putea aduce o soluție convenabilă*”.⁸

- După această amenințare directă, începând cu luna martie 1914, autoritățile politico-militare românești au întreprins unele măsuri vizând reconstruirea structurilor informative ofensive, care să completeze lacunele existente în activitatea Serviciului de Informații al Marelui Stat Major al Armatei. Însă, datorită statutului privilegiat conferit corpului ofițeresc, preocuparea pentru obținerea de informații legate, în special, de cunoașterea armatelor străine și, în primul rând, a celor cu care autoritățile politico-militare

⁶ Astfel, la 27 mai 1913, a fost modificată *Legea de organizare a Jandarmeriei*, dar s-a păstrat cadrul general de organizare legalizat prin *Legea pentru modificarea Jandarmeriei Rurale* din anul 1908. Articolul 1 al legii respective prevedea că Jandarmeria rurală era instituită pentru „*a veghea în comunele rurale la siguranța publică, la menținerea ordinii și la executarea legilor*” (Vezi, „*Monitorul Oficial*” nr. 285 din 25 martie 1908).

La 20 iunie 1913 a fost adoptată *Legea privind organizarea Ministerului de Interne*, în compunerea căruia intrau servicii centrale și servicii speciale. Între serviciile centrale, atribuții stricte pe linia informațiilor privind siguranța statului avea ***Direcția Poliției și Siguranței Generale***, iar între cele speciale, *Direcțiunea Generală a Închisorilor* și *Direcțiunea Generală a Monitorului Oficial și Imprimeriei Statului*.

⁷ Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, 1975, p. 667.

⁸ H. H. Asquith, *La genèse de la guerre*, Paris, 1924, p. 171.

erau conștiente că România se va confrunta, mai devreme sau mai târziu, a eludat componenta contrainformativă.⁹ De aceea, coordonarea activității structurilor informative departamentale (ministeriale) a devenit un imperativ în noul context geopolitic în care a intrat România, înconjurată, practic, pe toate laturile de dușmani. Autoritățile politico-militare românești au considerat că, în acel moment, informațiile care aveau relevanță pe planul apărării statului erau cele cu caracter militar.

Factorii care au gestionat problema informațiilor necesare siguranței statului român au simțit nevoia organizării unui „Serviciu Special de Informații” care să funcționeze în cadrul Siguranței Generale a Statului și să coordoneze în mod unitar activitatea de culegere a informațiilor absolut necesare luării deciziilor politico-statale. Pentru organizarea unui astfel de serviciu, numit „Serviciul Secret”, a fost desemnat Mihail Moruzov – agent al Siguranței Generale, însă conducerea Armatei, aflată sub influența puternică a concepției de război germane, a încercat, chiar de la început, să preia latura tehnică a acestuia, prin subordonarea lui față de Secția a II-a a Marelui Stat Major.¹⁰ Lipsa fondurilor, precum și neînțelegerile privind raporturile de subordonare au făcut ca acest proiect să eșueze, iar structurile informative ale statului român au continuat să activeze fiecare pe cont propriu.

OFENSIVA INFORMATIVĂ A SERVICIILOR DE SPIONAJ ALE PUTERILOR CENTRALE

- Evenimentele politico-militare care au urmat au demonstrat cu prisosință necesitatea recuperării potențialului informativ al statului român. Atentatul de la Sarajevo din 15/28 iunie 1914 prin care a fost asasinat moștenitorul tronului Austro-Ungariei, arhiducele Franz Ferdinand, și soția acestuia, au declanșat cel mai sângeros cataclism social cunoscut până atunci în istorie. În scurt timp, Austro-Ungaria a declarat război Serbiei, Germania a

⁹ Prin O.Z. nr.48/31 martie 1914, în cadrul Statului Major General ființa **Secția 3**, în compunerea căreia intra și *Biroul 5 - Informațiuni*, care se ocupa cu studiul armatelor străine, atașați militari, misiuni militare în străinătate, informațiuni, ordinea de bătaie și dislocările armatelor străine (vezi *Istoria militară a poporului român*, vol.V, Editura Militară, București, 1988, p.56; *Istoria Statului Major General Român. Documente. 1859-1947*, Editura Militară, București, 1994, p. 124).

¹⁰ Vezi, Cristian Troncotă, *Mihail Moruzov și Serviciul Secret de Informații al Armatei Române*, Editura I.N.I., București, 1996, p. 40.

declarat război Rusiei, apoi Franței, urmată de Anglia care a declarat război Germaniei. La puțin timp au intrat în „dansul morții” Turcia și Japonia, astfel că războiul a devenit mondial.

Declanșarea războiului a surprins cercurile politice românești, dar și opinia publică, foarte puțin informată. România s-a aflat, dintr-o dată, în fața unei situații unice, fiind prinsă între interesele expansioniste ale celor două blocuri beligerante și necesitățile stringente de eliberare a teritoriilor românești aflate sub dominația Austro-Ungariei și Rusiei.

• Atitudinea României, angajată de partea Puterilor Centrale printr-un tratat secret semnat în anul 1883 de regele Carol I, a fost definitivată după multe dezbateri, în ședința Consiliului de Coroană din 3/15 august 1914, când în afară de Petre Carp, un filo-german convins, toți ceilalți membri ai Consiliului de Coroană au votat pentru neutralitate sau „*expectativă cu apărarea frontierelor*”.¹¹ Puterile Centrale au fost iritate de această hotărâre, pe care au considerat-o un act de „trădare”, fiind convinse că neutralitatea nu putea fi o soluție definitivă. Din acel moment, ambele tabere beligerante au dezlănțuit împotriva României un adevărat „război informațional”, care a divizat grupările politice românești în două tabere:

- una germanofilă - convinsă că Rusia va fi înfrântă și că România va putea astfel recupera Basarabia răpită în anul 1812;

- una antantofilă - cea mai puternică, susținând că alături de Franța, Anglia și Rusia, România va putea dobândi Transilvania, Banatul și Bucovina, ocupate de Austro-Ungaria.

Capitala României a devenit centrul unor intense acțiuni politico-diplomatice, dar și locul unde a început o puternică competiție și confruntare între serviciile secrete ale celor două tabere beligerante, ceea ce a creat o stare de derută în cercurile politice românești.

Sesizând această stare de insecuritate, istoricul Nicolae Iorga, în articolul „*Care e dușmanul nostru?*” - scris la câteva zile după hotărârea Consiliului de Coroană de a păstra neutralitatea –, afirma că „*suntem în căutarea unui dușman*”. El îi considera dușmani pe „*toți acei care nu voiesc*

¹¹ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919*, vol. I, București, 1989, p. 113-114.

*independența României” și pe „toți acei care nu admit ca românii supuși lor să-și păstreze limba românească și să-și dezvolte sufletul românesc”.*¹²

- Din acel moment, România a fost nevoită să se angajeze într-un război informațional defensiv, datorită potențialului informativ inferior beligeranților din ambele tabere. Structurile sale de informații, dispersate în cadrul Marelui Stat Major al Armatei, Siguranței Generale, Poliției și Jandarmeriei Rurale nu au dispus, din lipsa de preocupări anterioare ale factorilor de decizie, nici de specialiștii necesari, nici de tehnica specifică unui astfel de război și nu au fost coordonate în mod unitar.

Principala structură secretă de informații a statului român a rămas Siguranța Generală a Statului – condusă de Iancu Panaitescu, coordonată de „Serviciul Secretariatului”. Brigăzile speciale de Siguranță au primit misiuni să culeagă informații și să supravegheze cadrele și agenții serviciilor secrete ale Puterilor Centrale. În punctele strategice ale țării au fost create sub-brigăzi speciale. Pentru îndeplinirea misiunilor, organele Siguranței Generale cooperau cu formațiunile Poliției din orașe, porturi, gări și puncte de frontieră, cu cele ale Jandarmeriei și se sprijineau pe celelalte organe ale administrației de stat.

În noul context, au sporit competențele și dinamica activității Biroului 5 din Secția a 3-a a Marelui Stat-Major al Armatei, care a primit misiuni concrete privind cunoașterea intențiilor și potențialului de război al Austro-Ungariei, considerată a fi inamicul potențial cel mai probabil. „Secția a III-a” a început să pună la dispoziția celorlalte secții informațiile obținute, fiind sprijinită, într-o măsură evidentă, de către *Pretorat*, dar mai ales de către Siguranța Generală a Statului.

- România a fost nevoită să intre în acest tip de război datorită declanșării agresiunii informaționale din partea Austro-Ungariei. Acest imperiu construit din „petice” în centrul Europei prin supunerea și dominarea slavilor, italienilor și românilor, dispunea de un puternic serviciu de spionaj și de apărare contrainformativă, condus de Max Ronge – un specialist în materie informativă. Sub pretextul contracarării unui ipotetic „*plan de ofensivă împotriva Austro-Ungariei*”,¹³ care ar fi fost elaborat de români imediat după atentatul de la Sarajevo, Austro-Ungaria și-a activat structurile sale informative în România. La București a fost organizat un centru de coordonare sub conducerea

¹² Nicolae Iorga, *Voința obștii românești*, Editura Militară, București, 1983, p. 14.

¹³ Max Ronge, *Spionaj și constraspionaj (Spionajul militar industrial)*, București, 1955, p. 68.

colonelului Maximilian von Randa, care lucra sub acoperirea de atașat militar la Legația austro-ungară.

Pentru a închide căile de scurgere de informații din Transilvania și a preveni un atac prin surprindere din partea Armatei române, autoritățile austro-ungare au blocat trecătorile Carpaților cu trupe, iar centrele de informații create la Brașov, Sibiu, Timișoara și Cernăuți au început supravegherea atentă a oricărei persoane care venea din România. Din aceste centre specializate în culegerea de informații a început penetrarea informativă a României, care a avut ca scop crearea unei agenturi menite să descopere orice legături ale României cu statele Antantei, să blocheze legăturile statului român cu conducătorii mișcării de eliberare a românilor din Transilvania, Banat și Bucovina, să influențeze opinia publică românească în sensul apropierii față de Puterile Centrale și să împiedice România de a se alătura Antantei.

- Spionajul austro-ungar a uzat de posibilitățile facile de corupere și de „neglijența condamnabilă” care domnea în acel moment în toate sferele vieții politice și sociale românești, folosind în acest scop „banul” și elementele alogene, îndeosebi evrei, pentru a-și organiza oficinele de spionaj.¹⁴ Agenții săi erau convinși că în România putea fi corupt oricine, de la grănicerul aflat în postul de santinelă până la cel mai înalt funcționar al țării.

Între cei care au trădat interesele României și au lucrat în folosul Puterilor Centrale s-au numărat, în primul rând, alogeni care sperau că odată cu subordonarea României față de Puterile Centrale își vor putea continua afacerile bănoase în România sau vor putea ocupa funcții în administrația de stat. Astfel de indivizi au fost Bernard Rosenthal (alias Bizon Rozescu), Nicolae Edinger și medicul dentist Iuliu Cohn,¹⁵ dar și români ticăloșiți, atrași sub diferite motivații la colaborare cu spionajul german și austro-ungar. Astfel:

- Bernard Rosenthal - originar din Ploiești -, a fost atras la colaborare încă din anul 1912 de către Serviciul secret austro-ungar, mizând pe faptul că era ziarist și negustor lipsit de scrupule; însă n-a putut fi dovedit ca trădător, deși lucra și pentru serviciul de spionaj rus; pentru a putea desfășura activitatea trădătoare sub îndrumarea colonelului Maximilian von Randa, acesta s-a sustras

¹⁴ Cristian Troncotă, *Activitatea informativă a Puterilor Centrale contra României și vulnerabilitățile societății românești în perioada neutralității (septembrie 1914-august 1916)*, în *Istoriografia în tranziție*, Editura I.N.I., București, 1996, p. 92.

¹⁵ Paul Ștefănescu, *Istoria serviciilor secrete românești*, Editura „Divers-Press”, București, 1994, p. 57-62.

de la îndeplinirea stagiului militar cu ajutorul unui certificat medical care l-a scutit de armată; la 13 decembrie 1914, suspectat de spionaj în favoarea Puterilor Centrale, a fost închis, cercetat doar pentru „escrocherie” și internat în fortul Domnești (de aici în noiembrie 1916 avea să evadeze și să treacă fățiș de partea dușmanului!).

- Nicolae Edinger – originar din Rădăuți și escroc de profesie – lucrase ca agent al unei case pentru emigrări în America; deși a fost condamnat la trei luni închisoare pentru infracțiunea de înșelăciune, n-a executat pedeapsa, pe motiv că dosarul cauzei a dispărut misterios din Tribunalul din Suceava; în scurt timp a devenit colaboratorul de taină al generalului Fischer, comandantul Jandarmeriei austriece din Bucovina, cu concursul căruia a organizat un birou de plasare pentru lucrătorii agricoli din Bucovina care lucrau, ca sezonieri, pe moșiile proprietarilor din România; în anul 1905, sub îndrumarea și conducerea nemijlocită a colonelului Maximilian von Randa și a ambasadorului Ottokar von Czernin, a înființat la București un birou comercial care-și avea sediul în hotelul Athenée-Palace; în perioada 1914-1916 a călătorit mult la București sub acoperirea de comerciant însărcinat cu aprovizionarea armatelor germană și austro-ungară cu produse agricole din România; a reușit să cumpere mai mulți politicieni și militari români, iar rapoartele informative pe care le făcea au atras lauda șefilor săi; n-a putut fi prins pe toată perioada neutralității, iar banii însușiți de pe urma înșelării țăranilor români, de ordinul milioanei de lei, i-a investit împreună cu contele von Czernin într-un sanatoriu și o fabrică de mobilă din Viena.

- Iuliu Cohn, medic dentist, a desfășurat în perioada 1900-1916, în cabinetul său particular din Craiova, sub acoperirea profesiei, o intensă activitate de spionaj în favoarea Germaniei și Austro-Ungariei.

• O puternică ofensivă informativă împotriva României a declanșat Germania, care își reformase structurile informative după războiul franco-prusac din anii 1870-1871. Acestea deveniseră deosebit de active în România chiar după semnarea tratatului secret din anul 1883, întrucât germanii nu au fost siguri de sinceritatea României. Din ordinul Kaiserului, agenții spionajului german au început procurarea de informații, mai ales din domeniul economic, care să asigure Germaniei accesul la resursele economice ale României, atât pe calea alianței, cât și pe calea armelor. La începutul primului război mondial Germania avea cel mai eficace, penetrant și tehnic serviciu de informații din

lume, fiind capabil să practice în permanență un „spionaj total”.¹⁶ Acesta era format din trei Diviziuni (politică, militară și navală) și un birou special, denumit „*Nachrichten Bureau*”, însărcinat cu procurarea informațiilor de mare importanță, precum și cu centralizarea rapoartelor primite de la cele trei diviziuni. Pentru a face față acestor cerințe, Serviciul de spionaj al Germaniei, condus de Walter Nicolai,¹⁷ dispunea de resurse financiare extraordinare și folosea cele mai moderne tehnici de lucru cu agentura. În România a fost creată o vastă rețea de spionaj, mai ales economic, condusă, practic, din cabinetul ministrului plenipotențiar al Germaniei la București.¹⁸

- În fapt, Germania și Austro-Ungaria au declanșat o ofensivă informațională conjugată împotriva României, operațiunile de spionaj fiind conduse, practic, de către cei doi miniștri acreditați la București, respectiv Hilmar von dem Bussche și Ottokar von Czernin (slovac de origine). Conform unei telegrame trimisă de Ottokar von Czernin superiorilor săi, în 2/15 septembrie 1914, Legația germană primise pentru „scopuri secrete” suma de 1.000.000 de lei¹⁹ (o sumă impresionantă pentru acea vreme). Peste două zile, baronul austriac Conrad și-a sfătuit superiorii „*să nu cruțați nici un mijloc bănesc pentru a atrage de partea noastră presa română, în special «Adevărul» și pe această cale să i se deschidă ochii României asupra a ceea ce are de așteptat de la o Rusie și o Serbie victorioasă, cărora li s-ar adăuga apoi și Bulgaria*”.²⁰ Sub acest aspect, structurile informative ale statului român prezentau un mare handicap, întrucât, după cum avea să afirme în memoriile sale Alexandru Marghiloman, Siguranței Generale îi era alocată lunar suma de 120.000 de lei.²¹

- Informațiile deținute în acel moment de cele două servicii de spionaj aliante au confirmat faptul că autoritățile politico-militare românești deveniseră interesate direct de perspectiva alianței cu Puterile Antantei, cu care intraseră deja în tratative secrete. De aceea au fost conștiente că nu trebuie să cruțe nimic pentru a împiedica realizarea acestei alianțe, al cărei artizan era chiar primul

¹⁶ Horia Tabacu, *Spionaj-contraspionaj*, Editura Militară, București, 1991, p. 68-73.

¹⁷ Jeffrey T. Richelson, *Un secol de spionaj. Serviciile de informații în secolul XX*, Editura „Humanitas”, București, 2000, p. 14 -15, 22-23.

¹⁸ Cristian Troncotă, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 92.

¹⁹ *1918 la români*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 466.

²⁰ *Idem*, I, p. 468.

²¹ Al. Marghiloman, *Note politice*, vol. II, București, 1927, p. 164.

ministru Ion I.C. Brătianu, aducând pe frontul informațional românesc cei mai buni agenți. Șefii agenturii create au provenit, cu prioritate, din foști ofițeri cu reale calități și abilități, poligloți, cu o bogată cultură generală și buni psihologi. Pe lângă Ambasadă au fost acreditați agenți însărcinați cu „misiuni speciale”, de culegere de informații pe obiective și domenii strategice. În punctele strategice au fost activați așa-numiții „agenți sedentari”, care au acționat sub acoperire de industriași, negustori, ingineri, fotografi, directori de agenții, recrutați de regulă dintre cetățenii români de origine germană.

- Un anume Peterson, care ulterior s-a dovedit a fi ofițer în armata germană, a fost infiltrat în cercurile financiare românești, sub acoperirea de director al Băncii generale din București.²² Agenții rezidenți, numiți „cutii de scrisori”, și-au creat rapid așa-numiții „sateliți”, recrutați dintre servitori, guvernante, bărbieri, actrițe cosmopolite, artiști, chelneri, funcționari comerciali etc., cu posibilități de informare mai ales pe lângă oamenii politici și militarii români. Spionajul german a pătruns până la curtea regală, elocvent fiind în acest sens cazul unui anume Dombrowski, care a activat sub acoperirea de vânzător la Curtea regală (acesta, după ocuparea Bucureștilor de către trupele germane a devenit șeful Secției politice a Poliției germane, a primit titlul nobiliar și particula „von” și a ordonat personal arestarea, maltratarea și trimiterea în lagăre sau cu domiciliul forțat a multor români patrioți).²³

- Pentru a realiza „încercuirea informațională” a României, la 6/19 septembrie 1914 Austro-Ungaria a încheiat un tratat secret cu Bulgaria, inamicul potențial al României, numit tratat „de politică amicală” și „de sprijin mutual”.²⁴ Bulgaria și-a putut astfel organiza în scurt timp serviciile de informații după modelul celor austro-ungare, cu care au lucrat în cooperare pentru a pătrunde informativ în România. Astfel, au fost trimiși în România sub acoperire de negustori, oameni de afaceri sau chiar studenți, o serie de agenți care au cules informații în vederea pregătirii campaniei militare împotriva României. Sub această acoperire, Serviciul de spionaj german a organizat un puternic centru de spionaj la Sofia, care a primit misiunea de a supraveghea România și, în special Dobrogea, pe care, la încheierea păcii, Puterile Centrale intenționau să o cedeze Bulgariei. Informațiile culese erau transmise centrelor

²² Constantin Bacalbașa, *Bucureștii sub ocupația dușmanului. 1914-1916*, București, 1921, p. 96.

²³ Corneliu Radeș, *Bucureștii în vâltoarea primului război mondial*, Editura „Teora”, București, 1993, p.115.

²⁴ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, I, p. 307.

din Berlin, Viena, Budapesta și Innsbruck, unde erau analizate și prelucrate de către specialiști.

- În urma tratatelor secrete purtate cu Rusia, la 18 septembrie/4 octombrie 1914, România a încheiat cu aceasta o Convenție secretă, prin care țarul Rusiei a recunoscut dreptul României de a uni provinciile aflate sub stăpânirea Austro-Ungariei, „atunci când va considera oportun”.²⁵ Însă efectele acesteia au rămas doar pe hârtie, întrucât părțile nu s-au înțeles în privința Bucovinei, pentru care urma să se aplice „principiul naționalităților” drept bază pentru delimitarea teritoriilor care urmau să revină României sau Rusiei.

- Imediat după semnarea acestui tratat, Max Ronge, șeful serviciului de spionaj austro-ungar, a aflat că organele de „spionaj” ale Armatei române au început să procure, „în taină”, hărțile Transilvaniei, astfel că și Austro-Ungaria a început un „spionaj total” împotriva României.²⁶ Adevăratele sale intenții au fost descifrate în contextul în care s-a permis tranzitul de arme din Rusia către Serbia și s-au limitat transporturile de arme către Turcia. Secretul acestor demersuri politico-diplomatice n-a putut fi păstrat, întrucât apărarea contrainformativă a fost slab organizată și inefficientă, iar presa, unele medii politice, dar mai ales sistemele de comunicații au fost penetrate informativ.

- Germania și Austro-Ungaria au reușit să realizeze, în scurt timp, un control informativ cvasi-total asupra României, pe care au supravegheat-o atât prin specialiștii aduși din structurile lor informative, cât și prin „cozile de topor” pe care le-au găsit în România. Pentru aceasta au folosit masiv mijloacele financiare, inclusiv pentru coruperea unor oameni politici, publiciști și militari. Însuși împăratul Wilhelm al II-lea era convins că în acel context „cheia victoriei contra Rusiei” se afla „în mâinile României”.²⁷ De aceea, s-a implicat personal în acțiunea de control informațional asupra ei. Agentura de informații a Germaniei, dispunând de aparatură tehnică modernă (aparate de emisie-recepție, tehnică de interceptare a convorbirilor telefonice), a trecut la interceptarea și descifrarea mesajelor transmise de guvernul român și de către ministerele de resort. Acestea i s-a alăturat și spionajul bulgar, puțin dotat cu

²⁵ N. Dașcovici, *Interesele și drepturile României în texte de drept internațional*, București, 1936, p. 8; Ion M. Oprea, *România și Imperiul Rus. 1900-1924*, vol. I, Editura „Albatros”, București, 1998, p. 73.

²⁶ Max Ronge, *op. cit.*, p. 70.

²⁷ Apud Eliza Campus, *Din politica externă a României. 1913 - 1947*, București, 1980, p.59.

mijloace tehnice, dar cu posibilități mai largi de pătrundere informativă, în special în Dobrogea, folosindu-i în acest scop pe bulgarii care locuiau aici.

- În aceste împrejurări, la 27 septembrie/10 octombrie 1914 a murit regele Carol I, cu regretul de a nu fi intrat în război alături de Puterile Centrale. Pe tronul României s-a urcat regele Ferdinand I, care a declarat în fața Corpurilor legiuitoare: „*voi domni ca bun român*”.

În noul context, agresivitatea spionajului german și austro-ungar a crescut în intensitate, începând să lucreze „pe față”, datorită atitudinii constant filogermane a unor politicieni români. Agenții lor au trecut imediat la mituirea unor ziariști pentru a influența opinia publică în favoarea unei alianțe cu Puterile Centrale. Este elocventă încercarea agentului comercial Hennenvogel de a-l mitui chiar în acele zile pe publicistul și scriitorul Emil Nicolau, oferindu-i 10.000 de lei pentru a scrie 10 articole în favoarea Puterilor Centrale. Cazul, pe care istoricul Nicolae Iorga îl numea „atentat la onoarea României”, a ajuns la urechile opiniei publice datorită denunțului făcut de către ziarist la Procuratură. Istoricul român afirma indignat că individul „ar trebui să clocească altceva decât spionagii și afaceri de presă”, solicitând Procuraturii să ancheteze cazul.²⁸ Acest caz, care a urmat celui privind descoperirea „întâmplătoare” a unui transport secret de armament german spre Bulgaria și Turcia, a trezit la realitate factorii de decizie politico-militară ai statului român care, sub impulsul opiniei publice, au înclinat definitiv balanța în favoarea Antantei.

PATRIOȚI CONTRA UNOR „COZI DE TOPOR” PE FRONTUL NEVĂZUT

- Pentru a face față spionajului Puterilor Centrale, interesat, în primul rând, de cunoașterea capacității militare a statului român, au fost reactivate structurile informative din cadrul Siguranței Generale, Marelui Stat Major al Armatei și Jandarmeriei rurale. Acestea au primit ca misiune expresă asigurarea secretului tratativelor cu Antanta și supravegherea presupușilor agenți ai Puterilor Centrale. Activitatea de informații a primit astfel un caracter ofensiv, în vederea pregătirii acțiunilor militare care aveau ca prim obiectiv eliberarea teritoriilor românești de sub ocupația Austro-Ungariei. În acest sens, a fost declanșată acțiunea de penetrare informativă în Transilvania, în sprijinul căreia au venit, din proprie inițiativă, o serie de patrioți români ardeleni, bănățeni și

²⁸ Nicolae Iorga, *Voința obștii românești*, Editura Militară, București, 1983, p. 20-21.

bucovineni. Astfel, la Marele Stat Major al Armatei române s-au prezentat români ardeleni, care au solicitat aprobarea de a forma „nuclee de informatori militari în Ardeal”. Activitatea acestora a fost condusă de ofițeri de informații din cadrul Secției a II-a Marelui Stat Major. Atașărilor militari aflați la posturi în capitalele statelor Puterilor Centrale – Viena, respectiv Berlin –, li s-au transmis instrucțiuni speciale în acest sens.

În memoriile sale, fostul șef al spionajului austro-ungar, Max Ronge, a consemnat că atașatul militar de la Viena, căpitanul Traian Stârcea, a reușit să obțină informații valoroase cu ajutorul studenților români aflați la Viena și al altor 50 de „spioni, majoritatea dintre ei naționaliști români”.²⁹ Acesta a transmis în țară valoroase informații despre starea și moralul trupelor germane de pe front,³⁰ fiind deosebit de apreciat de către generalul Alexandru Averescu.³¹ În a doua jumătate a lunii octombrie 1914 a fost trimis în Germania colonelul Gheorghe Rozin din Secția I-Informații a Marelui Stat Major, care a acționat acoperit în cadrul Legației române din Berlin, în calitate de „comerciant de armament”. Acesta a reușit să obțină și să aducă în țară informații despre apariția unei noi arme, mortierul de tranșee, superior tunurilor franceze, care se experimentase în poligoanele de încercare de la Essen și Düsseldorf. Informațiile, transmise și serviciilor de informații franceze și engleze, n-au fost luate în seamă de generalul Al. Zottu - șeful Marelui Stat Major al Armatei române (dovedit ulterior ca trădător!).

- La sfârșitul lunii octombrie 1914, o adevărată bătălie s-a declanșat între serviciile de spionaj austro-ungare și cele de contraspionaj românești pentru distrugerea, respectiv protejarea vapoarelor care transportau armament și muniție către Serbia. În acest sens, Comandamentul austriac din Timișoara a trimis un „comando” din Regimentul 61 Infanterie. Organele de contrainformații românești au reușit să infiltreze în acel grup un agent propriu, patriotul român bănățean Vasile Branca, militar în regimentul respectiv. Acesta s-a „predat” Poliției Române, demascând acțiunile subversive, astfel că membrii acelui „comando” au fost anihilați.³²

²⁹ Max Ronge, *op. cit.*, p. 205.

³⁰ Ion Bodunescu, Ion Rusu-Șirianu, *Descifrarea unei istorii necunoscute*, Editura Militară, București, 1973, p. 312-313.

³¹ Mareșal Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război*, vol. I, Editura Militară, București, 1992, p.34.

³² Ion Bodunescu, Ion Rusu Șirianu, *op. cit.*, p. 291.

• Între timp, Secția I – Informații din Marele Stat Major al Armatei române și-a extins activitatea de penetrare informativă în Transilvania, Banat și Bucovina, folosind în acest sens, aproape exclusiv români „de-ai locului”, animați de un înalt simț patriotic. Aceștia nu și-au cruțat viața pentru idealul unității naționale, au lucrat în condiții extrem de periculoase, numărându-se printre eroii anonimi care au făurit România Mare. Pentru atragerea lor la colaborare s-a deplasat în Transilvania generalul Traian Grozea și alți ofițeri de informații din Secția I a Marelui Stat Major. În scurt timp au fost create mai multe grupuri de colaboratori ai organelor de informații românești, în zona Banat, Oituz-Buzău, Cluj-Bistrița, Brașov-Bran și în nordul Bucovinei, luându-se, practic, sub control informativ toate trecătorile, dar și zonele unde erau dispuse trupe austro-ungare. Deși această activitate a contribuit esențial la obținerea unor informații strategice pentru Armata română, nu a fost făcută publică decât după mai bine de două decenii, prin intermediul ziarului „Dimineața” din perioada 24-27 noiembrie 1937!

Astfel, românul de rând afla că cele mai importante „nuclee” informative din Transilvania au fost cele conduse de avocatul Spiridon Boita și învățătorul David Pop:

- sub rezidentura lui Spiridon Boita³³ au activat la un moment dat aproape 200 de colaboratori;³⁴ acest „nucleu” a reușit să obțină, între altele, planul fortificațiilor construite de austro-ungari de-a lungul Oltului transilvan și al Mureșului și a verificat informațiile deținute de organele specializate ale Armatei române; informațiile culese au fost transmise în țară prin intermediul șefului Poliției din Predeal;

³³ Spiridon Boita a executat o importantă misiune în Ungaria și Banat, unde a trebuit să verifice informațiile potrivit cărora Germania și Austro-Ungaria și-au retras o parte din trupe pentru a le concentra împotriva Serbiei, în timpul căreia a fost urmărit și arestat, apoi eliberat datorită calităților sale de a-și legenda acțiunile. Din Timișoara a plecat la Vârșeț, unde a aflat de la un colaborator șvab (colaborator al Serviciului de informații al Armatei române) că Puterile Centrale au adus trupe din Galiția pe frontul sârbesc. Pentru verificarea informației a plecat la Szeged.

³⁴ „Dimineața” din 26 noiembrie 1937. Recrutarea lui Spiridon Boita s-a făcut de către generalul Traian Grozea și profesorul Udrea - fost profesor la Liceul din Salonic. El a organizat și un Centru de culegere de informații în orașul Cluj, iar printre colaboratorii săi s-au numărat Nicolae Telianu - pentru Tulgheș, Gheorghe Stăniloiu - pentru Râșnov, Picu Băncilă - pentru Bran. Spiridon Boita a îndeplinit misiuni informative în Timișoara, Szeged, Szolnok, precum și în Bucovina, reușind să procure planurile fortificațiilor din Carpați construite de-a lungul Mureșului și Oltului transilvan. A acționat travestit în geambaș, muncitor de fabrică, tăietor de copaci în pădurile de frontieră, negustor etc.

- învățătorul David Pop a fost recrutat cu ajutorul fratelui său, Romulus Pop (farmacist în Ploiești) și al soției acestuia; el a fost verificat în privința sincerității, de către Serviciul de informații al Armatei române, fiind trimis cu o scrisoare la dr. Zaharia Moldoveanu, colaboratorul său; a transmis primele informații prin intermediul cumnatei sale, cu care s-a întâlnit în București, în ziua de Paști a anului 1915, acționând exclusiv din sentimente patriotice;³⁵

- un important „nucleu” informativ a fost constituit în nordul Moldovei, sub conducerea profesorului Aurel Moldovan,³⁶ care a activat cu folos pe linia de frontieră și în Bucovina ocupată de Imperiul austro-ungar;³⁷

- în Banat, organele de informații românești au atras-o la colaborare pe Maria Bălan (căsătorită din anul 1910 cu un ofițer al armatei austro-ungare); această femeie a primit indicativul „B-9” și a cules informații din mediul ofițerilor armatei austro-ungare privind dispunerea trupelor inamice în Banat, lucrările genistice efectuate la granița cu România și despre acțiunile preconizate de spionajul austro-ungar împotriva României;

- în activitatea de culegere și furnizare de informații necesare Armatei române au fost atrași și fruntași ai românilor transilvăneni, precum Iuliu Maniu și doctorul Aurel Vlad.

• În paralel cu declanșarea unei vaste acțiuni pentru descoperirea rețelelor de spionaj românesc în Transilvania, Banat și Bucovina, serviciile secrete germane și austro-ungare și-au diversificat metodele de penetrare informativă a structurilor de putere ale statului român. Au pus la „lucru” inclusiv Banca Națională a României, cu capital aproape exclusiv german, pe care au transformat-o într-o oficiină a spionajului german. Prin aceasta au fost finanțați o serie de politicieni români și organe de presă, care au desfășurat o vie agitație și propagandă vizând menținerea României în sfera de influență germană.

³⁵ „Dimineața” din 27 noiembrie 1937.

³⁶ „Dimineața” din 26 noiembrie 1937. Profesorul Aurel Moldovan și-a ales colaboratorii dintre membrii familiei sale (Dumitru, Iosif și Rudolf) și prieteni, precum profesorii Tofan și George Muntean, medicul Ilie Pitecaru, avocatul Nicolae Carabeovski, pădurarul Rudolf Findler etc. Pentru meritele sale, Aurel Moldovan a fost încadrat ca agent acoperit în Siguranța Generală și i s-a acordat dreptul de a se stabili în București.

³⁷ Și alți români bucovineni au fost încadrați în Siguranța Generală. De pildă, la Poliția din Dorohoi erau Gheorghe Popa și Dimitrie Moldoveanu, care circulau ca agenți acoperiți, cu permise de circulație pe frontieră, emise de către Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale „în interesul siguranței statului”.

Serviciul de spionaj german a găsit sprijin real într-o anumită parte a presei românești, agențiile „de corupție” câștigând repede de partea lor unele ziare pe care le-au editat direct (precum „Ziua”, „Seara”, „Moldova”)³⁸ sau le-au cumpărat ori le-au controlat în totalitate. Acțiunea de corupere, pentru care au pus la dispoziție mari sume de bani, s-a făcut prin „intermediari”, precum bancherul Roselius, directorul unei societăți petroliere cu capital german, recrutorul german Günther, agentul comercial Hennenvogel și „agentul de publicitate” Iwersen. Sub acoperirea de tehnicieni și specialiști, spionajul german a reușit să se infiltreze în obiective economice sau în alte instituții culturale, care au cules informații din toate domeniile vieții politice, economice și militare din România. Două oficine de spionaj s-au evidențiat în acest sens: reprezentanța societății „*Auskunftei W. Schimelpflug G.m.b.H*” din Leipzig, condusă de industriașul Adler, care prin Biroul de informații comerciale lucra pentru Statul Major al armatei germane și Grupul de școli germane din București, cu sediul în strada Luterană, în cadrul căruia activau numeroși spioni germani.³⁹ Activitatea agenților spionajului german a fost facilitată de poziția filogermană a unor politicieni români, precum Petre Carp, Alexandru Marghiloman, Petrache Lupu, dar și a unor moșieri care întrețineau relații economice cu Germania și Austro-Ungaria. Serviciul de spionaj german a reușit să strecoare agenți chiar în redacțiile unor ziare antantofile.⁴⁰

CONTRAOFENSIVA INFORMATIVĂ A SERVICIILOR SECRETE ROMÂNEȘTI ȘI DESCOPERIREA „COZILOR DE TOPOR”

• Agenții Siguranței Generale au devenit mai activi din luna octombrie 1914, când s-a constatat un aflux de germani veniți cu diferite însărcinări economice, culturale sau ca simpli „turiști”. Cei mai mulți din aceștia au fost cazați la hotelul „Athenée Palace”. Pe baza unor informații obținute de Siguranța Generală, s-a trecut la supravegherea informativă a hotelului, inclusiv prin instalarea de dispozitive de ascultare și de interceptare a convorbirilor telefonice. Nu peste mult timp au început să curgă informații din care rezulta amploarea păinjenisului de spioni germani existenți în România, complicitatea

³⁸ Ion Bodunescu, Ion Rusu-Șirianu, *Descifrarea unei istorii necunoscute*, Editura Militară, București, 1973, p. 293.

³⁹ *Idem.*, p. 291.

⁴⁰ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, I, p. 128.

unor „cozi de topor” puse în slujba acestora, precum și faptul că întreaga rețea de spionaj era direct condusă de cei doi ambasadori, Hilmar von dem Bussche și Ottokar von Czernin. Din acel moment, din ordinul conducerii Siguranței Generale, cei doi diplomați au fost puși sub supraveghere și filați în permanență. În aceeași lună, octombrie 1914, ambasadorului Austro-Ungariei la București i-a dispărut din automobil, în chip misterios, servieta cu documente secrete. Aceasta i-a fost găsită „din întâmplare” și restituită de agenții Poliției, după ce, în prealabil, toate documentele fuseseră fotocopyate de către Siguranța Generală. De teama de a nu fi destituit, Ottokar von Czernin n-a raportat superiorilor săi, astfel că din acel moment întreaga sa corespondență cu superiorii săi de la Viena a fost cunoscută.⁴¹ Acționând metodic, prin mijloacele muncii secrete, agenții Siguranței Generale au reușit apoi să identifice sediile, să cunoască colaboratorii și chiar metodele folosite de către serviciile de spionaj ale Puterilor Centrale.

- O contribuție extraordinară a avut-o așa-numitul „Agent M-255”, cunoscut sub numele de „Farmacistul”, a cărui activitate a fost dezvăluită după 15 ani de către ziarul „Capitala”, dar a cărui identitate probabil nu va putea fi cunoscută niciodată. „Farmacistul” a reușit să se infiltreze în oficina de spionaj condusă de Iwersen, situată într-o casă mică, peste drum de Legația germană. Acest Iwersen – care se prezenta sub chipul a patru personaje! – a putut fi astfel dovedit ca șef al spionajului german în România. Din această oficină porneau dezinformările, informațiile tendențioase, articolele-șablon tipărite în ziarele corupte, fotografiile de propagandă pentru ziare. Aici se recrutau agenții, se culegeau informațiile, se cultivau ziaristii trădători și se inspirau ziarele, astfel încât fiecare sector al opiniei publice își avea la această oficină „raftul de farmacie cu doctoria propagandei potrivite”.⁴² Germanii plăteau bine orice informație, fără a economisi banii, și au folosit masiv acest procedeu în România, cunoscând bine mediul în care acționau. Printre cei „onorati” cu bani și alte foloase s-a dovedit că a fost și generalul Alexandru Mustață, șeful Poliției Capitalei.

- Activitatea serviciilor de informații germane și austro-ungare s-a intensificat după ce, la 24 ianuarie/6 februarie 1915 România a semnat cu Italia

⁴¹ Ion Bodunescu, Ion Rusu-Șirianu, *Descifrarea unei istorii necunoscute*, Editura Militară, București, 1973, p.300.

⁴² „Capitala” din 3 martie 1936.

un acord de „asistență mutuală” valabil pe 4 luni, prin care cele două țări se sprijineau reciproc în cazul în care deveneau subiect al agresiunii austro-ungare.⁴³ De aceea, serviciile de informații austro-ungare și-au stabilit ca obiectiv penetrarea și controlul sistemului de comunicații al statului român, reprezentat de Direcțiunea Generală a telegrafelor, poștelor și telefoanelor.

În acest sens, oficina de spionaj din București a reușit să-l atragă la colaborare pe Victor Verzea⁴⁴, un ardelean acuat în vechiul Regat, absolvent de școli militare, trecut în rezervă din motive de moralitate și dorință de parvenire. Profitând de relațiile pe care le avea în rândul unor înalți demnitari ai statului român, la începutul războiului a fost rechemat în armată, deși era cunoscut cu antecedente care-l făceau incompatibil cu calitatea de militar. În pofida acestui trecut, Victor Verzea a fost numit șef al Serviciului telegrafo-poștal în campanie și în zona interioară. Postul de director general al Poștelor fiind vacant, el a îndeplinit, în fapt, și atribuțiile aferente acestei funcții, controlând, practic, acest punct de intrare și ieșire a informațiilor care priveau siguranța statului român. Acest Verzea prezenta vizibil caracteristicile tipice ale trădătorului și

⁴³ *Istoria militară a poporului român*, vol.V, Editura Militară, București, 1988, p. 341.

⁴⁴ Ion Bodunescu, Ion Rusu-Șirianu, *op. cit.*, p. 320-321; Paul Ștefănescu, *Istoria serviciilor secrete românești*, Editura „Divers-Pres”, București, 1994, p. 51-52. Victor Verzea a făcut o parte din studii la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, de unde a fost exmatriculat pentru furt. Astfel a trecut fraudulos frontiera în „Regat”, unde a fost primit cu bunăvoință, ca toți românii ardeleni și a fost admis în Școala militară de ofițeri de artilerie, pe care a absolvit-o cu gradul de sublocotenent. Dornic de parvenire, a reușit să se căsătorească cu fiica generalului Tamara. Profitând de relațiile socrului său, om influent în armată și în anumite cercuri politice, a primit diverse funcții la Arsenal, Pirotehnie și Ministerul de Război. În paralel a dus o viață facilă în compania unor femei de moravuri ușoare, deși era căsătorit și avea copii. Pe când era căpitan, și-a părăsit serviciul și familia și a fugit cu o actriță de varieteu la Bruxelles, dar la intervenția socrului său, care spera să salveze căsnicia fiicei sale, a primit doar o pedeapsă simbolică pentru dezertare. În pofida faptelor sale, a fost avansat la gradul de maior, implicându-se în jocuri politice murdare. În anul 1908, maiorul Victor Verzea i-a predat lui Alexandru Marghiloman, șeful Partidului Conservator și germanofil, o serie de documente de care avea nevoie pentru a-l interpela în Parlament pe ministrul de război, Alexandru Averescu. La scurt timp s-a descoperit actul său de divulgare a unor secrete militare și a fost nevoit să demisioneze din armată. A intrat în Partidul Conservator, iar în anul 1912 a fost cooptat în Comitetul Național Român din Transilvania. În anul 1913, când Partidul Conservator a devenit partid de guvernământ, Victor Verzea a fost numit director general al Poștelor, iar în toamna aceluși an, în timpul tratatelor purtate de românii ardeleni cu contele Tisza la Budapesta, a susținut ideea unui acord între români și unguri, cu toate că românii le erau impuse condiții dezastruoase. El l-a mințit atât pe președintele Comitetului Național Român din Transilvania, cât și pe regele Carol I, căruia i-a comunicat informația inexactă despre încheierea acordului Comitetului Național Român cu guvernul ungar. În ianuarie 1914, odată cu venirea liberalilor la putere, pentru a-și păstra postul, Victor Verzea a trecut de la conservatori la liberali.

colaboratorului cu o putere străină. El a lucrat din răspuțeri, la început ocult, apoi pe față, în favoarea spionajului german, iar prin vicleșuguri meșteșugite, la care se pricepea, și prin recompense nemeritate pentru cei care puteau fi exploatați „în orb” sau care aveau sentimente germanofile, a căutat să-și câștige încrederea funcționarilor și subalternilor.

- Siguranța Generală a reușit să documenteze activitatea trădătoare a lui Victor Verzea și a pus la dispoziția guvernului informații certe privind scurgerile de informații prin intermediul Poștei Centrale, cu concursul acestuia. Datorită protecției de care se bucura din partea primului-ministru, acesta nu a fost judecat ca trădător, însă au fost luate unele măsuri de apărare contrainformativă. Primul-ministru, care era și ministru de război, a conștientizat posibilele consecințe ale scurgerilor de informații în folosul Puterilor Centrale. Astfel, a aprobat înființarea, în cadrul Poștei Centrale, a unui serviciu special, numit „Serviciul de Supraveghere a Știrilor”.⁴⁵ Formal, acesta a fost pus sub controlul Siguranței Generale, însă a fost format din personal recrutat din cadrul Poștei Centrale, aflat sub influența lui Victor Verzea. Acesta și-a continuat activitatea, emițând două acte normative, respectiv „*Instrucțiuni privind funcționarea comisiilor militare de cenzură*” și „*Instrucțiuni generale pentru îndeplinirea serviciului de poștă, telegraf și telefon în caz de mobilizare*”. Prin acestea, au fost scutite de cenzură corespondența internă deschisă, simplă și recomandată, corespondența recomandată deschisă pentru străinătate și coletele pentru străinătate. Astfel, agenții spionajului puteau comunica nestingherit chiar și pe timp de război.

- Concomitent, agenții spionajului german au încercat să penetreze informativ în comandamentele Armatei române, reușind să-l atragă la colaborare pe adjunctul șefului de stat major al Armatei a II-a, maiorul Ionescu. Acesta a fost dovedit de către Siguranța Generală ca agent al Serviciului de spionaj al Puterilor Centrale. În fața probelor, maiorul Ionescu a avut, totuși, bunul simț, să se sinucidă.

- Sub patronajul agenților Puterilor Centrale a putut lucra în acel timp și o bandă a falsificatorilor de monede, formată din „*feciorii de averi, de lefuri și de pensii, mlădițele întreținutărilor perpetui ai societății și ai statului*”, cum îi numea istoricul Nicolae Iorga. În așteptarea momentului intrării României în

⁴⁵ Paul Ștefănescu, *Istoria serviciilor de informații românești*, Editura „Divers-Press”, București, 1994, p. 41.

război, acesta spera că „*poliția de siguranță va trebui să ridice asudând o grea plasă plină de păcătoși pe lângă care sodomiștii și falsificatorii sunt îngeri*”. „Păcătoșii” erau, în opinia lui „*«coconașii» spionagiului și trădării, înaintea cărora, când jandarmul, care-i va fi cules din localuri de lux și din cochete budoare, îi va duce din urmă, vor face semne de prietenie și alții mai mari decât muscalii și cocotele*”.⁴⁶

• Odată cu descifrarea intențiilor României de a se alătura Antantei, autoritățile austro-ungare au pus Transilvania, Banatul și Bucovina sub stare de asediu. Poliția secretă a început o cruntă prigoană împotriva fruntașilor românilor, iar la frontieră au fost create bariere pentru a întrerupe sau a controla orice comunicare de o parte și de alta a Carpaților. Într-o scrisoare din 12 martie 1915 a episcopului Caransebeșului, Elie Miron Cristea, către istoricul Ioan Lupaș se arată că în eparhia sa aproape 15% din „floarea bărbaților” era luată la război, țăranii cu trăsuri erau duși la tabără, iar cei care au rămas au fost strânși și duși „la lucru cu palmele” în Galiția, Tirol sau Serbia, astfel că în sate n-au mai rămas decât bătrânii. Pe linia de frontieră de la Orșova la Caransebeș s-au întărit măsurile de apărare, iar circulația era permisă doar cu autorizație de la comisarul gubernial din Timișoara. „*În partea cea mai mare a eparhiei – spunea acesta – nu-i permis nici a se trage clopotele la biserici...Nu-i iertat să aprinzi lumânări seara nici în biserici, deci nici denii nu poți ține. Mulți preoți și intelectuali sunt sub pază. Unii au trebuit chiar să fugă din parohia lor.*”⁴⁷

• O adevărată bătălie a început pentru distrugerea „nucleelor” de informatori create de Serviciul de informații al Armatei române în Transilvania și pentru depistarea celor care erau predispuși să colaboreze cu acesta. Printr-o diversiune întreprinsă cu ajutorul unui anume Rafael Mendel din Porumbacu de Jos, contraspionajul ungar a reușit să-l atragă în cursă pe învățătorul David Pop din Hărman și să-i documenteze activitatea de spionaj în favoarea României.⁴⁸ Acest Rafael Mendel s-a prezentat la David Pop, sub urmele fals de „Stoica”, sergent în armata română, originar din Azuga, și i-a cerut să culeagă informații în favoarea Marelui Stat Major al Armatei române. Cu ajutorul unui grup de preoți, învățători, avocați, farmaciști, David Pop a reușit să adune multe și utile

⁴⁶ N. Iorga, *Pagini alese*, vol. 2, Editura pentru literatură, București, 1965, p. 350.

⁴⁷ Antonie Plămădeală, *Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867-1918)*, Sibiu, 1986, p. 157-158.

⁴⁸ Pr.dr. Mircea Păcurariu, *Politica statului ungar față de biserica românească din Transilvania în perioada dualismului. 1867-1918*, Sibiu, 1986, p. 1980-1981.

informații despre pregătirile austro-ungare din zona de frontieră, care au fost însă date falsului sergent Stoica și unui pretins locotenent al Armatei române, pe numele adevărat Tholmeyer, „detectiv” în serviciile de spionaj ungare. Informațiile au fost astfel trimise direct la Tribunalul Militar al Corpului I Armată ungară din Cluj, pe baza cărora întregul grup a fost arestat, judecat și condamnat la ani grei de închisoare.

- Nehotărârea autorităților politico-militare în privința orientării clare a poziției României a condus la aceeași ambiguitate în privința culegerii de informații de către organele specializate ale Armatei. Dintr-un memoriu asupra activității depuse de Secția a 3-a din Marele Stat Major, semnat de șeful secției, colonelul Ion Rășcanu, rezultă că Biroul 5 – Informațiuni și-a extins investigațiile asupra caracterului geografico-militar al teatrelor de operațiuni *„pe care vor urma să se desfășoare operațiunile militare ce vor decurge din diferitele ipoteze de război ce s-au lucrat”,* precum și asupra *„organizării militare a armatelor cu care vom fi chemați cândva să luptăm”*.⁴⁹

- Prin oficina de spionaj din București, Puterile Centrale au continuat să supravegheze atent tratativele României cu Antanta, desfășurate la București, Petrograd, Paris și Londra. Prin această oficină, Puterile Centrale au fost la curent cu faptul că cele mai dificile erau tratativele cu Rusia, care condiționa semnarea unui tratat politic de anumite chestiuni teritoriale care vizau Bucovina. În 20 aprilie/3 mai 1915, guvernul român a prezentat condițiile sale: garantarea de către Antantă a unirii Bucovinei până la Prut cu România, a Transilvaniei și Banatului în întregime, precum și un teritoriu locuit de români în vest până în apropiere de Seghedin. Dar cabinetul din Sankt-Petersburg, care urmărea cu ostentație încorporarea Bucovinei, a tergiversat luarea unei hotărâri, întrucât obiectivul urmărit în acel moment era de a rupe România de Puterile Centrale și de a o menține neutră, pentru a nu putea emite pretenții teritoriale.⁵⁰

- Serviciile de spionaj ale Puterilor Centrale au devenit și mai agresive în contextul în care, la 12/25 mai 1915, Italia a intrat în război împotriva acestora. Ele s-au lovit, însă, de contraofensiva organelor Siguranței Generale și ale Serviciului de informații din Secția a II-a a Marelui Stat Major al Armatei române, care au început să-și arate adevărata valoare.

⁴⁹ *Istoria statului Major General Român. Documente, 1859-1947*, Editura Militară, București, 1994, p.138.

⁵⁰ S. D. Sazonov, *Les années fatales. Souvenirs (1910-1916)*, Paris, 1927, p. 281.

Odată identificate, oficinele conduse de Iwersen, Hennenvogel și Günther, precum și porta-vocea acestora, ziarele „Ziua”, „Seara”, „Minerva”, autoritățile statului român au trecut la deconspirarea lor publică. Pe măsură ce opinia publică românească lua la cunoștință despre faptele săvârșite de așa-numitele „cozi de topor”, curentul antantofil a crescut în intensitate. Mulțimea spionilor l-a surprins chiar pe istoricul Nicolae Iorga, care în iunie 1915, indignat, a scris un articol intitulat „Cum ne putem lupta cu spionii”. Cu stupoare, Nicolae Iorga constata că aceștia „pot fi văzuți oriunde și oricând” și afirma că ei constituiau „o mare primejdie națională”, dar că în fața lor trebuie „să tăcem...și să-i refuzăm”.⁵¹

ANIHILAREA AGENTURII SPIONAJULUI PUTERILOR CENTRALE ȘI SOARTA „COZILOR DE TOPOR”

• Nevoia de sprijin din partea României a atras după sine o luptă surdă între serviciile de informații din cele două tabere beligerante, ambele fiind constrânse să facă concesii teritoriale. În aceste condiții, la 27 mai/9 iunie 1915, România a semnat Acordul cu privire la fixarea frontierei din Bucovina pe Prut, iar Rusia a cerut intrarea imediată în război, dar s-a eschivat din nou în privința semnării unei convenții politice. În aceeași zi și Austro-Ungaria recunoștea României dreptul de a uni Bucovina până la Siret și promitea îmbunătățirea situației românilor din Transilvania. De asemenea, mai promitea că, în cazul cooperării, va admite rectificări de frontieră în Bucovina până la Prut, alipirea zonei Mehadiiei, precum și recunoașterea unirii Basarabiei cu România.⁵² Însă în România acelor zile nimic nu se putea păstra secret. „Cred că nația noastră, nu nația românească – scria Nicolae Iorga la 9 august 1915 –, ci nația politică din România, cu toate specimenele etnice și polietnice care o compun, boierești și boierite toate, e una din cele mai curioase din lume. Uitându-te astăzi la focul, la furia cu care face politică, în cafenea, în tramvai, la masă, după masă, în tren și în restaurant, unde spionii pot vedea ce înseamnă un secret la noi, luându-te după articolele pe care le scrie toată lumea despre orice, începând cu cele mai grele probleme militare în care se pot încurca și specialiștii cei mai renumiți, și, în sfârșit, ținând seama de cantitatea enormă de articole, studii și

⁵¹ Nicolae Iorga, *Războiul nostru în note zilnice, vol. I (1914-1916)*, p. 205.

⁵² *Istoria militară a poporului român*, vol.V., Editura Militară, București, 1988, p. 343.

broșuri care cad asupra noastră, păcătoșilor, de la începerea războiului european, ai zice: iată o nație politică prin excelență!"⁵³

- Pentru a mări presiunea asupra României, Serviciul de spionaj austro-ungar și-a intensificat acțiunile mai ales la granița cu Bucovina, care devenise obiect de tranzacție între Austro-Ungaria și Rusia. Prin agentura creată din timp, Serviciul românesc de spionaj și contraspionaj a dejucat aceste acțiuni. Aici au lucrat cu mare curaj și îndrăzneală, de o parte și de alta a frontierei, agenții acoperiți Gheorghe Popa și Dimitrie Moldoveanu. În capitala Bucovinei a acționat valorosul colaborator Gribovsky, care în 19 august 1915 a depus la Siguranța română un dosar cu numele a 25 de spioni care activau în Bucovina.⁵⁴

- Situația României a devenit și mai dificilă, când la 4 septembrie 1915 Bulgaria a încheiat un tratat secret cu Puterile Centrale,⁵⁵ iar la 24 septembrie 1915 a declarat mobilizarea și apoi a atacat din spate Serbia. Prin paragraful 2 al tratatului respectiv, Austro-Ungaria promitea ca, în cazul atacării Bulgariei de către România fără provocare din partea guvernului bulgar, să consimtă anexarea de către Bulgaria a teritoriilor cedate României prin tratatul de la București (1913), precum și la o rectificare a frontierei româno-bulgare trasată prin tratatul de la Berlin (1878). Atașatul militar român la Sofia, colonelul Țenescu, a informat autoritățile românești despre intenția Puterilor Centrale de a interveni împotriva României imediat ce Armata română ar fi intrat în Transilvania, însă informațiile sale nu au fost luate în seamă de către autoritățile de decizie ale statului român.

- În fața acestei situații, din inițiativa conducerii Armatei a fost revitalizată organizația „Cercetașii României”, constituită în anul 1878 din inițiativa generalului dr. Carol Davilla, dar a cărei personalitate juridică a fost recunoscută abia în acest moment. Într-un raport al colonelului Grigore Berindei, președintele Comitetului Central al asociației, se aprecia că existau deja un număr suficient de cercetași, telegrafiști, telefoniști, curieri, semnalizatori, pompieri etc., „gata oricând să fie folositori unde nevoia se prezintă. Este uimitoare ușurința cu care copiii noștri și-au însușit toate aceste specialități, dovedind vioiciune, spirit de observație și o adaptare imediată”.⁵⁶

⁵³ N. Iorga, *Pagini alese*, vol. 2, Editura pentru literatură, București, 1965, p. 355.

⁵⁴ *Arhivele statului București*, Fond Direcția Poliției și Siguranței Generale, dosar nr. 592/1915, filele 40-421.

⁵⁵ Constantin Kirițescu, *op. cit.*, I, p. 308.

⁵⁶ *O școală de imputernicire. Cercetașii. Organizarea și starea actuală a cercetășiei în România*, București, 1916, p. 80.

- Dat fiind pericolul evident al atacării României de către Bulgaria, la insistențele unor generali precum Alexandru Averescu, au fost luate măsuri de supraveghere a mișcărilor efectuate de bulgari la frontiera cu România și de penetrare informativă la sud de Dunăre pentru a cunoaște stadiul pregătirilor de război ale Bulgariei. În acest context a început o cooperare mai strânsă cu serviciile de informații franceze și engleze,⁵⁷ bine organizate și foarte active în sudul Dunării. Chiar din primele momente, Serviciul de spionaj francez a oferit românilor informații despre agenții spionajului germano-bulgar semnalati pe frontul oriental al generalului Sarraill și aflați în misiune de informare în Dobrogea și la nord de Dunăre.

- Însă, în acel timp, pe frontul informațional din Ardeal și Bucovina, datorită unor greșeli și a lipsei de experiență, au început să cadă, unul câte unul „nucleele” informative românești:

- la 21 octombrie 1915 a fost arestat Spiridon Boita și alți colaboratori; asupra lui s-a găsit și o schiță a fortificațiilor austro-ungare de-a lungul Carpaților, care a putut fi reconstituită prin tratarea cu grafit a suportului de hârtie pe care a fost întocmită; el a fost acuzat de spionaj în favoarea României, condamnat și întemnițat la Oradea, apoi la Cluj;

- în zilele de 22-24 octombrie 1915 a fost arestat David Pop și colaboratorii săi, sub acuzația de „trădare de patrie” și „spionaj în favoarea României”.⁵⁸

- În același timp, Siguranța Generală a reușit să dejoace unele acțiuni ale spionajului german, care monitoriza capacitatea de luptă a flotei române și noile tipuri de arme cu care se dota armata română. Astfel:

- dintr-un raport al Secției „Informații” către Comandamentul superior al Armatei austro-ungare de la sfârșitul anului 1915 rezultă că în ultimele luni fuseseră expulzați 6 funcționari ai Societății germane de navigație de pe Dunăre, „bănuți de spionaj”;

- la Galați a fost arestat, apoi judecat, printr-o acțiune contrainformativă, cetățeanul austriac Preis (evreu), salariat al unei fabrici de material lemnos din

⁵⁷ Horia Tabacu, *op. cit.*, p. 73-80; Jeffrey T. Richelson, *op. cit.*, p. 13-14, 16-22.

⁵⁸ Pr.dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p.182. David Pop a fost condamnat, la 6 decembrie 1916, la moarte prin spânzurătoare, alături de alți 8 membri ai „reșelei”. În urma apelului, la Tribunalul Suprem Militar din Budapesta, la 28 ianuarie 1918 s-a dat o sentință de revizuire a întregului proces. Abia la 23 octombrie 1918, în urma apelului făcut la împăratul Carol IV al Austriei, aceștia au fost eliberați. Unii s-au îmbolnăvit grav, murind la puțin timp după eliberare.

oraș, care avea acces la arsenalul Marinei,⁵⁹ acesta era dirijat de către consulul austro-ungar căruia, oficial, îi furniza informații „de natură comercială”; activitatea lui a fost dovedită cu ajutorul unui soldat al Marinei Române, care s-a oferit să-l ajute să sustragă tuburi de șrapnel de tip nou.

• La finele anului 1915, Marele Cartier General al armatei austro-ungare a înființat pentru România o secție specială de spionaj, formată din două birouri: un Birou pentru centralizarea informațiilor (compus din rezidenți-informatori, recrutați dintre oamenii de afaceri stabiliți în România, cât și din informatori speciali), și un Birou pentru studii și exploatarea informațiilor.⁶⁰ Astfel, din iarna anilor 1915/1916 presiunile din partea Puterilor Centrale s-au intensificat odată cu concentrarea de trupe la sud de Dunăre și de-a lungul Carpaților. Dar politicienii români, între care cei mai agresivi se dovedeau a fi germanofili, se certau între ei, în loc să întărească puterea de apărare a țării. În această stare de nehotărâre din partea unor politicieni români, precum și a permanentului boicot din partea politicienilor germanofili a fost posibilă organizarea unor acțiuni teroriste cu scopul lichidării unor oameni politici antantofili. Este cunoscută, în acest sens, încercarea de asasinare a lui Take Ionescu, Nicolae Filipescu și Emil Georgescu (ministrul de Finanțe), planificată să aibă loc la jumătatea lunii decembrie 1915 printr-un „comando” plătit de germani și austro-ungari, compus din Ion Baboș, Toth Illyes și Iacob Offenberger. Această acțiune a fost descoperită doar datorită unei întâmplări.⁶¹ Pe bună dreptate, la 15 decembrie 1915 generalul Alexandru Averescu nota în memoriile sale: „*Ne-au surprins timpuri mari cu oameni mici*”.⁶²

• Sub presiunea conducerii Armatei române s-au inițiat primele măsuri de declanșare a ofensivei informative în Bulgaria, dar misiunea a fost dată Siguranței Generale și nu organelor de informații ale Armatei. În ianuarie 1916, directorul Siguranței Generale, Iancu Panaitescu, l-a însărcinat pe comisarul special Constantin Duca din Brigada Specială de Siguranță Constanța să trimită agenți („oameni de încredere”) în Bulgaria,⁶³ cu scopul de a cunoaște pregătirile

⁵⁹ 1918 la români, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 681.

⁶⁰ Cristian Troncotă, *Activitatea informativă a Puterilor Centrale contra României și vulnerabilitățile societății românești în perioada neutralității (septembrie 1914-august 1916)*, în *Istoriografia în tranziție*, Editura I.N.I., București, 1996, p. 94.

⁶¹ Cristian Troncotă, *op.cit.*, în *loc.cit.*, p. 98.

⁶² Mareșal Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război*, vol. I, Editura Militară, București, 1992, p. 81.

⁶³ Florin Pintilie și colectiv, *Istoria Serviciului Secret de Informații*, vol. I, 1917-1940, Editura A.N.I., București, 2000, p.17.

militare pe care le făceau bulgarii în zonele Varna-Rusciuk-Razgrad-Șumla. Pe această bază, Constantin Duca a organizat o „rețea” de agenți, care au fost instruiți în grabă și infiltrați fără mari dificultăți pe teritoriul de nord-est al Bulgariei. Timp de aproape două luni agenții Siguranței Generale au activat în zonele unde erau concentrate trupe bulgare și germane. Aceștia au informat conducerea Siguranței Generale și Marele Stat Major al Armatei române despre pozițiile ocupate de inamic în apropierea frontierei, despre construirea unor poziții de tragere pentru tunurile de 305 mm, precum și despre starea de spirit a populației bulgare, nemulțumită de comportamentul aliaților germani.

Informațiile obținute au confirmat faptul că în cazul în care Armata română trecea Carpații în Transilvania, o grupare de forțe germano-bulgară va ataca România, însă Marele Stat Major a respins informațiile ca fiind „nefondate” și „insuficiente”.⁶⁴ Sub aceste motivații ideologice informațiile nu au fost urmate de măsuri de întărire a frontierei, întrucât atenția oamenilor politici era ațintită spre Carpați, eludând astfel consecințele unei acțiuni militare pe două fronturi și posibilitatea scoaterii României din acțiune printr-un atac din spate.

- Din februarie 1916, România a reluat tratativele cu Antanta. O delegație condusă de ministrul Justiției, Victor Antonescu, s-a deplasat la Paris, rugând guvernul francez să intervină pe lângă Rusia pentru a debloca negocierile obstructionate de problema Bucovinei. Siguranța Generală a continuat să supravegheze frontiera cu Bulgaria, iar agenții săi au adus informații despre pregătirile bulgarilor pentru agresiunea împotriva României. Însă, informațiile puse la dispoziția guvernului și Armatei au fost eludate datorită opoziției generalului Al. Zottu (șeful Marelui Stat Major) și nu s-au luat măsurile care se impuneau. La aceasta s-a adăugat lipsa de pregătire contrainformativă a celor mai înalți demnitari ai statului român. De pildă, primul-ministru, Ion I.C. Brătianu, avea obiceiul să ia acasă documente cu caracter secret de stat, fără măsuri de protecție. Astfel se explică faptul că la părăsirea capitalei și mutarea guvernului român la Iași, în podul casei sale au rămas documente secrete de stat care au fost capturate de către spionajul austriac!⁶⁵

- Întrucât nodul gordian al determinării României să intre de o parte sau de alta a beligeranților devenise Bucovina, Siguranța Generală și-a intensificat

⁶⁴ Cristian Troncotă, *Mihail Moruzov și Serviciul Secret de Informații al Armatei Române*, Editura I.N.I., București, 1996, p. 41.

⁶⁵ Max Ronge, *Spionaj și constraspionaj (Spionajul militar industrial)*, București, 1955, p.169.

activitatea contrainformativă asupra nordului Moldovei. Agenții Brigăzii Speciale de Siguranță din Iași au primit misiunea de a supraveghea permanent consulatele din oraș. Astfel, s-a descoperit că în cadrul Consulatului austro-ungar era organizată o puternică rețea de spioni. Odată documentată activitatea de spionaj, printr-un ordin telegrafic al Inspectorului General al Poliției, Romulus P. Voinescu, aceștia au fost arestați, iar personalul Consulatului care se ocupa de spionaj a fost expulzat.

- Loviturile aplicate de organele de informații și contrainformații românești agenturii Puterilor Centrale au dus la concertarea acțiunii informative a acestora împotriva României. Atât germanii, cât și austro-ungarii nu au mai putut lucra prin agenții proprii, fiind nevoiți să apeleze mai ales la „cozile de topor”, care continuau să acționeze „din umbră”. În scenă a reintrat același Victor Verzea, fost prieten și coleg de promoție cu generalul Iliescu - secretarul general al Ministerului de Război. În iunie 1916, cu ajutorul generalului Iliescu, Victor Verzea a fost numit director general al Poștelor. În noua postură, a trecut rapid la schimbări radicale de personal, a numit în funcții oamenii săi de încredere și a „reorganizat” din temelii Poșta Centrală, pentru a servi scopurilor sale trădătoare. Profitând de noua sa calitate, a dat dispoziții oficiilor telegrafo-poștale de la comandamente, precum și celor civile să-i comunice localitățile în care se aflau cantonate trupele. De asemenea, a dat dispoziție să fie cenzurată corespondența unor personalități militare, între care și cea a generalului Alexandru Averescu. Apoi a predat agenților germani și austro-ungari codul de descifrare a telegramelor și copii de pe corespondența comandanților militari și a oamenilor politici referitoare, în principal, la mișcarea trupelor.

- În iulie 1916, în cadrul consfăturii militare germano-austro-ungaro-bulgare de la Pless, s-a stabilit planul unei acțiuni informative comune împotriva României (la care a aderat și Turcia), prin care România urma să fie, practic, încercuită din punct de vedere informativ. După această consfătuire, atașatul militar austro-ungar a primit misiunea de a organiza la Sofia un serviciu de spionaj comun austro-ungaro-bulgaro-german. În Transilvania, coordonarea acestei acțiuni a revenit Centrului principal de informații din Brașov, iar pentru Armata I austro-ungară, care avea sediul la Cluj, a fost organizat un serviciu special de informații condus de căpitanul de stat major Joseph Wild.⁶⁶

⁶⁶ Cristian Troncotă, *Activitatea informativă a Puterilor Centrale contra României și vulnerabilitățile societății românești în perioada neutralității (septembrie 1914-august 1916)*, în *Istoriografia în tranziție*, Editura I.N.I., București, 1996, p. 99.

- Numai în vara anului 1916, când coaliția Antantei era pe cale să înregistreze mari eșecuri pe toate fronturile, statele acesteia, în frunte cu Rusia, au fost constrânse să devină mai conciliante față de cererile românești. Până spre sfârșitul lunii iulie 1916 toate statele Antantei s-au pronunțat pentru rezolvarea majorității revendicărilor românești. Însă, declarațiile oficiale au venit în contradicție cu intențiile reale, iar fiecare a încercat să manipuleze România în conformitate cu aspirațiile lor hegemoniste. În acest sens, la 29 iulie/11 august 1916, Franța și Rusia au încheiat un acord secret pentru a împiedica participarea României, cu drepturi egale, la viitoarea conferință de pace. Tot în acel moment s-a încheiat o înțelegere secretă franco-britanică, conform căreia România nu trebuia să beneficieze de ajutorul armatei de la Salonic decât dacă va ataca și Bulgaria.⁶⁷

- Ca urmare, și-au intensificat acțiunea de spionaj în România. La începutul lunii august 1916, a izbucnit un mare scandal la Poșta Capitalei, ca urmare a încunoștiințării guvernului român de către miniștrii Franței și Rusiei că Poșta Română comunică ambasadurilor Puterilor Centrale – von dem Bussche și Czernin – copii de pe telegramele cifrate ale guvernelor lor,⁶⁸ dar trădătorul Victor Verzea nici de data aceasta n-a putut fi clintit de la locul său. Cunosând că România urma să semneze tratatul politic cu Antanta, Puterile Centrale s-au pregătit de un război de exterminare. În acest sens, au introdus în București o mare cantitate de explozibil și fiole cu bacili ai morvei (popular, răpciugă),⁶⁹ care nu au fost descoperite decât după intrarea României în război.

- Amploarea spionajului făcut de Puterile Centrale în România în anii neutralității a ieșit în evidență la 16 august 1916, când agenții Siguranței Generale au reușit să sustragă din automobilul ambasadorului Germaniei, Hilmar von dem Bussche, dosarul care conținea cele mai secrete documente. Directorul Siguranței Generale, Iancu Panaitescu, a prezentat imediat regelui Ferdinand și primului-ministru Ion I.C. Brătianu materialele capturate. Printre acestea se afla și unul de importanță extraordinară, de 200 de pagini, care cuprindea „*numele partidelor, ofițerilor, oamenilor politici, gazetarilor și samsarilor ce s-au lăsat corupți și plătiți*”.⁷⁰ Din acel material rezulta și câți oameni politici români au fost supravegheați informativ prin personalul lor de

⁶⁷ *Istoria militară a poporului român*, vol.V, Editura Militară, București, 1988, p. 345.

⁶⁸ Paul Ștefănescu, *op. cit.*, p. 52.

⁶⁹ Constantin Kirilescu, *op. cit.*, I, p. 551-552.

⁷⁰ „*Ordinea*” din 2 iulie 1930.

deservire, îndeosebi prin femeile de serviciu, în majoritate provenite dintre tinerele unguroaice acuate în România. După cum avea să scrie Constantin Xenii, „registrele spionilor germani...au descoperit senzaționalul adevăr că prin intermediul personal al lui Marghiloman se subvenționase, pe ascuns, în timpul neutralității, toată mișcarea mercenarilor ce luptau contra intrării noastre în acțiune”.⁷¹

Informațiile culese despre România prin diferite categorii de agenți fuseseră transmise la Berlin. Pe baza lor s-a întocmit broșura „Economia națională românească” și „Dicționarul economic și politic al României”, în patru volume, structurat pe zone geografice (vol. I - Muntenia, vol. II - Oltenia, vol. III - Moldova și vol. IV - Dobrogea). În fiecare volum existau date exacte privind împărțirea administrativ-teritorială, compunerea nominală a personalului administrativ, populația din fiecare localitate, date referitoare la fabrici, comerț, bănci, instituții de credit, căi ferate, poștă, telegraf, telefon etc.⁷²

Pentru a nu „demoraliza” Armata, care credea într-un ideal și în unitatea sufletească a românilor, nu s-au luat măsuri ferme, ordonându-se ca cei cuprinși în acel material să fie doar supravegheați. În astfel de condiții, guvernul României a hotărât să intre în război de partea Antantei, semnând în acest sens tratatul cu Aliații săi, la 4/17 august 1916. Această hotărâre l-a determinat pe Ottokar von Czernin să afirme: „Războiul acesta va fi un război de exterminare. Dacă suntem învingători, desființăm România. Dacă suntem învinși, nu va mai exista nici o Austro-Ungarie”.⁷³

Col. (r) dr. Aurel V. David

⁷¹ Constantin Xenii, *Take Ionescu*, Ediția a III-a, Editura „Universul”, București, 1933, p. 289.

⁷² Ilie I. Georgianu, *România sub ocupația dușmană. Exploatarea economică a țării. Organizația și activitatea statului major economic*, fascicula a II-a, București, 1920, p. 18.

⁷³ Romulus Seșanu, *Take Ionescu*, București, 1939, p.260.

OPOZIȚIA OAMENILOR DE CULTURĂ FAȚĂ DE REGIMUL CEAUȘESCU

4. OPOZIȚIA ÎN CELELALTE ȚĂRI COMUNISTE DIN EUROPA DE EST: CECOSLOVACIA, UNGARIA, R.D. GERMANĂ, BULGARIA

CECOSLOVACIA

- Pentru Cehoslovacia, momentul crucial a fost anul 1968, anul „Primăverii de la Praga”. În ianuarie 1968, liderul comunist Antonin Novotny a fost înlocuit cu Alexandr Dubcek, un lider de aceeași coloratură, însă favorabil reformelor. A început o perioadă de efervescență. Cenzura a fost desființată. S-au organizat mari dezbateri în jurul temelor care frământau populația. Reformele nu au fost numai economice, tinzând să facă schimbări și în sistemul politic. Mulți intelectuali cereau alegeri libere. Kremlinul a refuzat însă acest curs și, în noaptea de 21/22 august, Trupele Tratatului de la Varșovia (mai puțin România) au invadat Cehoslovacia. Populația a ieșit pe străzi și a protestat. Zadarnic. Armata cehoslovacă nu a opus rezistență. Liderii cehoslovaci au fost arestați și duși în URSS. La întoarcere, au anunțat schimbarea cursului politic.

În ianuarie 1979, studentul Jan Palach și-a dat foc în Piața Viaceslav, în semn de protest.

Consecință a „Primăverii de la Praga”, 500.000 de oameni, o treime din membrii Partidului Comunist Cehoslovac, au fost excluși, iar alte sute de mii au fost concediați.

- În 1975, anul acordurilor de la Helsinki, dramaturgul Václav Havel i-a trimis o scrisoare deschisă președintelui Gustáv Husak, cu conținut critic la adresa regimului, în care făcea o radiografie a societății după curmarea brutală a „Primăverii de la Praga”.¹

- Un ultim ecou al „Primăverii de la Praga” l-a constituit aparitia „Mișcării Socialiste a Cetățenilor Cehoslovaci”, organizație politică alternativă creată pe principiile unui comunism reformat. Inițiatorii, foști comuniști, câțiva

¹ Stelian Tănase, *Op. cit.*, pp. 129-130.

liberal-democrați și opozanți religioși au fost arestați și încarcerați în urma proceselor din 1972.²

- La 1 ianuarie 1977, a fost lansată Carta '77, care la nivel programatic se prezenta ca o asociație liberă, informală și deschisă a oamenilor cu opinii, credințe și profesii diferite, uniți de dorința de a milita individual și colectiv pentru respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Catalizatorul apariției Cartei 77 l-a reprezentat arestarea membrilor formației de rock „The People of the Universe”, devenită în anii '970 centrul muzicii *underground* din Cehoslovacia.

Între obiectivele formulate în Cartă se numărau: dreptul cetățenilor de a-și exprima liber opiniile, dreptul la muncă, la acces la învățământ superior indiferent de opiniile politice, dreptul de a căuta, a primi și a răspândi informații, dreptul la libertatea de conștiință.

Semnatarii documentului (238 de persoane la data apariției) proveneau din toate zonele societății: foștii comuniști reformatori, lideri ai „Primăverii de la Praga”, cam jumătate din listă, stângiști, social-democrați, anticomuniști, disidenți, catolici și protestanți, muncitori, celebrități și anonimi.

Regimul nu a ținut cont de faptul că semnatarii declarau că nu urmăresc scopuri politice și au declanșat represiunea asupra autorilor. Václav Havel a fost arestat. Eliberat în 1977, a primit câteva luni mai târziu o pedeapsă de 14 luni de închisoare cu suspendare pentru contacte cu emigrația. Și alți semnatori ai Cartei au fost arestați ori supuși diferitelor forme de represiune (concedieri, anchete, șantaj, brutalități)³.

Carta '77 a continuat să funcționeze clandestin, publicând periodic analize asupra unor probleme ale societății cehoslovace (regimul muncii, situația mediului înconjurător, a Bisericii și a vieții religioase, a drepturilor omului). Singurul răspuns al autorităților a fost refuzul dialogului, calomnierea și persecutarea membrilor Cartei.

- Samizdatul a debutat cu publicarea buletinelor informative ale Cartei 77. Treptat, s-a ajuns la o industrie paralelă a presei alternative, fiind publicate lucrări de literatură, istorie, filozofie și chiar muzică. Cele mai cunoscute edituri independente au fost „*Edice Petlice*”, fondată în 1972, și „*Edice Expedice*”,

² Ana-Maria Cătănuș, *Op.cit.*, p. 58.

³ *Ibidem*, pp. 58-59 și Stelian Tănase, *Op. cit.*, pp. 135-136.

demarată de Václav Havel. Totodată, au funcționat seminarii neoficiale la Praga, în anii '970, și la Brno, în anii 1984-1989⁴.

- În 1978, mai mulți membri ai Cartei 77 au constituit „Comitetul de apărare a persoanelor care au suferit pe nedrept” (VONS), după modelul KOR din Polonia. Inițiatorii, între care și Havel, au fost arestați, judecați și condamnați la termene lungi de închisoare. Havel va fi eliberat abia în martie 1983.

Tot după modelul polonez a fost înființată și o „universitate zburătoare”, purtând numele lui Jan Patoca, care va organiza lecții pe teme tabu.

- Când, în 1979, mai mulți membri ai VONS au fost arestați, 250 de persoane au semnat o petiție prin care se cerea eliberarea deținuților politici. Tot în acel an, 250 de persoane au trimis o scrisoare de protest Papei, în care deplângeau încălcarea drepturilor de practicare a cultului.⁵

- Reformele lui Gorbaciov au dinamizat acțiunile contestatate. Regimul a reacționat cu brutalitate. În 1987, a avut loc procesul intentat Secției de jazz din cadrul Uniunii Compozitorilor, care, după dizolvare (jazz-ul era considerat încă subversiv), a continuat să activeze clandestin. În acest context, s-au înmulțit grupurile pentru apărarea drepturilor omului și publicațiile clandestine.⁶

- Accelerarea istoriei cehoslovace se petrece la 20 de ani după invadarea țării de către trupele Pactului de la Varșovia. Opoziția schimbă strategia. Trece de la faza declarațiilor, apelurilor și petițiilor la cea a acțiunilor publice.

Cu toate că liderii Cartei '77 nu preconizau o manifestare pentru 21 august 1988, Petr Placák, membru al organizației „Copiii Cehiei”, a multiplicat la un șapirograf primitiv 10.000 de fluturași, care anunțau o manifestare pașnică în Piața Václav. Cu acest prilej, a fost redactat un document în 9 puncte, prin care se solicita plecarea definitivă a trupelor sovietice, alegeri libere cu mai mulți candidați și respectarea drepturilor omului. Documentul, născut ad-hoc, a fost semnat de 1.500 de persoane. Participanții au plecat, spre seară, într-un marș spre Piața Orașului vechi. Li s-au alăturat și alte persoane, cifra lor ajungând la peste 10.000. Se scandau sloganuri care nu mai fuseseră auzite la Praga. Poliția nu a intervenit în forță, rezumându-se să verifice cărțile de identitate.

- Pe 24 septembrie 1988, câteva sute de persoane s-au adunat din nou în Piața Václav și au încercat să-i determine pe polițiști să le aresteze prin gesturi aparent puerile: se întindeau pe pământ lângă dubele poliției sau întindeau

⁴ *Ibidem*, p. 60 și *Ibidem*, p. 136.

⁵ Stelian Tănase, *Op. cit.*, p. 136

⁶ *Ibidem*, p. 138.

ostentativ buletinele. Au fost operate arestări, dar reținuții au fost eliberați în scurt timp. „Asociația Independentă pentru Pace” (NMS) reușea să coaguleze o opoziție formată din câteva sute de persoane, fără declarații formale sau discursuri.

- De Ziua Independenței, pe 27 octombrie 1988, o mulțime imensă de praghezi a ieșit în stradă, aceasta și ca urmare a apelului anterior al „Mișcării pentru Libertate Civică” de a se implica în politică. Poliția nu a permis accesul manifestanților în zona Statuii Sf. Václav, folosind tunuri de apă. Au fost arestate 200 de persoane în timp ce mulțimea striga: „Fasciștilor!”, „Vrem libertate!”, „Asta vă este perestroika?” și „Nu vă credem!”.⁷

- În 1988, a fost înființată la Praga „Agenția de Informații Est-Europene”, care avea secții în Ungaria, Polonia, Cehoslovacia, U.R.S.S., scopul fiind de a schimba știri și de a le transmite în Occident.⁸

- Pe 15 ianuarie 1989, cu ocazia manifestărilor prilejuite de comemorarea a 20 de ani de la moartea lui Jan Palach, poliția nu a permis accesul demonstranților în Piața Václav. În zilele următoare, aproximativ 5.000 de persoane se adunau, protestând împotriva invaziei sovietice. Între 15 și 21 ianuarie au fost arestate peste 800 de persoane, între care și Václav Havel.

A fost trimisă autorităților o petiție semnată de 692 persoane pentru eliberarea arestaților. 1.000 de artiști cer același lucru într-un demers similar. Ambele petiții solicitau și un dialog între societate și putere.

La 21 februarie 1989, tribunalul l-a condamnat pe Havel la 9 luni de închisoare pentru „activități antistatale”, sentință care a generat multiple acțiuni de protest.

Partidele-satelit încep să-și facă simțită prezența. Uniunea Scriitorilor devine mai activă.

- În luna iunie 1989, opoziția a publicat un program de reforme intitulat „Câteva propoziții”. Textul nu a rămas în publicații *samizdat* sau doar citit la „Europa Liberă”, ca până atunci. Însoțit de 11.500 de semnături, a fost înaintat autorităților. În septembrie, numărul semnăturilor a ajuns la aproape 30.000. Autoritățile au ripostat, acuzându-i pe semnatari de „asociere cu forțe ostile în scopuri subversive”.

Concomitent, s-a produs o creștere a numărului de grupuri opozante. Dacă înainte de 1987 se aflau în evidențele autorităților numai 5 astfel de

⁷ Constantin Corneanu, *Op. cit.*, pp. 415-417.

⁸ Ana-Maria Cătănuș, *Op. cit.*, p. 60.

grupuri, în acel an li s-au mai alăturat încă 4, în 1988 încă 14, în august 1989 ajungând la un total de 39 de grupuri opozante. Dintre cele nou-apărute menționez „Inițiativa democratică”, „Forumul democratic al minorității maghiare”, „Cercul inteligenței independente”, „Clubul ecologic din Moravia”, „Clubul verzilor”, „Comitetul pentru eliberarea democrațiilor slovaci”⁹.

- Cu toate avertismentele poliției, pe 21 august 1989, 3.000 de manifestanți s-au strâns în Piața Sf. Venceslav. Poliția, ca de obicei, a intervenit brutal și a făcut 400 de arestări.

- Pe 28 octombrie 1989, 10.000 de demonstranți s-au adunat în Piața Sf. Venceslav pentru a comemora fondarea statului cehoslovac, în 1918. Capturile poliției numără de data aceasta 300 de arestați.

- La data de 17 noiembrie 1989, la chemarea studenților pentru comemorarea a 50 de ani de la înfrângerea mișcării studentești de către naziști, în 1939. Numărul participanților la mitingul și marșul, aprobate de autorități în afara centrului istoric, a fost neașteptat de mare (circa 25.000 de persoane) și demonstrația s-a transformat într-un protest împotriva regimului Husak. La un moment dat, manifestații au pornit în marș spre Piața Sf. Venceslav. Au fost întâmpinați pe traseu de unități speciale ale poliției și echipe ale brigăzii antiteroriste, care au încercuit și izolat grupuri mari de demonstranți ce scandau „Libertate!”. Forțele de ordine au lovit cu bastoanele de cauciuc bărbați, femei și copii, acțiune soldată cu aproximativ 500 de răniți, dintre care 24 spitalizați.

În acest context tensionat, Radio Europa Liberă a anunțat moartea în evenimente a studentului Martin Smid, fapt ce a reprezentat elementul detonator al unui protest masiv după 17 noiembrie 1989, radicalizat când s-a aflat că Martin Smid (de fapt, se numea altfel) era agent al Securității cehoslovace și nu a decedat. Pe 19 noiembrie, numărul demonstranților s-a dublat, ajungând la peste 200.000. În 24 noiembrie, au fost 500.000, iar pe 25 noiembrie un milion de oameni.

- La 19 noiembrie 1989, s-a înființat “Forumul civic”, organism compus din reprezentanți ai mai multor organizații din opoziție, al cărui președinte a fost ales Václav Havel. În primul său document, „Forumul civic” cerea, între altele, eliberarea tuturor deținuților pe motive de conștiință, demisia primului secretar al Pragăi și a ministrului de Interne, responsabili de înăbușirea unor demonstrații pașnice.

⁹ Stelian Tănase, *Op. cit.*, pp. 242-244 și Constantin Corneanu, *Op. cit.*, p. 417.

- Totodată, la Bratislava s-a înființat „Societatea împotriva violenței”, care avea să ceară la 20 noiembrie 1989 ca poporul cehoslovac să-și ia problemele în propriile mâini.

- Pe 24 noiembrie 1989, toți membrii Biroului Politic al P.C.C., în frunte cu șeful partidului, Miloš Jakes, au demisionat.

„Forumul civic” și-a demonstrat forța organizând o grevă generală de 2 ore pe 27 noiembrie. În după-amiaza aceleiași zile, „Forumul civic” a anunțat încetarea demonstrațiilor pe timpul negocierilor cu autoritățile. Premierul Ladislav Adamec a anunțat că acceptă cererile opoziției. Pe 30 noiembrie a fost acceptată și organizarea de alegeri libere. Au început negocierile pentru formarea unui nou guvern, finalizate până pe 10 decembrie, cu o majoritate necomunistă. Pe 29 decembrie 1989, a avut loc ultimul act al schimbării, respectiv alegerea lui Václav Havel în funcția de președinte al Cehoslovaciei.¹⁰

UNGARIA

La începutul anilor '70, János Kádár a fost obligat să încetinească cursul reformelor demarate, sub presiunea conservatorilor din partid și a Moscovei. Criza energetică a determinat dezechilibre importante în economia ungară. Datoria externă a crescut de la 1 miliard de dolari în 1970, la aproape 10 în 1979. Această situație a condus la reluarea cursului reformator.

Viața culturală și intelectuală a avut un regim mai puțin restrictiv, însă campaniile care chemau la aliniere ideologică nu au lipsit. În anii 1970, când reforma economică s-a diminuat, intelectualii au suferit represalii. Cercul filozofilor de la Budapesta, care lucraseră cu György Lukács, filozof marxist, ministru în guvernul Imre Nagy din 1956, a fost dizolvat, unii dintre ei fiind concediați, alții obligați să părăsească țara. Și alți intelectuali au căzut victime: scriitorul György Konrád – interzis, sociologul Iván Szelényi – obligat să emigreze, deoarece au pus în discuție, într-o formă sau alta, legitimitatea regimului. În anul 1973, eseistul Miklós Haraszti a fost acuzat într-un proces public pentru scrierile sale și condamnat la 8 luni de închisoare. Sancționarea acestor intelectuali, toți de stânga, trasa limitele politice ale toleranței practicate de regimul Kádár.

Dezbaterile din societatea ungară, pe măsură ce aceasta s-a mai liberalizat, s-au axat pe teme de neabordat până atunci în mediile politice,

¹⁰ *Ibidem*, pp. 246-254 și *Ibidem*, pp. 417-419.

economice și intelectuale, în presă, în interiorul partidului, ca și în cercurile disidenților. Era vorba de relațiile cu U.R.S.S., rolul lui Kádár în revoluția din 1956, monopolul puterii deținut de partid ș.a. Opoziția s-a organizat, căpătând o vizibilitate mai mare.¹¹

- Disidența ungară a devenit publică la începutul anului 1977, cu ocazia scrisorii de susținere pe care un grup de 34 de intelectuali au trimis-o semnatărilor Cartei 77 din Cehoslovacia.

- La sfârșitul anilor '90, au fost lansate primele două publicații clandestine: prima, intitulată „Marx în deceniul al patrulea”, în care 21 de tineri intelectuali își defineau poziția referitor la marxism, și a doua, intitulată „Profil”, care cuprindea lucrări nepublicate ale 34 de intelectuali, în majoritate nemarxiști. Samizdatul aborda subiecte pornind de la conformismul religios, natura economiei subterane, interviuri referitoare la cenzură și luări de poziție ale intelectualilor.

Din perspectiva dezbaterii intelectuale și a furnizării unor proiecte alternative pentru societate, publicațiile samizdat cele mai reprezentative au fost „Beszélő”, „Hirmondo” și „Demokrata”. Editurile independente mai cunoscute au fost „AB Press” și „Katalizator”. După model polonez, a apărut, în 1979, „Fondul pentru ajutorarea săracilor”.¹²

- În 1978, Tamás Fellegi și István Stumpf s-au implicat într-o activitate susținută de organizare a unor cursuri, care se concentrau asupra problemelor politice, în cadrul „Colegiului special juridic și sociologic”, redenumit „Colegiul Special Istvan Bibó” din Budapesta, o adevărată universitate clandestină. Primul lector a fost Tamás Fellegi, jurist și pasionat de istoria politică a blocului sovietic, care a ținut cursuri despre criza comunismului și despre marxism, despre cultura maghiarilor din Transilvania etc.¹³

- După depășirea etapei cercurilor de reflecție și a samizdatului, la mijlocul anilor '80 s-a trecut la acțiunea civică, organizarea societății civile în jurul unor obiective concrete.

În anul apariției lui Gorbaciov la Kremlin, 400 de intelectuali, opoziționiști mai vechi, s-au adunat la Monor, un loc de camping lângă Budapesta, și au discutat timp de trei zile despre o cooperare între diverse curente de disidență.

¹¹ Stelian Tănase, *Op. cit.*, p. 124.

¹² Ana-Maria Cătănuș, *Op. Cit.*, pp. 59-60.

¹³ Constantin Corneanu, *Op. cit.*, pp. 403-404.

În august același an, studenții de la Colegiul Bibó s-au întâlnit la Szarvas, cu reprezentanți ai „colegiilor speciale” din Ungaria pentru a-și coordona eforturile de disidență. Ulterior, a fost editat un ziar studentesc colectiv, intitulat „Sfârșitul secolului”, printre membrii redacției figurând și Viktor Orbán - student la drept, Lászlo Köver și István Strumpf.

Un alt punct de repliere a opoziției l-a constituit proiectul barajului de la Gabcikovo-Nagymaros, pe Dunăre. În februarie 1986, câteva sute de activiști ecologiști au demonstrat împotriva proiectului, fiind dispersați de poliție. Doi ani mai târziu, în septembrie 1988, numărul demonstranților avea să depășească 30.000.

În octombrie 1978, s-a reușit o apropiere între studenți și „Opoziția Democratică”, care solicitase demisia lui János Kádár, în cea mai dură declarație a sa privitoare la așa-numitul Nou Contract Social, devenind parte a acesteia. Importantul text programatic „Un nou contract social”, publicat în iunie 1987 în publicația samizdat „Beszélő”, propunea un nou contract social între regim și populație, autogestiunea întreprinderilor, autodeterminare pe plan național, neutralitate în politica externă.

Opoziția cuprindea un evantai larg de opțiuni, de la stânga radicală, foști marxiști, cu nostalgia utopiei ratate, la populiști-naționaliști, „păstrători ai tradițiilor” legați de universul rural, până la liberali de tip occidental. O parte dintre ei au format, în septembrie 1987, „Forumul Democrat Maghiar” (MDF), alții „Alianța Liberalilor Democrați” (SzDSz). Un grup de studenți a creat „Alianța Tinerilor Democrați” (FIDESZ), condusă de Viktor Orbán, tot în 1987. Aceste grupări, care urmau să fie recunoscute ca partide de noua lege a asociațiilor, aveau programe diferite în ce privește viitorul Ungariei și modul de organizare a societății. Apariția lor a creat o situație complet nouă și a particularizat Ungaria în blocul sovietic.¹⁴

- La 15 martie 1988, „Opoziția Democratică” a organizat demonstrații cu prilejul aniversării a 140 de ani de la Revoluția din 1848, prilej cu care s-a observat că există un nou avânt al Opoziției, generat de faptul că presa vorbea deschis despre criza economică din Ungaria și reformele sovietice. Cu ocazia manifestației respective, disidentul Gáspár Miklós Tamás a cerut alegeri libere și o nouă Constituție. Poliția nu a împrăștiat demonstranții, însă a arestat câțiva disidenți mai cunoscuți.

¹⁴*Ibidem*, pp. 406-407 și Stelian Tănase, *Op.cit.*, pp. 124-127.

- În mai 1988, János Kádár a fost obligat să părăsească postul de lider al PMSU, la presiunea celorlalți membri ai Biroului Politic, fiind numit în rolul decorativ de președinte al partidului, post creat atunci, poziție pe care avea să o piardă un an mai târziu. Pârghiile puterii au trecut în mâinile unei noi generații de activiști, mai pragmatici.

- La 16 iunie 1988, FIDESZ a organizat manifestări dedicate aniversării datei la care a fost executat Imre Nagy, în 1958. În acest context, Viktor Orbán și alți lideri au fost arestați.

- La 23 octombrie 1988, la o manifestare a opoziției, la care a participat și Grupul Muncitorilor – latura radicală a FIDESZ, s-a produs o confruntare cu forțele de ordine. Același grup s-a implicat într-o altă confruntare cu autoritățile, în contextul în care a organizat o aniversare publică a Revoluției Ruse, pe 7 noiembrie 1988, care s-a soldat cu arestări.

- În februarie 1989, CC al PMSU a acceptat trecerea „gradată și progresivă” la pluripartidism, alegeri libere și renunțarea la monopolul partidului comunist.

- La 23 martie 1989, Adunarea Națională a votat o lege care permitea grevele. În aprilie, proiectul de lege pentru funcționarea partidelor, propus de ministrul justiției, a fost publicat în presă. La 20 și 21 mai 1989, s-a desfășurat la Szeged întâlnirea pe țară a „cercurilor reformei” din cadrul PMSU, în cadrul căreia s-au purtat dezbateri pe patru secțiuni : 1) Trecut și prezent; 2) Ce fel de partid dorim; 3) Politica economică și reforma proprietății; 4) Perspectiva trecerii pe cale pașnică la stadiul democratic.

Liderii comuniști avansau pas cu pas le demontarea sistemului comunist. Concomitent, Opoziția se organiza. Congresele FDM și SzDSz din martie-aprilie au dus la structurarea celor două partide. În plus, și la o formă de conlucrare. Cele două partide s-au coalizat sub numele de „Masa rotundă a opoziției”, titulatură care amintea în mod voit de negocierile din Polonia.

- Pe 13 iunie 1989, PMSU și nouă grupuri din opoziție au început negocierile în cadrul unei “mese rotunde”, privind organizarea multipartidismului și a alegerilor libere, care au continuat până la 19 septembrie, fără a se semna un acord.

La 11 iulie, președintele american George Bush a făcut o vizită oficială la Budapesta, după o escală de 48 de ore la Varșovia, SUA marcând astfel sprijinul lor pentru țările reformatoare din blocul sovietic.

- Negocierile au fost finalizate în 19 septembrie. SzDSz și FIDESZ nu au semnat acordul, temându-se de posibile aranjamente între FDM și PMSU care să vizeze împărțirea puterii: FDM-guvernul și PMSU-președinția. Opoziția s-a scindat. De o parte, FDM, adeptul formulei de compromis negociat cu PMSU, pe de altă parte, SzDSz și FIDESZ, care refuzau „compromisul istoric”. Ele au propus ținerea unui referendum pentru a se pronunța populația dacă este de accord cu președinția în formula propusă de FDM (președintele ales prin alegeri libere), proprietățile partidului să fie preluate de stat, să se mențină milițiile muncitorești înființate în 1956 și celulele comuniste în întreprinderi. SzDSz și FIDESZ au reușit să adune cele 200.000 de semnături necesare. Referendumul a fost programat pentru sfârșitul lunii noiembrie.

În sesiunea din 17-20 octombrie, Adunarea Națională a votat mai multe amendamente, ceea ce a echivalat de facto cu revizuirea Constituției. Au fost afirmate libertatea presei și de asociere. Milițiile muncitorești au fost desființate. Proprietățile partidului au fost preluate de stat. Ungaria a devenit de la acea dată „democrație reprezentativă”.

La 26 noiembrie, SzDSz și FIDESZ au câștigat referendumul la limită, astfel că alegerile prezidențiale din 7 ianuarie au fost contramandate.¹⁵

La 25 martie 1990 au avut loc alegeri parlamentare câștigate de opoziție, primele forțe politice fiind FDM și SzDSz. Comuniștii, cu doar 4%, nu au intrat în Parlament.

REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ

În anii '950 și '960, statul-ficțiune Republica Democrată Germană a fost total aservit Moscovei, dovadă fiind și participarea armatei sale la invadarea Cehoslovaciei pentru înăbușirea „Primăverii de la Praga”.

În 1972, RDG a ieșit din izolarea cronică de până atunci. Din acel moment, dependenței de URSS i se adăuga cea de Germania Federală, după normalizarea relațiilor. Succesul economic, datorat în primul rând injecției de fonduri din Germania de Vest (600 de milioane de mărci anual), îmbunătățește standardul de viață, cel mai înalt din întreg blocul sovietic. O dată ce refugiul în Vest nu mai era o soluție practică, după ridicarea Zidului Berlinului, pentru populație problema numărul unu devenise acomodarea cu regimul. Pe plan intern, regimul nu a avut de înfruntat o mișcare de rezistență comparabilă cu cea din Polonia, Cehoslovacia sau Ungaria. Muncitorii est-germani au preferat să rămână pasivi, standardul lor de viață fiind ridicat. Cei mai influenți

¹⁵ *Ibidem*, pp. 410-411, și *Ibidem*, pp. 198, 200, 204-206.

intelectuali, Rudolf Haveman și Rudolf Bahro, au rămas prizonierii ideologiei marxiste, chiar dacă de pe poziții revizioniste. Asta nu i-a scăpat de represiunea regimului. Profesorul Haveman a fost concediat de la Universitate în urma cursurilor și scrierilor sale contestate și plasat sub arest la domiciliu. Filozoful Bahro a suferit ani de închisoare, apoi a fost expulzat pentru cartea sa „Alternativa” (1977), apărută în Occident. Aceeași soartă a avut-o și cântărețul de muzică folk Wolfgang Biermann.¹⁶

- Primele grupări independente au apărut la sfârșitul anilor '970, sub forma mișcărilor pentru pace, ca o reacție a militarizării crescânde a societății est-germane. Grupările pacifiste se bucurau de sprijinul Bisericii evanghelice și al celei catolice.

În anii '980, scena disidenței est-germane a fost dominată de discuțiile referitoare la problemele legate de mediu.¹⁷

- În ianuarie 1986, a apărut pe scena politică est-germană primul grup real de opoziție din RDG : „Inițiativa pentru Pace și Drepturile Omului”(IFM), organizat de către Ludwig Mehlhorn și Wolfgang Templin, care făcuseră studiile la Cracovia și erau fascinați de experiența Solidarității poloneze.

La puțin timp, IFM a scos primul ziar clandestin veritabil din RDG, intitulat „Cazuri de la graniță”. Bernd Oehler, student în teologie și membru al „Grupului de Lucru pentru Dreptate” (AGK) din Leipzig, a scris multe reportaje pentru această publicație samizdat ca urmare a unei călătorii îndelungate în Polonia ca trimis al IFM.

În anii următori, liderii IFM și AGK s-au implicat în mișcarea de disidență a Europei Centrale. În ianuarie 1988, activiștii IFM au fost expulzați din RDG și întreaga activitate de opoziție s-a mutat la Leipzig.

Între septembrie 1988 și septembrie 1989 s-au desfășurat 34 de proteste, la care au participat între 35 și 1.500 de cetățeni est-germani. Pe 15 ianuarie 1989, 800 de locuitori ai Leipzигului s-au deplasat în centrul orașului și au început să protesteze pentru drepturi civile. Poliția a arestat 53 de demonstranți, care au fost eliberați după șase zile.¹⁸

- La începutul lunii iulie 1989, 600 de est-germani aflați în vacanță în Ungaria au trecut în Austria cu acceptul polițiilor de frontieră din ambele țări.

¹⁶ Stelian Tănase, *Op. cit.*, pp. 143 – 145 și Ana – Maria Cătănuș, *Op. cit.*, p. 55.

¹⁷ *Ibidem*, *Op. cit.*, p. 145 și *Ibidem*, *Op. cit.*, p. 56.

¹⁸ Constantin Corneanu, *Op. cit.*, pp. 420-421.

Vor urma alte zeci de mii până la sfârșitul verii, în perioada ianuarie-iunie 1989 un total de 44.263 de est-germani emigrând în RFG.

În primele zile ale lunii august, sute de cetățeni est-germani au refuzat să părăsească incintele reprezentanțelor diplomatice ale RFG din Berlinul de Est, Praga și Budapesta până nu li se acordă pașaport și viză pentru a pleca. Protestul din ambasade s-a întins și în alte capitale est-europene. La 12 septembrie, celor 300 de refugiați din ambasada vest-germană li s-a dat voie să plece. Dar au venit alții. La sfârșitul lunii erau 3.000 înăuntru și alte mii înconjurau ambasada.

- În acest context, și sub influența evenimentelor din spațiul răsăritean, la 12 septembrie 1989, a fost constituit „Noul Forum”, primul grup politic independent dominat de intelectuali de stânga, care urmărea inițierea unui dialog cu autoritățile și participarea la alegeri libere în cadrul unei societăți socialiste.

- Mijlocul lunii septembrie a marcat o nouă fază în accelerarea evenimentelor. Din vară, în fiecare luni, la Leipzig se organizau demonstrații în Piața Karl Marx, în fața Primăriei, unde discuțiile pe teme ecologice, civice, religioase se transformau în proteste. Numărul celor care se adunau aici a crescut. La 12 septembrie, la o asemenea demonstrație, poliția a intervenit, arestând peste 100 de persoane și rănind altele. Câteva zile mai târziu, pe 21 septembrie, ministrul de interne a declarat ilegal „Noul Forum”. Acest lucru nu a împiedicat apariția altor partide (Partidul Social Democrat), organizații, grupuri și grupări independente („Deschiderea Democratică”, „Federația Studentească Anonimă”, „Democrație – acum” etc), care vor solicita efectuarea de reforme. Lipsa de radicalism a acestor grupări nu le-a făcut mai puțin suspecte și periculoase pentru regim. Biserica a fost tot mai activă în partea a doua a anului 1989.

- La 2 octombrie la Leipzig, cca. 20.000 de persoane s-au adunat pentru manifestația obișnuită. De data aceasta poliția a blocat accesul spre Piața Karl Marx. Mulțimea a scandat: „Gorby! Gorby!”. Poliția a intervenit brutal, unii demonstranți fiind bătuți sau arestați.

Mai multe grupări ale Opoziției s-au întâlnit două zile mai târziu și au stabilit obiectivele și acțiunile viitoare. Ele cereau ca alegerile din martie 1990 să aibă observatori internaționali. S-a declanșat un șir aproape neîntrerupt de demonstrații anti-guvernamentale - la Drezda, Leipzig, Potsdam, Magdeburg – unde s-a scandat repetat numele lui Gorbaciov, de la a cărei vizită în RDG se aștepta o schimbare politică.

Pe 7 octombrie, pe timpul vizitei lui Gorbaciov în Berlinul de Est, demonstranții s-au adunat în fața clădirii Parlamentului, au strigat lozinci în favoarea democrației și i-au cerut liderului sovietic să intervină în favoarea cauzei lor. Gorbaciov a ținut un discurs în care i-a îndemnat pe est-germani să adopte reforme în stilul celor sovietice și a adăugat că politica RDG trebuie să se facă la Berlin.

După plecarea lui Gorbaciov, demonstrațiile de protest au luat o amploare și mai mare la Berlin, Leipzig, Dresda, Jena, Potsdam. La Dresda, pe 8 octombrie, poliția nu a mai intervenit. Autoritățile locale au inițiat un dialog cu demonstranții. La Leipzig, pe 9 octombrie, s-au adunat 70.000 de persoane. Poliția a baricadat străzile din centru. Riscul de intervenție în forță era major. Manifestanții au făcut un apel la non – violență și reținere, care de data aceasta a avut efect. La Berlin, însă, poliția a atacat manifestanții cu câini și tunuri de apă, efectuând și peste 100 de arestări. La 16 octombrie, 100.000 de demonstranți s-au înregistrat numai la Leipzig.

Lipsit de sprijinul Kremlinului, Erich Honecker a devenit ținta diferitelor combinații de culise. S-a coagulat un grup de complotiști, între care se numărau Egon Krenz, prezumtiv succesor al lui Honecker și prim-ministrul Willy Stoph, care s-a bucurat de acceptul și încurajările Moscovei. În primul lui discurs, Egon Krenz promitea continuitatea și anumite schimbări. Rolul partidului urma să rămână același, dar promitea deschiderea unui dialog. Sinodul din Dresda al Bisericii evanghelice a contestat rolul conducător al partidului și a cerut liderilor partidului să ceară scuze pentru brutalitățile din zilele precedente. La 24 octombrie, Egon Krenz a fost confirmat de Parlament ca înlocuitor al lui Erich Honecker.

În acest context și pe fondul demonstrațiilor în derulare (Dresda, 23 octombrie – 300.000 de participanți, 30 octombrie – idem), pe 27 octombrie a avut loc o întâlnire a liderilor PMUG cu cei ai „Noului Forum” – pe tema legalizării organizației. În aceeași zi Consiliul de Stat a anunțat amnistierea celor care au părăsit RDG în ultimele opt luni. Efectul a fost că exodul a crescut din nou, înregistrându-se zilnic câte 2.000 de refugiați. Krenz accelera ritmul concesiilor, dar se afla mereu în urma cererilor demonstranților. Mulțimile se radicalizau continuu. La Berlinul de Est, pe 4 noiembrie s-a atins un vârf de participare : peste un milion. La 7 noiembrie, prim-ministrul Willy Stoph a demisionat. Patru zile mai târziu, toți membrii Biroului Politic au făcut același lucru.

Cu toate acestea, exodul continua, încrederea în noul guvern instalat fiind zero. Gorbaciov l-a sfătuit pe Krenz să deschidă frontierele pentru a evita revolta la scară mare. Pe 8 noiembrie s-a anunțat că de a doua zi est-germanii pot părăsi țara prin orice punct de frontieră doresc. Căderea Zidului Berlinului a avut o valoare simbolică. La câteva zile, pe 22 noiembrie 1989, PSUG a propus partidelor participante la noua guvernare și formațiunilor Opoziției participarea la o „Masă Rotundă” pentru a se discuta o nouă lege electorală și o nouă Constituție.¹⁹

Deschiderea Zidului Berlinului nu a calmat situația. Exodul a continuat, ca și protestele care cereau demisia lui Krenz. Nu mai era vorba de reformă, nici de regimul comunist, ci de dezintegrarea RDG și reunificarea Germaniei.

BULGARIA

După moartea lui Stalin, la presiunile lui Hrușciov, la conducerea Partidului Comunist Bulgar a venit Todor Jivkov, care avea să devină cel mai longeviv lider comunist din Europa de Est (35 de ani). Pentru aceasta și-a constituit o bază de putere proprie și a înlăturat toți rivalii. În 1965, a trebuit să lichideze o tentativă de înlăturare a sa pusă la cale de lideri comuniști și din Armată.

Bulgaria a fost în toată perioada comunistă cel mai fidel aliat al URSS, în schimbul loialității primind o consistentă asistență economică sovietică.

Economia și-a îmbunătățit lent performanțele, astfel că în 1979 Bulgaria avea cea mai mare datorie externă pe locuitor din Europa (4 miliarde de dolari). Deși Jivkov a lansat de mai multe ori programe de reformă, ele nu au fost niciodată realizate.

- Până în anii '80, principalele voci critice la adresa regimului Jivkov au emigrat. Scriitorul Gheorghe Markov, cândva printre favoriții lui Jivkov, ajuns jurnalist la BBC, critica deschis politica regimului de la Sofia. Pentru a fi redus la tăcere, a fost ucis la Londra cu o umbrelă având vârful ascuțit și otrăvit.

Unul dintre cei mai cunoscuți disidenți bulgari a fost profesorul Jelio Jelev, dat afară de la Universitatea din Sofia în 1965 și exclus din partid pentru idei nonconformiste. În 1974 a elaborat o lucrare privind natura statului totalitar, care a circulat sub formă de manuscris. Deși a reușit să o publice în 1982, sub titlul „Fascism”, autoritățile și-au dat seama că lucrarea reprezenta în fapt o critică la adresa statului comunist și au retras-o de pe piață.

¹⁹ Stelian Tănase, *Op. cit.*, pp. 209-223 și Constantin Corneanu, *Op. cit.*, pp. 421-424.

-Disidența bulgară a devenit mai vizibilă în a doua parte a anilor '980, când perestroika lui Gorbaciov a oferit un model de reformare a comunismului, dar și un impuls inițiativelor venite din partea societății.²⁰

În acest context au apărut primele grupuri cu idei distincte. Primul, la 16 ianuarie 1988, a fost „Societatea Independentă pentru Drepturile Omului”. La Ruse, a fost organizat grupul „Econoclast”, care semnală autorităților poluarea orașului și acuza indiferența lor față de combinatul chimic de peste Dunăre, de la Giurgiu, considerat vinovat de situație. Un alt grup, „Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului din Bulgaria”, a apărut în noiembrie 1988. În cursul anului 1989 au fost formate aproape 50 de grupuri civice, ecologice, pentru libertăți religioase, pentru sprijinirea glasnost-ului și pentru conservarea tradițiilor istorice. În februarie 1989, a fost înregistrat primul sindicat independent, Podkreпка, la Plovdiv. Regimul trebuia să facă față unei presiuni crescânde din partea acestor grupuri, care se organizau și colaborau din ce în ce mai articulat.²¹

- În prima parte a anului 1989, confruntarea principală a regimului de la Sofia a fost cu minoritatea turcă, circa 900.000 de persoane, 10% din populație. Ofensiva împotriva acestei minorități a început în 1984, când Jivkov i-a obligat pe etnicii turci să-și bulgarizeze numele și să renunțe la religia lor. Pe 9 mai, în apropierea începerii lucrărilor CSCE de la Paris, minoritatea turcă a demarat o serie de manifestații/marșuri, coordonate de „Liga Democratică pentru Drepturile Omului”. Un număr de 15.000 de persoane au participat la astfel de acțiuni organizate în Kaolinovo, Tudor Ikonomovo și Tolbuhin, lângă Varna. Forțele de ordine au reacționat dur: 7 morți și 40 de răniți, după cifrele oficiale, 60 de morți și 100 de răniți, după cele ale unor martori. Aproximativ 1.000 de demonstranți au fost arestați. Orașele unde s-au desfășurat manifestațiile au fost blocate de forțele militare, liniile de comunicații cu ele – întrerupte. S-a decretat starea de asediu, timp de 4 zile, cât au fost căutate persoanele implicate în acțiune.

Pe 26 mai 1989, autoritățile au trecut la arestarea mai multor lideri ai grupurilor independente, sub acuzația că i-au incitat pe turci. Toți aceștia au declarat greva foamei, situația lor fiind amplu mediatizată în Occident. Grupurile independente au organizat mitinguri, au scris petiții, au strâns semnături pentru a protesta și a se face cunoscute.

²⁰ Ana-Maria Cătănuș, *Op. cit.*, p. 56.

²¹ Stelian Tănase, *Op. cit.*, p. 230 și Constantin Corneanu, *Op. cit.*, p.426.

La 29 mai 1989, Bulgaria a cerut Turciei să deschidă frontierele și au fost expulzați, în câteva săptămâni, circa 350.000 de etnici turci, acțiune ce a nemulțumit Turcia, care a declanșat și condus proteste la nivel internațional.

- În perioada 16 octombrie - 3 noiembrie 1989, a avut loc la Sofia Conferința Mediului Înconjurător, organizată de CSCE. Grupurile independente au cerut să participe și ele, însă autoritățile au refuzat. În aceste condiții, ele au distribuit participanților rapoarte despre situația ecologică a Bulgariei. Totodată, au organizat demonstrații în centrul Sofiei, pentru a atrage atenția asupra poluării, dar și a politicii regimului. Au ținut conferințe cu jurnaliști străini acreditați la Sofia, ceea ce reprezenta ceva fără precedent și o sfidare la adresa regimului Jivkov.

- Din vara anului 1989, se formase în interiorul puterii un nucleu care dorea să-l răstoarne pe Todor Jivkov. În contextul de criză prezentat mai sus, Petăr Mladenov – ministru de externe de 18 ani – i-a trimis demisia lui Jivkov, însoțită de o scrisoare extrem de critică. Biroul Politic a refuzat să-l demită pe Mladenov, deși Jivkov cerea insistent.

- La 26 octombrie, Securitatea bulgară a intervenit în forță. I-a bătut pe demonstranți în fața reporterilor și delegaților străini. Un număr de 40 de militanți ai Egoglasnost au fost arestați. Reacția CSCE a fost promptă – mai multe delegații au trimis mesaje de protest.

- Jivkov a promis reforme – un program mai radical decât *glasnosti* și *perestroika*, dar nimeni nu-l mai credea. Demonstrațiile au crescut în amploare. La 3 noiembrie, 5.000 de susținători ai Econoclast au depus la Adunarea Națională o petiție cu 11.500 de semnături.

Peste câteva zile, la 8 noiembrie 1989, câțiva membri ai Biroului Politic i-au cerut demisia lui Jivkov. Ministrul Apărării, parte din complot, a transferat în secret câteva regimente fidele în apropierea Capitalei. Întrucât a refuzat, Biroul Politic l-a demis pe Todor Jivkov pe 10 noiembrie din toate posturile deținute. A urmat o perioadă de schimbări graduale până în octombrie 1991, când Uniunea Forțelor Democratice a câștigat alegerile.²²

*

²² *Ibidem*, pp. 230-234 și *Ibidem*, pp. 426-427.

După un maraton expozitiv, inevitabil laborios și obositor, citez să conturez câteva concluzii privind amplitudinea, consistența, diversitatea și finalitatea acțiunilor de opoziție din țările comuniste din Europa Centrală și de Est.

- În Uniunea Sovietică s-a născut disidența, a avut consistență maximă și s-a constituit într-un model teoretic și practic pentru alte țări comuniste central și est-europene. Nu s-au coagulat însă forme de opoziție care să vizeze răsturnarea sistemului.

În celelalte state din blocul sovietic, opoziția a atins nivele ridicate în Polonia, Cehoslovacia și Ungaria, sub raportul curentelor de gândire dezvoltate și al tipurilor de organizare și acțiune.

- Forțele sociale cele mai active în planul contestației și opoziției au fost intelectualii în Uniunea Sovietică, Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, muncitorii în Polonia și Cehoslovacia, minoritatea turcă în Bulgaria, cultele Catolic și Reformat în Polonia, Cehoslovacia, Ungaria și RDG.

- Modalitățile de acțiune au fost variate, pornind de la cele specifice disidenței, până la confruntarea directă.

Din prima categorie, au făcut parte: formele de comunicare și dezbatere paralele celor oficiale, de tip samizdat, respectiv publicații, edituri, teatre, universități clandestine (Uniunea Sovietică, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria), cluburile de analiză și dezbateri (Ungaria, Cehoslovacia, RDG), sindicatele libere (Polonia, Bulgaria), grupurile/organizațiile civice, religioase, ecologiste ș.a., care au constituit „Opoziția Democrată” și, din rândul lor, au apărut partide politice (Cehoslovacia, Ungaria, Polonia, RDG, Bulgaria).

În categoria modalităților de opoziție/confruntare deschisă s-au evidențiat: mesajele publice – scrisori deschise, apeluri, petiții ș.a. – ale unor exponenți ai Opoziției (Cehoslovacia, Polonia, Uniunea Sovietică, Bulgaria), grevele muncitorești (Polonia, Cehoslovacia), demonstrațiile cu caracter de protest – întruniri, mitinguri, marșuri – cu mobilizarea unui mare număr de persoane (Cehoslovacia, RDG, Uniunea Sovietică, Bulgaria), solicitarea unor referendumuri (Polonia, Ungaria).

- Reacția autorităților față de acțiunile contestatar-protestatare a fost diferită de la țară la țară și de la o perioadă la alta. Cele mai represive intervenții – care au constat în violențe fizice, soldate cu decedați și răniți, precum și în arestări și condamnări – s-au înregistrat în Polonia, Uniunea Sovietică, RDG,

Cehoslovacia, Bulgaria. Menționez, în context, că Uniunea Sovietică a fost singura țară comunistă care a folosit psihiatria în scopuri politice, precum și faptul că, pentru a stopa acțiunile greviste și de protest, Polonia a decretat starea de război în anul 1981, iar Bulgaria a instaurat starea de asediu timp de 4 zile, în mai 1989.

- În scopul prevenirii escaladării conflictelor deschise din societate și pentru convenirea unor modalități de soluționare a acestora, în unele țări – îndeosebi în 1989 – au fost angajate negocieri între autorități și principalii exponenți ai Opoziției (Solidaritatea în Polonia, forumurile civice în Cehoslovacia și Ungaria), care s-au finalizat – în contextul cunoscut - cu organizarea de alegeri libere.

- Prima disidență din cadrul partidelor comuniste din perioada analizată („Primăvara de la Praga”) a fost înăbușită violent de Moscova. Spre sfârșitul anilor '90, sub influența reformelor gorbacioviste și cu impulsuri de la Kremlin, s-au conturat și dezvoltat nuclee reformatoare în cadrul partidelor comuniste din Ungaria, RDG și Bulgaria, care – în contextele prezentate – i-au înlăturat de la putere pe conservatorii Janos Kádár, Erich Honecker și Todor Jivkov.

- Opoziția/disidența din țările comuniste central și est-europene, care a beneficiat de stimuli atât din Occident, cât și din partea grupării reformatoare gorbacioviste, a avut o contribuție – mai mare sau mai mică, de la țară la țară – la erodarea regimurilor comuniste. Bascularea acestora și dezintegrarea sistemului comunist sovietic aveau să se producă, însă, ca urmare a unei dinamici determinate, mai ales, de reîmpărțirea zonelor de influență și trecerea la o nouă ordine mondială.

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

DESPRE VETERANI ȘI NU NUMAI

Generarea unei discuții pe această temă în revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” este, considerăm, cât se poate de firească, aceasta întrucât revista însăși aparține veteranilor, așa după cum stă înscris pe coperta ei. Deși programatic, ea și-a propus să se adreseze, în primul rând, unei categorii mai restrânse, celor care au activat în serviciile de informații ale statului român, trebuie subliniat că revista „*Vitralii*” este deschisă pentru toți aceia care consideră că au un cuvânt de spus în legătură cu sistemul de securitate națională.

O discuție despre veterani este, prin urmare, binevenită, chiar dacă, îndrăznim a spune, ea ar fi trebuit să aibă loc mai demult. Dar, mai bine mai târziu decât niciodată!

Este bine cunoscut principiul conform căruia, pentru a ne înțelege corect în cadrul unei discuții, este necesar să definim mai întâi termenii cu care operăm.

Să deschidem, așadar, „*Dicționarul Explicativ al Limbii Române*”, unde citim următoarele: *VETERAN: Ostaș roman eliberat după terminarea serviciului militar, care obținea la liberare o serie de privilegii.*

Și, înainte de a dezvolta câteva idei legate de veteranii din Imperiul Roman, să fixăm, ca element de cultură generală, care atestă obârșia latină a limbii noastre și, totodată, realitatea istorică a unei prime etape din procesul formării poporului român, faptul că termenul „bătrân” își are originea în latinescul „*veteranus*”. Care erau privilegiile acordate ostașilor la încheierea celor 25 de ani de serviciu militar? Cetățenie romană, dacă nu o avuseseră deja, un lot de pământ pentru agricultură, pe care se stabileau după ce se căsătoreau cu o „barbară” (de aici numele propriu Varvara) etc. Luau astfel ființă mici așezări, mici colonii, la hotarul cărora se înfigea „scutul Romei”. Este bine să știm că asemenea colonii se află la temelia unor orașe, precum Viena, (Vindobona) sau Londra (Londinium), să știm că numele *Köln* reprezintă adaptarea fonetică de către autohtoni a cuvântului latin „*Colonia*”, acolo fiind înființată *Colonia Agrippina*, denumită astfel în onoarea împărătesei Agrippina, cea care a fost mama celebrului Nero.

Colonia Ulpia Traiana Sarmizegetusa a fost înființată de către veterani ai trupelor romane, tot astfel după cum stă mărturie șirul lung de așezări din

Dacia Felix: Napoca, Apullum, Potaisa. Unele dintre acestea și-au luat cu vremea nume noi, dar comuna Castranova și l-a păstrat.

Simplificat la maxim, procesul pare a se înscrie pe linia: cucerire militară; stabilirea unor puncte întărite pentru garnizoanele de pază a hotarelor sau a căilor de acces (forturi, caste); dezvoltarea treptată a unor așezări în jurul acestora, a unor colonii, veteranii devenind, la terminarea serviciului militar, agricultori.

Nu putem, ajungând la acest punct, să nu facem o trimitere la *Cohors Prima Aelia Dacorum*, o unitate alcătuită din daci, care a fost stabilită pe teritoriul actualei Marii Britanii.

În anul 122 d.Chr., împăratul Hadrian a ordonat construirea unui zid de protecție în nordul provinciei Britannia, un șir de forturi înălțate de-a lungul unui hotar care urmează aproximativ traseul liniei de demarcație între Scoția și Anglia.

Cohorta 1 *Dacica* a construit și ocupat Fortul Banna. Existența ei pe pământ britanic este atestată arheologic și documentar până la sfârșitul secolului al IV-lea, ea fiind permanent înprospătată cu tineri proveniți din Dacia. Așadar, referirile arheologice atestă că mai multe generații de membri ai Cohortei 1 *Aelia Dacorum* au devenit coloni, proprietari de pământ la hotarele provinciei romane Britannia. Să ne mai mirăm că în engleză la plug se spune *plough*?

Această digresiune are un scop unic: acela de a dovedi, cu argumente ce curg din istorie, rolul pozitiv, constructiv al veteranilor. Exemplele ar putea, desigur, continua, ajungând până în vremurile în care trăim. Să evidențiem, din actualitate, un singur aspect.

Există state unde s-au creat structuri organizatorice speciale, prin intermediul cărora veteranii care părăsesc serviciul militar sunt plasați în mari companii ce folosesc potențialul lor științific sau talentul lor organizatoric.

Concluzia pe care o susținem și pe care o considerăm greu de combătut este aceea că, în vreme de pace, veteranii au clădit, au împins înainte societatea, alături de celelalte forțe motrice ale progresului.

Pacea este starea de normalitate. Nu putem să afirmăm că iubim pacea și, în același timp, să glorificăm războiul. Dacă îmi aduc corect aminte, un politician american afirma: „*Peace makes a nation soft*”. Oare așa să fie? Pacea înmoaie o națiune și este nevoie de zăngănitul armelor pentru a o revigora?

Veteranii de război din România și din toate celelalte țări ale lumii merită din plin toate onorurile care li se acordă. Ei au mers să lupte acolo unde au fost trimiși. Să privim însă adevărul în față: războiul presupune a distruge; a distruge fortificațiile inamicului, dar și orașele, satele, holdele lor. Înseamnă ca un tânăr să

ucidă un alt tânăr sau să îl lase infirm pe viață. Să ne limităm aici, fără a mai insista asupra grozăviilor pe care le aduce cu sine războiul, cel pe care poetul Grigore Alexandrescu îl numea „*bici groaznic, care moartea îl iubește*”.

În opoziție cu războiul, pacea înseamnă construcție, dezvoltare, înflorirea artelor.

Cât de îndelungate sunt perioadele de pace, în alternanța pace-război-pace?

Calcululele reci ne-au făcut cunoscut că, în zilele noastre, practic, în orice moment există undeva pe pământ un conflict armat și că la fiecare 30-40 de ani izbucnește un conflict major. Războaiele sunt răbufniri scurte, iar perioadele de liniște, de reconstrucție, de dezvoltare sunt de aproximativ zece ori mai lungi.

Atunci, de ce oare cei care au activat în instituțiile militare toată viața, în perioadele de pace trebuie uitați?

În pofida cârcotașilor de ocazie, gata să blameze, să batjocorească tot ce este național, Armata României a fost un factor de civilizație, o adevărată școală, o școală a bărbăției, a dragostei de țară, de instruire în domenii civile cu aplicabilitate pe plan militar. În istoria noastră recentă, Armata a fost pilonul central în construcțiile care au schimbat fața României, modernizând-o: metroul, Transfăgărășanul, Canalul Dunăre-Marea Neagră, Casa Poporului. În același timp, serviciile secrete au contribuit la dezvoltarea potențialului tehnico-științific și s-au făcut zid de apărare împotriva celor care au încercat să fure bogățiile țării.

De aceea, merită poate să ne gândim dacă nu ar fi un act de dreptate acela de a aduce un omagiu tuturor veteranilor. Afirmăm aceasta întrucât, prin H.G. nr. 164/2015, anul 2015 a fost declarat anul veteranilor de război. Ministerul Apărării a precizat că astfel a fost marcată împlinirea a 70 de ani de la încheierea celui de-al doilea război mondial.

Dar cât de mulți (sau de puțini) sunt cei care acum 70 de ani erau suficient de în vârstă pentru a fi putut participa la marea conflagrație? Este drept să-i onorăm chiar dacă sunt numai câțiva. Este drept că în ziua de 29 aprilie a fiecărui an, atunci când se sărbătorește Ziua veteranilor de război, să cinstim memoria celor care au participat la lupte, unii plătind cu sănătatea sau chiar cu viața.

Dar cei care au servit sub arme în perioadele de pace? Ei au înfruntat vicisitudinile și rigorigile serviciului militar și nu este cazul să detalieri lungul tip al acestora. Frontul pe care au activat ei nu a fost cel al războiului, al distrugerii, ci acela al construcției, al dezvoltării, într-un cuvânt al păcii.

Se poate, desigur, replica: dar există Ziua Rezervistului. Așa este. Numai că și aici discuția poate să intre pe un făgaș care conduce tot la noțiunea de război. Distincția dintre cele două categorii de veterani este aceea că militarii în rezervă pot fi concentrați în caz de conflict, iar cei în retragere, nu.

Și, alegând un exemplu care poate fi privit ca o picătură într-un lac, să presupunem că ar veni cineva să întrebe: „*Dumneavoastră, ca veterani din serviciile de informații, ce faceți acum pentru țară?*”. Răspunsul nostru este clar: Noi am contribuit și contribuim la dezvoltarea culturii de securitate a concetățenilor noștri; noi am stăvilit, atât cât ne-a stat în puteri, valul de imprecății, de acuze aduse la adresa Armatei, a serviciilor de informații ale statului. Unii dintre aceia care în 1989 au încercat să aprindă focul războiului civil, să slăbească sistemul imunitar al statului, au făcut aceasta având ochii ațintiți la vremea când vor putea să dezlănțuie jaful național, când vor fi create condițiile pentru a atenta la integritatea țării.

În încheiere, iată de ce consider că este cât se poate de firesc să se instituie o „Zi a veteranilor”, eventual prin modificarea dispozițiilor legale privind Ziua Rezervistului. Ar însemna aceasta și o recunoaștere a meritelor incontestabile pe care le au în progresul și apărarea valorilor României toți cei care au servit țara legați prin jurământ de loialitate.

Paul Carpen

RESPECT PENTRU MEMORIA LUI ION STĂNESCU!

Revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” și-a propus, programatic, să militeze pentru apărarea demnității și onoarei veteranilor care au activat în structurile de informații ale statului român.

În pofida scurgerii timpului, care estompează stridențele și atenuează asperitățile, în spațiul public mai răbufnesc din când în când, în legătură cu această categorie profesională, opinii desprinse parcă din contextul exprimărilor vitriolante ale anilor 1990-1991. Fără a-și propune să intre în dezbateri polemice cu autorii unor asemenea susțineri, revista „*Vitralii*” se consideră totuși îndreptățită să le semnaleze și să ofere cititorilor săi punctul de vedere al celor care au cunoscut nemijlocit faptele sau situațiile incriminate.

În acest sens, considerăm necesar să evocăm cazul lui Ion Stănescu, fost președinte al Consiliului Securității Statului și ministru de Interne (1968-1973), deținător al altor cinci portofolii ministeriale, până în decembrie 1989, și a două mandate de președinte de consiliu județean și, respectiv, prim secretar al comitetelor județene ale P.C.R. Dolj și Dâmbovița. Acesta nu a fost doar etichetat ca trădător, agent sovietic, participant la un complot, ci a fost și deznaționalizat!

Astfel, în volumul „*Trădarea Securității în decembrie 1989*” (Editura Elion, București, 2015) se menționează:

„Ministrul Ion Stănescu și-a ascuns aproape întreaga viață etnia maghiaro-evreiască. El era fratele vitreg al lui Leontin Sălăjan (pe numele adevărat Leon Szilagy), fost ministru al Apărării. El a susținut mereu că este român. În anul 2006 a recunoscut că este ungur (nu a menționat că este și evreu) și că a mințit pentru că etnicii români ar fi fost favorizați la promovări (...).”

Realitatea este alta! Ion Stănescu s-a născut în județul Dolj, într-o familie de români, cu numele maghiarizat (Silaghi, dar cu grafie română, ceea ce este foarte important!). Bunicul său, de loc din Jibou, județul Sălaj, s-a stabilit, înainte de anul 1900, la Turnu Măgurele, unde s-a născut Hariton, tatăl lui Ion Stănescu. Mama, Elena, s-a născut la Craiova. Numele și l-a românizat în anul 1962, când era activist al Secției C.C. al P.C.R. pentru probleme militare, afaceri interne și justiție.

Într-un interviu acordat Laviniei Betea în anul 2008, Ion Stănescu spunea:

„Sunt născut la 23 ianuarie 1929, comuna Ghercești, județul Dolj. Părinții: mama - Elena, tatăl Hariton. Tatăl purta numele de Silaghi întrucât bunicii veneau din județul Sălaj, din Jibou. Și cu maghiarizarea forțată care avusese loc înainte de 1940, au purtat numele de Silaghi. Dar bunicul a venit la Turnu Măgurele cu dezvoltarea porturilor pe Dunăre, fiind lăcătuș. Tata s-a născut la Turnu Măgurele, mama este născută la Craiova. Mi-am schimbat numele...

- Când?

- În 1962.

- Așa ați vrut sau vi s-a cerut?

- Eu am dorit. Mi s-a dat și sfatul... dar a fost inițiativa mea și a soției. (...)”

În legătură cu schimbarea numelui, lucrurile s-au petrecut astfel:

Nicolae Ceaușescu avea în vedere numirea lui Ion Stănescu ca prim-secretar al Comitetului Regional Oltenia al P.C.R. În acest sens, l-a chemat și i-a spus *„Tu ești născut la Craiova, de loc ești oltean, dar un prim secretar la Regiunea Oltenia cu numele Silaghi... Ce-i cu numele tău?”* Au urmat explicațiile privind originea ardelenescă a bunicului, privind maghiarizarea forțată a numelui și stabilirea bunicului în Regat, la Turnu Măgurele. Ceaușescu l-a întrebat dacă nu vrea să revină la un nume românesc. Răspunsul a fost afirmativ. *„Atunci, uitate, tot cu litera „S”, „Stănescu” este un nume românesc”*. Așadar, Ceaușescu l-a botezat pe Ion Stănescu, a conchis naratorul acestei întâmplări.

Leontin Sălăjan, fratele vitreg, s-a născut la data de 19 iunie 1913 în localitatea Santău (județul Satu Mare, Tasnádszántó, comitatul Sătmar), cu numele de Leon Szilágyi. Deși s-a spus că Sălăjan era de etnie maghiară, Gheorghe Gaston Marin susține că acesta era român. [Gaston Marin: *Din Rezistența franceză în partidul comunist*, 4 martie 2007, Lavinia Betea, *Jurnalul Național*].

Dar nu doar originea etnică îi este reproșată lui Ion Stănescu. În cartea respectivă, el este acuzat că ar fi fost implicat într-un complot prosovietic:

„Deși Stănescu a fost implicat în 1971 într-un complot prosovietic împotriva lui Ceaușescu, iar în 1978 s-a descoperit că era agent sovietic, mărturia sa privind un atac planificat (n.n. al Pactului de la Varșovia pentru

ocuparea României) este confirmată de surse din țările semnatare ale Tratatului de la Varșovia și N.A.T.O., precum și de membri ai serviciului de contrainformații al DSS.”

Mai mult decât atât, se încearcă alierea generalului Iulian Vlad în susținerea falsului, afirmându-se: „Trădarea lor va ieși la lumină abia cinci ani mai târziu, cu ocazia anchetelor conduse de gl. Iulian Vlad, privitoare la dezertarea gl. Mihai Pacea”.

Întrebat fiind, domnul general Iulian Vlad a menționat că :

1. Nu dânsul a condus ancheta respectivă, ci ministrul secretar de stat și șef al Departamentului Securității Statului, Tudor Postelnicu.

2. A văzut întreg dosarul anchetei, dar nici vorbă despre complotiști și agenți KGB, întrucât asemenea probe nu s-au găsit.

Desigur, una este imaginația, intuiția, bănuiala, chiar declarațiile unora, dar cu totul altceva este dovada. În cazul spionajului și al trădării, în afara flagrantului, a interceptării sistemului de legătură și a constatării substanței efective a trădării, nu se poate vorbi de probe.

Dacă sunt unii care își pot îngădui să cuantifice trădarea cu alte instrumente decât cele ale Dreptului și Justiției, nu este doar problema lor, ci este o problemă a întregii societăți, ca expresie a responsabilității colective față de adevărurile pe care ni se va întemeia istoria.

În încheiere, o remarcă de logică elementară. Sub nicio formă nu este verosimil ca Ion Stănescu, însărcinat cu scoaterea sistemului de securitate și de informații de sub tutela sovietică, cu avertizarea agenților KGB (între care Leon Tismăneanu și Walter Roman) să înceteze legăturile informative cu Moscova, care a fost promotor al structurii speciale de contraspionaj „țări socialiste”, dar mai cu seamă cel care l-a informat pe Ceaușescu despre pregătirea invaziei sovietice (Anexa), să fi fost și complotist prosovietic.

Gl. bg. (r) Aurel I. Rogojan

Anexă: Raportul Președintelui Consiliului Securității Statului Ion Stănescu privind pregătirea invaziei în Cehoslovacia, România și Iugoslavia¹

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMANIA

CONSILIUL SECURITĂȚII STATULUI

Strict secret de importanță deosebită

Exemplar unic

**Tovarășului
Nicolae Ceaușescu,
Secretar general al Partidului Comunist Român,
Președinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România**

Raportăm:

S-au obținut informații, confirmate de mai multe surse sigure, din care rezultă iminența unei invazii militare a forțelor armate ale U.R.S.S., Bulgariei, R.D. Germană, Poloniei și Ungariei împotriva Cehoslovaciei, României și Iugoslaviei „pentru restabilirea ordinii socialiste”.

Hotărârea a fost adoptată în cadrul „Comitetului politic” al șefilor statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, la care au participat numai conducătorii de partid și de stat care au dat curs invitației lui Leonid Ilici Brejnev să efectueze concediul în Crimeea.

Imediat după adoptarea hotărârii politice menționate, L.I. Brejnev i-a convocat pe Iuri Andropov, președintele Comitetului Securității Statului, mareșalul A. Greciko, ministrul apărării al U.R.S.S. și mareșalul I.I. Iakubovski, Comandantul șef al Forțelor Unite ale Tratatului de la Varșovia, cărora le-a precizat că:

- *deviaționismul din Cehoslovacia, România și Iugoslavia a devenit periculos pentru unitatea sistemului mondial socialist;*
- *conducerile partidelor din țările respective s-au dezis de marxism-leninism, pe care îl interpretează sectarist, împotriva internaționalismului socialist;*

¹ Raportul informativ destinat lui Nicolae Ceaușescu era sinteza a numeroase informații operative și telegrame/rapoarte diplomatice secrete, precum și rezultatul procesării datelor de cercetare radioelectronică și interceptare-decodare a comunicațiilor speciale din benzile de frecvență pentru uz militar, diplomatic, agenții de presă, servicii de securitate și poliție, control trafic aerian, coroborate cu știri de presă și cu colectarea observațiilor personalului aeronavelor, trenurilor și călătorilor din tranzitul internațional. Nicolae Ceaușescu a dispus pregătirea a două sinteze în limba rusă, a câte două pagini fiecare, una pentru Tito și cealaltă pentru Dubcek. La Belgrad a plecat un curier, iar lui Dubcek i-a remis-o personal, cu prilejul vizitei la Praga din 17 august 1968.

- *Dubcek, Ceaușescu și Tito nu mai pot fi tolerați, ei trebuie izolați în propriile partide, care să fie ajutate să-și impună conducători fideli principiilor marxist-leniniste;*
- *evoluțiile de la Praga, din zilele ce urmează, s-ar putea să impună restabilirea ordinii prin intervenția armată a Tratatului de la Varșovia, pentru apărarea cuceririlor socialiste ale popoarelor amenințate de aventurismul reformat al unor conducători care subminează coeziunea și securitatea țărilor socialiste;*
- *trebuie acționat neîntârziat în direcția celor hotărâte.*

Datele obținute suplimentar de sursa noastră din interiorul Statului Major al Comandamentului Forțelor Unite al Tratatului de la Varșovia indică elaborarea planurilor de operații pentru acțiuni militare în trei etape: august – Cehoslovacia; septembrie – România și, după două-trei săptămâni, Iugoslavia, cu luarea în calcul și a „reparării erorii strategice de retragere militară din Austria”.

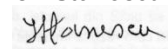
Forța de intervenție se va baza, în prima etapă, pe cca. 20-23 de divizii sovietice și câte 1-2 divizii din partea fiecăruia dintre statele participante. Pentru etapa a doua sunt planificate 10-12 divizii sovietice și câte 2-3 divizii din Bulgaria, Ungaria și, în rezervă, 1-2 divizii est-germane și poloneze.

S-au luat măsuri intensificate de control al evoluției situației politico-militare și operative de securitate în toate spațiile externe, inclusiv de sensibilizare a relațiilor de sprijin de care dispunem, în vederea obținerii susținerii politice la nivel înalt din partea unor șefi de state și guverne influenți.

Vom raporta de urmare.

Președintele Consiliului Securității Statului

Ion Stănescu

Nr. 000189

03 august 1968

„DOSARELE ALBASTRE”, INSTRUMENTE DE INTRIGĂ ȘI DEZBINARE

Continuăm să publicăm, și în acest număr, extrase din volumul intitulat „România în luptele pentru istorie, teritoriu și neam”, aparținând domnului general maior (r) Victor Negulescu.

Domnul general Victor Negulescu a fost între anii 1979 și 1990 atașat militar, aeronautic și naval al țării noastre la Roma. Rechemat de la post, dânsul a primit o sarcină extrem de dificilă în contextul încinsei atmosfere instaurate odată cu evenimentele din decembrie 1989, aceea de a organiza și conduce Direcția Contrainformații și Securitate Militară.

Experiența profesională, talentul organizatoric, cumpătarea și mai presus de toate profunda iubire de țară sunt trăsăturile definitorii ale personalității domnului general Victor Negulescu.

Evidențind câteva aspecte dureroase din evoluția serviciilor secrete românești, indiferent de regimul politic căruia le-au aparținut, ca de altfel multe alte aspecte ale vremurilor noastre trecute sau recente, ne dăm tot mai bine seama de modul extrem în care acestea sunt tratate.

Amploarea și agresivitatea diverselor elemente pe care se bazează învinuirea și condamnarea unui organ de siguranță națională sunt cu atât mai mari cu cât șeful și oamenii acestuia au refuzat să facă compromisuri de la competențele atribuite sau au îndrăznit să se atingă și să lucreze informativ anumite persoane sau grupuri de interese, specifice fiecărui regim politic în parte.

Privită din alt unghi, condamnarea și apoi lichidarea serviciilor secrete ce au servit regimul politic anterior, pe lângă aspecte conjuncturale, au și scopuri pur practice, acțiunile urmărind ștergerea urmelor, prin închiderea cât mai rapidă a gurii celor care știu multe. Este vorba, în primul rând, de lucrătorii operativi și de documentele secrete întocmite de aceștia, respectiv acele dovezi palpabile care ar putea constitui obstacole în calea celor ce aspiră la putere sau a reciclaților noii situații.

Scurta digresiune la care am recurs, îmi permite ca, în continuare, pe parcursul a câtorva fragmente, să exprim punctul de vedere comparativ asupra a ceea ce s-a petrecut la noi, mai ales pe planul siguranței naționale, pe timpul revoluției și în perioada postdecembristă.

Fără niciun rabat de la vechile obiceiuri și racile istorice, politicienii români, apăruiți în număr foarte mare pe timpul evenimentelor revoluționare,

trec cu toată puterea de care erau capabili la atacarea, fără nici un fel de discernământ, a tot ceea ce constituiau de acum noile valori ale societății. Ca și în alte perioade ale trecutului, ținta preferată a ofensivei lor o constituie structurile informative, ei atribuindu-le și acuzându-le de toate relele din perioada dictaturii ceaușiste.

Ca la un semnal magic, pe noua scenă politică a României își fac apariția moralizatori și purificatori de toate speciile, mulți foști activiști înfocați ai partidului sau colaboratori voluntari ai Securității. Ei recurg cu măiestrie la sentimentele curate ale celei mai mari părți a populației, bine intenționată dar neavizată în domeniu, prezentând serviciile noastre secrete – fac precizarea din nou că mă refer la cele informative – ca pe cele mai sălbătice din lume, cu oameni fără conștiință și religie, adevărate brute și fanatici, trădători de neam și glie.

Nu este mai puțin adevărat că inocularea, prin toate mijloacele mass-media, în conștiința opiniei publice românești, a unei imagini de coșmar privind structurile specializate de apărare ale statului a fost favorizată și de măsurile iresponsabile luate de noile autorități de la București.

Deosebit de grav mi se pare faptul că aceste măsuri ce au ca rezultat dezorganizarea și apoi lichidarea sistemului de siguranță națională s-au luat fără o analiză temeinică a pericolelor externe reale ce amenințau țara. Cu multă ușurință se ignorau schimbările bruște ale situației geo-strategice din Europa de Est și, ca urmare, reînvierea tendințelor de anulare a Tratatului de la Trianon, prin modificarea frontierelor postbelice.

Căzând pradă diversiei informative și acelor formidabile presiuni psihologice declanșate de forțe oculte, noii noștri conducători, improvizați în gândire și slugarnici în acțiune, duc țara în pragul dezintegrării teritoriale, creând totodată premisele subjugării economice și colapsului societății românești de mai târziu.

Criza informativă creată transformă România într-o piață liberă pentru agențiile de spionaj străine care, fără eforturi și cu puțini dolari, culeg și transmit centrelor de care aparțin date de valoare, din domeniile cheie ale apărării, economiei și finanțelor țării. Deși sunt acte ostile și antinaționale, practicate în numele ajutorului și democrației, cei mari ai noștri se fac că nu aud și nu văd nimic. Ba mai mult, ei au curajul ca, încălcând adevărul istoric și onoarea națională, să decidă reabilitarea cu mare fast, a unor dezertori și trădători de neam ca M. Pacepa ș.a.

*

Revenind la tema propusă prin titlu, voi încerca în continuare să dau un caracter cât mai sistematizat și explicit gândurilor și reflecțiilor mele.

În primul rând, trebuie arătat că ofensiva declanșată de diverși indivizi și medii interesate în problema dosarelor și colaboratorilor fostei Securități face parte dintr-o acțiune diversionistă mai amplă, începută pe timpul revoluției și continuată până azi, cu scopul inițial de a împiedica serviciile secrete românești de a-și reveni și exercita atribuțiunile ce le revin. Este știut faptul că eficiența informativă a unui organ de siguranță depinde, în primul rând, de dezvoltarea și calitatea bazei operative, din care fac parte și sursele umane.

Am în vedere apoi că, ceea ce se întâmplă azi în România nu este altceva decât o confirmare a betesugurilor noastre istorice, ca la orice schimbare de regim să îi judecăm și condamnăm pe cei învinși, începând desigur cu ceea ce ne este mai la îndemână – organele informative ale statului. În România postrevoluționară, la fel ca la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, apare și se răspândește sindromul arhivelor și informatorilor serviciilor secrete, ca suport moral de a parveni și de a obține avantaje politice.

Azi ca și ieri, iese la iveală lipsa de curaj, dar și de demnitate și patriotism, a conducătorilor politici români, mulți mânați de valul profiturilor revoluției, în a-și asuma răspunderi, prin poziție și măsuri, conforme cu interesul nostru național. Binecunoscutul putregai al vieții de partid din România și murdăria în care se bălăcesc deținătorii de fotolii înalte se fac simțite din plin, într-o perioadă când ar fi nevoie de înțelepciune, solidaritate și responsabilitate, pentru depășirea atâtor necazuri prin care trece țara. Fără puțința și voința de a înțelege și trage concluzii din greșelile trecutului nostru istoric și, ca urmare, de a depăși unele interese înguste și acea șarlatanie de grup, factorii de putere politică din România se complac în aceeași manieră de lucru iresponsabilă ce a caracterizat întreaga perioadă a anilor '40. Mă refer aici în special la tragediile trăite de români, provocate de lașitatea regelui și a partidelor istorice și care, în loc de a-și da mâna, au preferat trădarea țării și fuga rușinoasă. Acum, ca și altădată, foștii servitori ai statului continuă să fie judecați mai degrabă pentru funcțiile pe care le-au deținut decât pentru greșelile pentru care pot să fie trași la răspundere.

Punerea în același plan a informatorilor folosiți de unele structuri ale Securității – deloc definite – care au avut rol de poliție politică, cu alte categorii de cetățeni care, îndeplinind diverse misiuni informative în folosul țării, nu au avut nimic de-a face cu urmărirea și persecuția cetățenilor, nu e decât o neghiobie românească destinată creării unei psihoze de teamă și vinovăție generală. Mult trâmbițata dorință de curățenie morală și reconciliere națională prin cunoașterea adevărului nu este altceva decât o luptă absurdă a unor emanați și profitori ai revoluției, dar și a unor dezrădăcinați ai neamului, pentru a obține recunoștință gratuită și capital politic. Ei sunt conștienți că reușita manevrei lor

depinde, în ultimă instanță, de modul în care vor putea să țină în stare de culpă o parte a societății românești și de inactivitate prelungită o parte a serviciilor secrete ale statului.

Nu știu câți dintre cei care, după revoluție, și-au făcut un mod de a exista și mijloc de a se căpătui pe seama „dosarelor albastre”, cunosc cum această chestiune spinoasă a fost rezolvată în celelalte țări est-europene, pentru a se evita ca ea să se transforme într-un mijloc distrugător de intrigă și vrajbă națională. Ridic această problemă deoarece, personal, în perioada 1990-1996, pe când îndeplineam funcția de șef al Siguranței Militare, am discutat-o cu omologii mei din cele cinci țări foste comuniste. Toți, absolut toți cei cu care am stat de vorbă mi-au confirmat existența unei asemenea moșteniri și la ei, dar care fusese sau care urma să fie rezolvată fără prea mari tam-tamuri, normele emise fiind astfel concepute încât să evite cu desăvârșire transformarea dosarelor foștilor informatori în instrumente politice sau de ceartă și răzbunare între cetățeni.

De altfel, atacarea structurilor informative ale țării prin incriminarea fără discernământ a trecutului acestora a constituit, de-a lungul zbuciumatei noastre istorii, una din armele preferate ale adepților discordiei naționale, pentru ca astăzi aceste specimene de farisei să poată renunța ușor la ele. Făcându-se interpretii unor interese străine și de multe ori obscure, autorii anor astfel de idei au culpabilizat și susținut epurarea în grup a persoanelor ce au lucrat în sectoarele sensibile ale statului, în care au avut grijă să includă diplomații, ofițerii din serviciile speciale și chiar pe servitorii bisericii ortodoxe. Și aceasta în condițiile în care se cunoaște foarte bine că misiunile diplomatice ale tuturor țărilor lumii servesc și pentru acoperirea unor lucrători ai serviciilor secrete.

Adăugând la cele arătate mai sus și faptul că pregătirea, închegarea și punerea în stare de eficiență operativă a unui organ informativ durează în medie 12-15 ani, și aceasta în condiții de liniște deplină, ne putem face o imagine și mai completă asupra intențiilor curate ale celor ce azi nu pot dormi din cauza dosarelor Securității.

Admițând abuzurile săvârșite de regimul comunist al lui Ceaușescu împotriva populației țării, prin persecuții și reprimări politice din ce în ce mai aberante și, ca urmare, nevoia descoperirii și pedepsirii celor vinovați, puterea de azi nu poate să nu țină cont de deosebirile radicale existente în situația României în timpul și după revoluția din decembrie 1989 și calvarul trăit de întreaga țară la terminarea celui de-al Doilea Război Mondial. Dacă în 1944, prăbușirea sistemului democratic din România și a instituțiilor sale fundamentale, inclusiv a celor de siguranță națională, a avut loc sub amenințarea tancurilor sovietice și cu marea complicitate a unor democrații

occidentale, iar actul de înfeudare politică și economică a țării a putut fi justificat prin prisma învingătorului, în zilele noastre problema trebuie pusă și tratată în alți termeni. Mă refer la faptul că lichidarea cuplului dictatorial și odată cu el, a regimului comunist, s-a făcut prin forțe proprii, chiar dacă amestecul și presiunile unor puteri străine au existat și, din păcate, continuă să se facă simțite.

Ar fi timpul ca astăzi, în condițiile în care se impune să înfruntăm solidari atâtea sfidări ale lumii în care trăim, opera pusă la cale de jigodiile revoluției, adepți ai semănării urii și discordiei între români, să fie respinsă și considerată ca pe un act de răzbunare și contrar intereselor naționale. În practică, cei ce gândesc și pun la cale astfel de acțiuni diabolice, nu se deosebesc cu nimic de exponenții unor regimuri trecute și, cu atât mai mult, de cei ai totalitarismului comunist.

*

Închei cele câteva pagini referitoare la „Dosarele albastre”, nu înainte de a mă alătura tuturor celor ce consideră înființarea CNSAS ca o măsură irațională, destinată să facă valuri și nu să rezolve pe fond chestiunea informatorilor Securității. În mod justificat, în abordarea acestui subiect, o bună parte dintre analiști pleacă de la ideea că Securitatea nu a fost altceva decât o parte a unui sistem politic, un organism represiv de execuție și nu unul de conducere. Așa se și face că, în afara informatorilor cu dosar și angajament antrenați în acțiuni de poliție politică, mulți alți români, aflați pe diverse trepte ale piramidei puterii comuniste, au intrat în angrenajul organelor de Securitate. Ei toți au slujit regimul de teroare ce a domnit în România, provocând rău și traume concetățenilor, în beneficiu propriu și nu al țării, cum încearcă unii să se justifice astăzi.

Acestea sunt, în rezumat, principalele motive pentru care adevărații vinovați, colaboratori sadea sau apărători ai regimului de urgie, continuă să-și facă mendrele, pozând ca persecutați ai Securității, gata „să se sacrifice” din nou pentru „apărarea dreptății și adevărului”. Fără putința să-și mărturisească păcatul, unii dintre ei au ajuns pe jilțuri înalte de unde, sub pavăza puterii și a imunității, îi amenință sau persiflează pe cei ce, timid, încearcă să le dea jos măștile imoralității.

Gl. mr. (r) Victor Negulescu

CORUPȚIA – AMENINȚARE PENTRU SECURITATEA NAȚIONALĂ: UN PUNCT DE VEDERE

Abordez tema corupției într-un mod cât se poate de sintetic, dat fiind că domeniul este foarte vast, cu multe fațete și nuanțări și cu tot atât de multe implicații în plan economic și social și, îndeosebi, cel care ține de siguranța națională. Activitatea de peste 30 de ani în munca de informații îmi oferă o amplă viziune și o percepție clară referitoare la amenințările majore pentru siguranța națională care vin din zona corupției.

În termeni „*sui generis*”, a corupe înseamnă a altera și a încălca, în mod brutal, normele juridice de drept, a periclita valorile morale, etice din societate, precum și cele din domeniile vitale, strategice care pot pune în pericol drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, integritatea, suveranitatea și independența statului.

Valorile de care aminteam sunt foarte precis și limpede stipulate în legislația românească post-decembristă, începând cu Constituția – lege fundamentală pe baza căreia s-a construit și edificat societatea democratică din România și statul de drept.

Serviciul Român de Informații – fără a minimaliza importanța celorlalte organisme specializate ale statului de drept – are un rol determinant în ceea ce privește identificarea și anihilarea amenințărilor la adresa siguranței naționale care vin din zona corupției.

Pe indivizii corupți îi asemăn din punctul de vedere al lăcomiei, al dorinței de înavuțire cu orice chip, al lipsei de orice fel de scrupule, cu hienele și șacalii – animale de pradă – care stau la pândă, iar cu viclenia lor distrug și prăpădesc sau chiar reduc la tăcere, fără remușcări, pe oricine le iese în cale.

Din frumosul peisaj economic și industrial al țării au dispărut sistematic mari combinate, uzine, fabrici, platforme industriale care asigurau locuri de muncă pentru milioane de oameni și aveau un aport substanțial la produsul intern brut. În județul Hunedoara, care până în 1990 a fost unul dintre județele superindustrializate ale României, au dispărut fizic, pur și simplu, mari combinate, fabrici, uzine. Cu toate că sunt familiarizat cu problematica

economică de siguranță națională din județ, nu intru în detalii, întrucât sunt cunoscute cauzele și factorii responsabili.

Munca laborioasă de cunoaștere, prevenție și anihilare a unor amenințări de siguranță națională de către organismele statale abilitate a determinat și determină clanurile mafiotice să recurgă la strategii constând în calomnii și atacuri, uneori furibunde, prin care caută să răspândească neîncredere, descurajare și derută de natură să slăbească capacitatea ofensivă a acestora. Șacalii și hienele cu chip uman, atunci când sunt încolțite, ripostează vehement, pun la cale planuri diabolice în apărarea intereselor lor meschine. Fiind specimene umane influente, penetrează structurile economice, sociale, politice, guvernamentale, mass-media, având, de regulă, și putere de decizie la anumite niveluri. Ținta principală a atacurilor acestora o reprezintă structurile abilitate să le demaște și să le tragă la răspundere penală. Nu întâmplător sunt încercări de corupere și influențare a unor persoane cu funcții de decizie în stat pentru a le determina să acționeze în direcții contrare intereselor vitale ale societății românești.

Și în prezent, foste cadre de informații din sistemul național de siguranță al statului, actualmente aflate în rezervă, sunt etichetate ca fiind „securiști-teroriști”, „torționari”, „poliție politică” etc.

Vreau să accentuez următoarea idee: nu ne intimidează și nici nu ne descurajează aceste atacuri ordinare, întrucât de-a lungul carierei profesionale am slujit o cauză nobilă, dreaptă, bine reglementată de legile țării. Am fost și vom rămâne în slujba intereselor vitale ale statului român și a poporului din care facem parte.

Relievez câteva dintre consecințele, din păcate nefaste, uneori dramatice ale fenomenului corupției, care au afectat și afectează interesele generale ale societății românești, prezentul și viitorul țării noastre:

- Legislația deficitară care permite aplicarea ei abuzivă, a condus la desființarea marilor complexe agroindustriale, distrugerea sistemelor de irigații, practicarea unei agriculturi de subzistență, fărâmițarea suprafețelor de terenuri agricole, înstrăinarea a sute de mii de hectare de pământ arabil de cea mai bună calitate unor firme cu capital străin sau unor persoane fizice din diverse state europene. Circa 70% din produsele alimentare provin din import, invadând marile lanțuri de magazine, aflate sub control străin, împingând spre faliment producătorii autohtoni.

- Privatizarea frauduloasă, închiderea și lichidarea a sute de fabrici, uzine, combinate industriale, unele de înaltă performanță tehnică, a condus la exodul masiv al forței de muncă autohtonă, cu grave consecințe pentru economia românească.

- Restituirile de proprietăți (terenuri agricole, păduri, imobile etc.), îndeosebi în Transilvania, în condiții dubioase, despăgubiri exorbitante, mult supraevaluate.

- Exodul masiv al „creierelor” în străinătate (profesori, medici, ingineri, cercetători științifici), creându-se mari breșe în sistemul educațional, de sănătate, cercetare, precum și în ramurile de bază ale economiei naționale.

- Grupările mafiote acționează în direcția încurajării fenomenului imigraționist, sprijină acțiunile teroriste din zonele de conflict sau din țări europene, conflictele la granița de est a României, traficul de droguri și armament.

- Flagelul dării și luării de mită încă este greu de stopat.

- Deturnările de fonduri europene destinate unor proiecte de anvergură în infrastructură, licitații trucate, atribuirea unor lucrări de investiții firmelor clientelare sau din zona grupurilor mafiote.

- Evaziunea fiscală de proporții și existența unei consistente zone gri a economiei care diminuează cu zeci de miliarde de lei încasările la bugetul de stat.

În finalul acestor considerente privind consecințele nefaste ale marii corupții în planul siguranței naționale, îndemn toate cadrele militare în rezervă din Serviciul Român de Informații să încurajeze activitatea structurilor de informații și de aplicare a legii în această problemă.

Colonel (r) Alexandru Bicăzan

GLOBALIZAREA ȘI SPIONAJUL (II)

În numărul trecut ne-am ocupat pe scurt de activitatea de spionaj a serviciilor de informații occidentale în actuala conjunctură mondială. În acest număr vom arunca o fugară privire asupra activității **serviciilor de informații estice** și vom începe desigur cu cele **rusești**, despre care se susține că au fost reformate radical după dispariția Uniunii Sovietice.

De fapt, realitatea contrazice „radicalitatea” reformării, dar să vedem în ce constau ele: vechiul GRU – serviciul de spionaj militar – a rămas neclintit pe poziție; KGB a dispărut ca titulatură, făcând locul FSB-ului cu atribuțiile de contraspionaj, informații interne și anti-tero, păstrând și un departament care permite ca în situații speciale să acționeze și în exterior în țările limitrofe. Prin „țări limitrofe” se înțeleg de obicei țările membre al Consiliului Statelor Independente (CSI) din fosta Uniune Sovietică, dar sunt și unele excepții cum a fost cazul Turciei. Activitatea de spionaj a fost încredințată Serviciului de Informații Externe¹ (SVR) despre care se zice că nu ar mai fi închisat, ca vechiul serviciu, în chingile impuse de conducerea comunistă, având mai multă adaptabilitate și suplețe.

Principala misiune a FSB este combaterea terorismului; în acest sens, la o recentă ședință de bilanț din 2015 Vladimir Putin a adus elogii acestui serviciu care ar fi zădărnicit comiterea a 30 de atacuri teroriste. Totodată, a subliniat că Direcția de Contraspionaj a FSB ar fi demascat un număr de 320 spioni și trădători care activau pe teritoriul Rusiei.

În discuția publică nu au fost aduse acțiunile violente comise de FSB atât pe teritoriul Rusiei cât și în Azerbaidjan și Turcia, în cursul acțiunilor pentru combaterea terorismului cecen. În cele două țări musulmane și-au găsit refugiu majoritatea cecenilor implicați în acțiunile teroriste comise împotriva Rusiei. Temutul luptător cecen Khamzat Gitsba care, printre alte acțiuni, a condus un comando ce a capturat în apele turcești un feribot plin cu turiști ruși, a fost căutat mult timp de agenții FSB și în final a fost descoperit și împușcat

¹ SVR (Serviciul de Informații Externe) al Federației Ruse este denumirea adoptată în decembrie 1990 de către fostul Directorat General I (PGU) al KGB, care s-a separat de structurile de informații și securitate interne, reunite în cadrul FSB.

într-un mic orașel din Turcia. Între anii 2008-2009, agenții FSB au executat în Turcia mai mulți refugiați ceceni, printre care se afla renumitul comandant Gadji Edilsultanov, împușcat chiar în centrul Istanbulului. Câteva luni mai târziu, a fost ucis la Istanbul fostul dictator militar cecen Islam Janibekov, împușcat în fața soției și a copiilor săi. Tot în Istanbul a fost asasinat rebelul cecen Ali Osaev. Toate aceste nume nu spun prea multe pentru noi, dar finalul acestor acțiuni „radicale” întreprinse de FSB a dus la înngenuncherea luptei islamiștilor din Cecenia.

Aceste asasinat comise pe teritoriul Turciei și al Azerbaidjanului nu au dus la deteriorarea relațiilor cu Rusia. Turcia a semnat un acord cu Rusia pentru ridicarea vizelor iar Azerbaidjanul s-a grăbit să închidă reprezentanța din Baku a rebelilor ceceni. Actuala stare de încordare dintre Turcia și Rusia are la bază, cum bine se știe, nu activitățile FSB contra cecenilor, ci doborârea avionului rus la granița cu Siria.

Imixtiunea FSB-lui în problemele interne ale republicilor din cadrul CSI este mascată sub acțiunea de urmărire a teroriștilor. Nu toți membrii CSI s-au arătat încântați de acest amestec, cu excepția Armeniei, Tadjikistanului și Kârgâstanului, care au rămas aliați fideli ai Moscovei, permițând chiar crearea de baze militare ruse pe teritoriul lor, cum este cazul Armeniei, care astfel vrea să se pună la adăpost de o eventuală acțiune armată masivă din partea Azerbaidjanului aliat cu Turcia în conflictul Nagorno-Karabah. În schimb azerii, georgienii și ucrainenii au început să cocheteze cu SUA, arătându-și chiar disponibilitatea de aderare la NATO sau la Uniunea Europeană.

În această luptă cu republicile având veleități de independență, FSB și SVR au suferit și o înfrângere în Georgia. Candidatul preferat al Moscovei la președinția Republicii Abhazia, Raul Khadjimba, a pierdut alegerile iar contracandidatul său a cerut ca FSB să-și facă bagajele. Moscova este convinsă că aceste republici se află sub influența agenților CIA, iar FSB acționează ca atare, dar această luptă în defensivă îl agasează pe Vladimir Putin care, în discursurile și interviurile sale, lasă să străbată sumbre amenințări la adresa guvernelor respective.

Am abordat la început activitatea FSB-ului pentru a ne face o succintă idee asupra problemelor interne cu care se confruntă Rusia și care sunt determinante și pentru activitatea SVR. O măsură deosebită întreprinsă de Rusia prin SVR – sub acoperirea FSB – a fost aceea de a adera la Organizația de Cooperare Shanghai (SCO), ai cărei membri fondatori au fost China, Kazahstan,

Kârgâstan, Tadjikistan și Uzbekistan. Scopul declarat al acestei organizații este lupta comună împotriva terorismului și extremismului. Este ușor de înțeles că, prin aderarea la această organizație, Rusia intenționează să-și lărgască sfera de influență și să atragă China într-o colaborare mult mai amplă împotriva intereselor SUA. Deja a intrat în funcțiune și se desfășoară perfect acțiunea comună ruso-chineză în ceea ce se numește Controlul Cibernetic Global.

Foarte important pentru Rusia este că la reuniunile Organizației de Cooperare Shanghai au început să participe președinții Pakistanului, Indiei, Iranului și Mongoliei, ceea ce înseamnă *de facto* aderarea acestora la SCO. Semnificativ este că la parada militară de 9 Mai 2015 din marea piață a Kremlinului, pe lângă trupele rusești au defilat unități militare reprezentative ale Indiei și Chinei, pe lângă celelalte republici componente ale CSI, iar în tribună au luat loc președinții Chinei, Indiei, Egiptului și Cubei. Atragerea Indiei în sfera de influență a Rusiei este foarte importantă, deoarece se prevede că, datorită puternicei sale dezvoltări economice, în cel mai scurt timp India va deveni o putere de primă mărime.

Această Globalizare despre care se vorbește așa de mult se pare că în final va fi un „glob” cu două semisfere distincte și nu tocmai prietenoase.

În cuvântarea menționată anterior, Vladimir Putin remarcă o recrudescență puternică a acțiunilor serviciilor de spionaj străine împotriva Rusiei, amintind de perioada războiului rece. De asemenea, el a prezentat situația din Siria ca fiind o problemă mondială fierbinte, afirmând că în intervenția începută în septembrie 2015, cu atacuri aeriene împotriva teroriștilor pentru ajutorarea regimului Assad, Rusia este departe de a fi folosit toate capacitățile militare de care dispune.

Biroul Federal de Investigații al SUA a anunțat recent descoperirea a trei persoane de naționalitate și cetățenie rusă care „*conspirau pentru a comite infracțiuni împotriva Statelor Unite în calitate de membri ai Serviciului de Informații Externe al Rusiei – SVR*”. Cei trei sunt Evgheni Buriakov, Igor Sporisev și Victor Podobni, dintre care a fost arestat doar Evgheni Buriakov, ceilalți doi fiind deja plecați din SUA. Din declarațiile FBI rezultă că SVR operează în străinătate prin trei clase de agenți: cei din prima clasă sunt trimiși sub diverse acoperiri și identități false și încearcă să se încadreze în America într-o viață normală, rupând orice legătură oficială cu Rusia; a doua categorie de agenți SVR ajung în străinătate în calitate de reprezentanți oficiali, diplomați, funcționari comerciali; a treia categorie ar fi agenți SVR care

operează în străinătate fără acoperiri și fără imunitate, reprezentanți ai unor bănci, mari firme, ziariști cunoscuți sau chiar scriitori, oameni de știință etc.

Potrivit FBI, cei trei spioni erau preocupați să culegă informații economice, detalii despre piețe și probleme financiare, și au încercat să recruteze persoane angajate la mari companii. Spionul arestat Buriakov avea acoperirea de bancher la una dintre băncile rusești și lucra ca agent SVR în Direcția „ER” care se ocupă cu culegerea de informații economice. Buriakov ar fi dat amănunte despre modalitățile folosite de SVR pentru destabilizarea piețelor.

În istoria recentă a acțiunilor de spionaj ale celor două mari puteri reținem că în 2010 FBI a arestat 10 presupuși spioni ruși, printre ei aflându-se și o așa zisă „femeie fatală”, Anna Chapman, care în final a fost schimbată cu niște agenți CIA arestați în Rusia. În 2013, Rusia a expulzat un american suspectat a fi agent CIA care a încercat să recruteze ofițeri de informații ruși. Precum se vede, în privința „raporturilor” de spionaj reciproc între Rusia și SUA nu s-a schimbat prea mult după terminarea așa zisului „război rece” și dispariția URSS. Mai mare pondere au căpătat poate doar căutarea de informații economice, politice, acțiunile de influențare și chiar de destabilizare, scoaterea de pe piață a unor mari firme concurențiale etc.

În Europa, SVR acționează predilect pe domeniul politic, îmbinând șantajul gazelor cu implicarea acoperită în viața politică și economică a majorității țărilor UE, în scopul de a câștiga aderenți sau măcar simpli spectatori ai acțiunilor Rusiei asupra Ucrainei. Prin acapararea Crimeei, popularitatea președintelui Vladimir Putin a crescut foarte mult în rândul rușilor. În acest sens, Centrala pentru Comunicații Strategice de la Moscova, în colaborare cu SVR, a elaborat un plan pentru a-l propulsa pe Putin drept un lider internațional al conservatorismului de dreapta. SVR creează companii-paravan pentru a acorda sprijin politic partidelor din Europa cu orientare de dreapta, agenții ruși curtează intens partidul „Alternativa pentru Germania” (AFD). Băncile rusești și unele instituții financiare conduse de SVR își arată disponibilitatea de a sprijini financiar partidele doritoare de o colaborare politică cu Rusia. Recent, o bancă rusă a acordat un împrumut de 9 milioane euro, cu dobândă deosebit de avantajoasă, „Frontului Național” din Franța. Politicianul rus Yakunin, bun prieten al lui Putin, desfășoară acum în Europa o intensă campanie de contactare a partidelor cu orientare de dreapta și nu numai, pentru stabilirea legăturilor de prietenie cu Rusia. Această ofensivă politică a Rusiei în UE a generat deja multă neliniște peste Atlantic, de unde a venit

sugestia deschiderii unor anchete menite să stabilească partidele care au primit subvenții sau „împrumuturi” de la băncile din Rusia.

Guvernul maghiar al lui Viktor Orban este unul dintre propagandiștii fervenți ai ideii de deschidere politică față de Rusia și un adversar al sancțiunilor, reușind să creeze o stare de confuzie și nervozitate în rândul țărilor membre UE.

În paralel cu aceste acțiuni, GRU acordă o deosebită atenție prezenței militare a SUA în Europa, monitorizând absolut toate amplasamentele militare și logistice de pe teritoriul statelor UE, dar mai ales din țările apropiate geografic de Rusia, folosind bineînțelese întreaga gamă existentă de mijloace tehnice, electronice și cibernetice.

Dezertarea lui Edward Snowden, fost agent al serviciului de spionaj NSA al SUA, care și-a găsit azil politic în Rusia, a constituit o grea lovitură pentru administrația americană și mai ales pentru serviciile secrete. În schimb Rusia, datorită acestui personaj, a reușit să reevalueze și, împreună cu China, să ia măsuri de contracarare a acțiunilor americane pe întregul mapamond.

În tot timpul existenței URSS s-au produs în decursul anilor mai multe dezertări ale ofițerilor de informații sovietici care au cerut azil în SUA și au devoalat multe aspecte din activitatea lor de spionaj, provocând căderea mai multor rețele bine organizate de pe teritoriul SUA, Angliei, Australiei și al altor țări occidentale. În prezent, se pare că numărul ofițerilor ruși dispuși la dezertări s-a redus considerabil (cel puțin nu se știe nimic oficial), iar agenții FBI trebuie să muncească din greu să mai descopere câte un rus suspect de spionaj în condițiile când un mare număr de cetățeni ruși sau din țările CSI, potențiali agenți de spionaj, s-au stabilit pe teritoriul SUA.

*

O să ne referim foarte pe scurt la o altă mare putere, **China**, a cărei capacitate de a acoperi informativ cea mai mare parte a Mapamondului este inegalabilă. Ca atare și instituțiile chineze abilitate să se ocupe de activități informative sunt mai numeroase. Le redăm mai jos doar pe cele mai importante: Ministerul Securității Publice, Ministerul Securității Statului (MSS) și un departament care ține de Comitetul Central al Partidului Comunist Chinez intitulat Departamentul de Relații Internaționale. A ne ocupa cu amănuntul de fiecare în parte de aceste instituții ar cere prea mult spațiu; de aceea vom aborda doar trăsăturile esențiale ale serviciilor de spionaj chineze și problematica de care se interesează în contextul globalizării și al spionajului.

Interesele informative ale Chinei sunt focalizate în două mari direcții: prima zonă include Taiwan, Hong-Kong, Macao, Coreea de Sud și de Nord, Japonia, Rusia, India, Pakistan, adică tot perimetrul limitrof sau apropiat. Zona a doua include restul lumii. Elementul dominant este faptul că în foarte multe țări sunt stabiliți chinezi care au comunități mai mari sau mai mici și care constituie o autentică „coloană a cincea” cu un foarte variat potențial informativ. Se spune că „apele adânci sunt cele mai liniștite”: cam așa este și cu spionajul chinez, care nu agreează acțiunile aventuriste, nu forțează, reușind cu proverbiala răbdare chineză să-și atingă scopul.

Încă din secolul al XIX-lea, America a cunoscut un mare val de emigranți chinezi care s-au naturalizat și au devenit cetățeni ai SUA, ocupând diverse funcții în aparatul de stat. Plecând de la această experiență, în prezent serviciile de spionaj chineze caută să „exporte” cadre pregătite care să se stabilească într-o anumită țară și să devină cetățeni cinstiți și devotați ai noii lor patrii, urmând ca în timp să poată accede la diverse funcții.

În anul 1997, șeful serviciului de contrainformații de atunci din FBI, Harry Godfrey, declara: „Avem cazuri din care rezultă că serviciile de informații chineze caută și îndeamnă conaționali naturalizați să se încadreze în CIA, FBI, Serviciul de Informații al Marinei, precum și în alte agenții de apărare”.

Un caz care dovedește interesul spionajului chinez de a penetra instituții cu profil special ale SUA a fost al cetățeanului american naturalizat Kuo Taishen, arestat în anul 2008 pentru spionaj. Acesta a fost recrutat ca agent de un oficial chinez aflat în SUA ca reprezentant al Asociației de prietenie „Guangzhou”, care promova relații de afaceri între China și SUA. Conform instrucțiunilor primite, Kuo Taishen a recrutat la rândul său doi oficiali ai Departamentului american al apărării, Gregg Bergersen și James Fondren, de la care a obținut informații clasificate privind acțiunile SUA de apărare în zona Asia-Pacific.

Un alt caz de spionaj al Chinei care a făcut obiectul unui proces în SUA a fost cel al americanului Glenn Duffie Shriver, care în 2004, în timp ce se afla în China pentru niște afaceri, ar fi fost recrutat de spionajul chinez și ar fi primit suma de 70.000 dolari având misiunea clară de a se angaja în SUA la Departamentul de Stat sau la CIA. Repetatele insistențe ale acestuia de a se angaja la una dintre cele două instituții au trezit suspiciunile FBI și au dus în final la demascarea lui.

În ceea ce privește Taiwanul, acțiunile serviciilor de spionaj chineze acționează cu mai multă determinare și operativitate. Sunt numeroase cazurile de recrutare de ofițeri ai armatei taiwaneze, aici jucând un mare rol moralul tot mai scăzut al cadrelor militare convinse că Taiwanul nu poate avea nici un viitor în fața Chinei continentale. Drept urmare, nimic din dotările de ultimul tip ale armatei taiwaneze, furnizate de SUA, nu mai prezintă un secret pentru Marele Stat Major al Armatei Chineze, fapt recunoscut chiar de acesta. Spionajul chinez a intrat în posesia planurilor performantului avion de supraveghere *E-2K Hawkeye*, al rachetelor *Patriot*, al întregului sistem anti-rachetă și al unor tipuri de rachete balistice.

O recrutare din rândul cadrelor de conducere ale armatei Taiwanului care a făcut senzație este cea a generalului-maior Lo Hsien-che. Acesta, între anii 2002-2005, a funcționat în calitate de atașat militar în Thailanda, unde a fost contactat și recrutat de un cadru al spionajului chinez. După revenirea la Taipei, a fost numit Directorul Telecomunicațiilor armatei și al informațiilor electronice, iar pe lângă numeroasele informații furnizate chinezilor a fost și cifrul armatei. De menționat că trădarea acestuia a putut fi descoperită numai cu largul concurs al serviciilor de informații americane. În anul 2012, Lo Hsien-che a fost condamnat la închisoare pe viață.

Serviciile de spionaj chineze racolează din facultățile tehnice studenții cei mai bine pregătiți sau chiar cercetători de prestigiu care „aleg” să trăiască și să lucreze în centrele universitare și de cercetări din SUA, unde obțin rezultate remarcabile, dar noile descoperiri nu rămân doar proprietatea statului american. Avem un exemplu recent: profesorul Xiaochun Li de la Universitatea UCL din Los Angeles a descoperit formula unui aliaj deosebit de dur și mai ușor decât aluminiul pe bază de nanoparticule de ceramică, deosebit de valoros mai ales pentru industria aeronautică (totuși asta nu înseamnă că onorabilul profesor trebuie considerat agent al spionajului chinez). Principalul beneficiar al informațiilor tehnice obținute de agenții MSS din diverse țări este „Administrația de Stat pentru știință, Tehnologie și Industria de Apărare Națională” (SASTIND).

O agenție de spionaj chineză care s-a remarcat în colectarea din străinătate de tehnologie avansată a fost agenția de știri „*China News Agency*” (Xinhua), care este asistată de numeroși specialiști în domenii tehnice. Un caz mai puțin caracteristic serviciilor de informații chineze a fost cel descoperit în urmă cu trei ani de contraspionajul suedez, în contextul activității de supraveghere a unor refugiați uiguri stabiliți în Suedia. Un ziarist și un diplomat

chinez au recrutat un refugiat uigur pentru a obține adresele, numerele de telefon, rutele de deplasare și alte date despre alți refugiați uiguri, probabil în ideea de a iniția unele represalii împotriva acestora (uigurii, care constituie o etnie islamică din China, au întreprins numeroase acțiuni de protest împotriva Guvernului Central al Chinei și sunt categorisiți drept teroriști).

Aparatul de informații al Chinei dispune de mai multe comisii sau grupuri de analiză politică externă și de tehnologie, în care lucrează mulți specialiști de înaltă clasă care ies în exterior în contacte oficiale cu oamenii de știință străini. A pune întrebări, a cere explicații mai amănunțite nu poate părea suspect din partea unui om de știință. Dacă se constată că într-un anumit domeniu sunt în curs cercetări promițătoare în tehnica de vârf, partea chineză își oferă imediat contribuția, de altfel destul de salutară, atât în bani cât și în dotări. Un interes deosebit este arătat pentru noile tehnologii străine cu aplicație militară. În acest sens, la chinezi circulă și o glumă auto-ironică: „un chinez s-a prezentat la șeful său cu niște bucăți de fier vechi. Când i s-a spus că nu au nici o valoare, a protestat: nu vedeți că scrie aici *Made în USA?*”

Col. (r) Hagop Hairabetian

PLANURI ȘI SCENARII ACTUALE VIZÂND DEZMEMBRAREA ROMÂNIEI

(urmare din numărul 26/2016)

TRANSFORMAREA UNOR EUROREGIUNI ÎN ENTITĂȚI GEOPOLITICE

După evenimentele din decembrie 1989, în noul context geopolitic, în limbajul de specialitate au apărut expresii precum „*zone transfrontaliere*” și „*euroregiuni de cooperare transfrontalieră*”. Astfel, în câțiva ani România a fost înconjurată pe toate laturile, spre toate punctele cardinale, de așa-numitele „*zone transfrontaliere aferente României*” și „*euroregiuni de cooperare transfrontalieră cu participare românească*”.¹

*

1. Euroregiuni la frontiera de vest și nord-vest a României

a) Euroregiunea „*Carpatica*”

Începând cu anul 1992, *la inițiativa Ungariei* s-a constituit prima euroregiune de cooperare transfrontalieră la nivelul fostelor state socialiste. Aceasta a fost denumită **Euroregiunea „*Carpatica*”**, fiind grefată pe structura „*Bazinului Carpatic*” - un concept introdus în circulație după Tratatul de pace de la Trianon pentru a desemna fosta Ungarie Mare. Factorul-liant al cooperării euroregionale s-a dorit a fi moștenirea comună austro-ungară, care s-ar reflecta asupra unei infrastructuri unitare, dar mai ales prezența populației maghiare în toate zonele naționale componente.

Euroregiunea „*Carpatica*” a început să funcționeze la 14 februarie 1993, la Debrețin, în cursul unei reuniuni a miniștrilor de externe și a reprezentanților administrațiilor locale din 5 țări, respectiv România, Ungaria, Polonia, Slovacia și Ucraina,² care se întâlnesc în Europa Centrală, într-o zonă rurală montană, așezată de-a lungul lanțului Munților Carpați și în bazinul râului Tisa.³ Organismul de conducere este *Consiliul Euroregiunii Carpatica*, compus din reprezentanți ai țărilor membre și condus de un președinte. Acesta are rolul de a

¹ <http://referat-referate.blogspot.ro/2013/02/zonle-transfrontaliere-aferente.html>

² <http://www.scribd.com/doc/75612188/Euroregiunea-Carpatica>

³ <http://www.tradecarp.com/>

decide asupra strategiei euroregiunii, precum și asupra problemelor de interes pentru întreaga euroregiune.

Precum se constată, euroregiunea „*Carpatica*” a fost transformată în timp într-o veritabilă structură teritorială de nivel macroregional, având o suprafață de aproximativ 162.000 kmp și o populație de aproximativ 15 milioane de locuitori.⁴

Inițiatorii ei au dorit și au încercat să impună drept centru-direcțional zona Oradea-Debrețin, din motive *comunitare*, însă veritabilul mozaic etnic din care este formată euroregiunea a arătat în curând că structura și obiectivele ei nu sunt viabile. În prezent aceasta cuprinde, cel puțin teoretic, din România, județele **Satu Mare, Maramureș, Bihor, Sălaj, Botoșani, Suceava, Harghita** (județ primit în anul 2000!), cu următoarele centre polarizatoare: Satu Mare, Baia Mare, Oradea, Zalău, Botoșani, Suceava, Miercurea Ciuc.

În evoluția acestei euroregiuni au apărut și se mențin, inevitabil, *tendințe de fragmentare*: pe de o parte pe criterii identitare, iar pe de altă parte ca urmare a nucleelor de cooperare transfrontalieră care au indus vectori preferențiali de cooperare și implicit apariția unor euroregiuni mai mici și viabile, „*incluse*” în această euroregiune. Dintre acesta se remarcă: **Slana-Rimava sau Kosice-Miskolc** de la frontiera slovaco-ungară și **Bihor-Hajdu Bihar**, pe axa de cooperare Oradea-Debrețin, au spart ulterior unitatea Euroregiunii „*Carpatica*”. Acestea, precum și alți factori pun sub semnul întrebării viabilitatea euroregiunii „*Carpatica*”.

b) Euroregiunea „Dunăre-Criș-Mureș-Tisa” (DKMT)

În anul 1997, la frontiera de vest a României a mai apărut o euroregiune intitulată **Euroregiunea „Dunăre-Criș-Mureș-Tisa”** (ung. *Duna-Körös-Maros-Tisza*; sârb. *Dunav-Kriš-Moriš-Tisa* sau *Дунав-Крив-Морив-Туца*), cu denumirea uzuală DKMT. Aceasta a fost înființată la Szeged, în Ungaria, în 21 noiembrie 1997, de către județe din **România, Ungaria și Serbia**, cu aprobarea guvernelor țărilor respective, ca „*regiune europeană de colaborare transfrontalieră*”.⁵ Din România, în componența acesteia intră județele Arad, Caraș-Severin, Hunedoara, Timiș (centre polarizatoare: Arad, Deva, Hunedoara, Reșița, Caransebeș, Timișoara).⁶

⁴ <http://www.tradecarp.com/>

⁵ <http://dkmt.net/ro/index.php>

⁶ http://ro.wikipedia.org/wiki/Euroregiunea_DKMT

Euroregiunea are o suprafață de aproximativ 72.000 km pătrați și un număr de peste 5 milioane de locuitori. Obiectivele cooperării stabilite de către semnatori se referă la dezvoltarea și lărgirea colaborării între comunitățile și autoritățile locale în domenii precum economia, educația, cultura, științele și sportul. Scopul declarat a fost ***sprijinirea regiunii în procesul de integrare europeană***. Principalul organ de decizie al DKMT este *Adunarea generală*, formată din conducătorii instituțiilor administrative din regiune. Aceasta este și organul de pregătire, coordonare și de decizie strategică a cooperării. În fiecare an, la ultimul sfârșit de săptămână din luna mai, la obeliscul *Triplex Confinium*, aflat la punctul de întâlnire a granițelor dintre Ungaria, România și Serbia, se organizează *Zilele Euroregiunii DKMT*. Cu această ocazie, temporar, se deschid frontierele și, de regulă, se întrunește adunarea generală.

În prezent *Euroregiunea DKMT* se face tot mai mică,⁷ fiind *pusă în pericol de dizolvare*. Membrii ei încep să se retragă, întrucât nu mai au fonduri financiare pentru a-și susține poziția în această structură de integrare europeană. Principala restricție cu care se confruntă rezultă din cadrul diferit de cooperare cu Serbia. În momentul de față, frontiera sârbă este relativ greu permeabilă, fiind percepută ca o frontieră dintre Uniunea Europeană și un fost spațiu ex-iugoslav, caracterizat printr-un grad mare de instabilitate politică și criminalitate organizată.

În ultima vreme, în activitatea acestei euroregiuni se manifestă unele greutăți de funcționare și de acțiune. La „*reuniunea*” din luna mai 2011, Ungaria a cerut, oficial, diminuarea cotizației către DKMT. Cererea a fost lansată de mai multe localități membre, pentru care suma de 1.000 de euro, cotizația anuală, reprezintă o cheltuială nedorită. Solicitarea ungarilor a venit după ce, în urmă cu doi ani, împreună cu sârbii, românii au suspendat calitatea de membru în Euroregiunea Dunăre-Criș-Mureș-Tisa a municipiului ungar Békéscsaba.

Decizia, votată în unanimitate în Adunarea Generală a euroregiunii a avut la bază faptul că autoritățile din Békéscsaba nu au mai disponibilizat bani, trei ani de zile la rând, pentru plata cotizației de membru în asociație. Între timp, în anul 2010 din asociație a ieșit și județul Hunedoara, pe motiv că de la începutul existenței euroregiunii, a fost unul dintre județele care nu au prea beneficiat de finanțări sau proiecte, care ajungeau mai ales în zona de graniță.

*

⁷ <http://www.debanat.ro/2011/05/euroregiunea-dkmt-se-face-tot-mai-mica/>

În concluzie, *zona transfrontalieră româno-ungară este privită de România ca o poartă de deschidere către Vest, către structurile europene și euro-atlantice, în vreme ce autoritățile de la Budapesta o privesc ca pe o punte de legătură cu comunitățile maghiare din Transilvania*. De aceea, această zonă transfrontalieră a fost întărită doar acolo unde autoritățile ungare au fost mai active în a-și realiza scopul propus inițial. De aceea, în anul 2002 s-a înființat regiunea transfrontalieră **Bihor - Hajdu-Bihár**, cu o suprafață de 13.755 kmp, care cuprinde județul Bihor din România (oraș polarizator Oradea) și județul Hajdu-Bihár din Ungaria (oraș polarizator Debrecen).

2. Euroregiuni la frontiera de est și nord-est a României

În anul 1998, România a adoptat *Legea nr. 151/1998 privind dezvoltarea regională în România*, elaborată după model european. Potrivit arhitecților Uniunii Europene, la granița estică a României, Prutul se configurează tot mai pregnant ca o graniță relativ stabilă a Uniunii Europene. Această graniță va trebui să facă față unor noi provocări determinate de ambivalența dintre restricțiile necesare unei cât mai bune „filtrări” a fluxurilor transfrontaliere care bat la porțile estice ale Uniunii Europene și configurația etnică, caracterizată prin omogenitatea românilor pe ambele maluri ale Prutului. În acest context, au fost concepute trei *euroregiuni* de cooperare transfrontalieră, circumscrise axei transversale a Prutului. Acestea li s-a impus o redimensionare a cadrului de cooperare, în care s-a pus accent pe îmbunătățirea micului trafic de frontieră pe baza afinităților etnice, culturale și chiar de sânge a populației de pe cele două maluri, dar și pe controlul riguros al traficului către țările Uniunii Europene.

a) Euroregiunea „Dunărea de Jos”

În timpul reuniunii președinților **României, Republicii Moldova și Ucrainei** din 4 iulie 1997, organizată la Ismail (Ucraina) au fost trasate viitoarele direcții ale cooperării transfrontaliere dintre cele trei state, prin semnarea Acordului de cooperare trilaterală. Aceasta a reprezentat concretizarea primei „trilaterale regionale” la care România a participat ca țară fondatoare. Aceasta s-a numit **Euroregiunea „Dunărea de Jos”**,⁸ înființată la 14 august 1998, în cadrul unei ceremonii oficiale desfășurate la sediul Consiliului Județean Galați, cu participarea autorităților locale din județele

⁸ <http://www.actedj.ro/>

Galați, Brăila și Tulcea din România, regiunea Odessa și raionul Reni din Ucraina, precum și raioanele Cahul și Vulcănești din Republica Moldova. **Euroregiunea „Dunărea de Jos”** are o suprafață de aproape 54.000 kmp, din România fiind încorporate județele **Galați, Brăila, Tulcea** (cu centrele polarizatoare Galați, Brăila, Tulcea).

Timp de 10 ani activitatea euroregiunii a fost limitată legislativ, funcționând ca asociație fără personalitate juridică, cu sediul la Galați. În vederea adaptării la contextul creat de dobândirea de către România a statutului de stat membru al Uniunii Europene și a valorificării posibilităților oferite de structurile de finanțare externe, aceasta și-a reformat cadrul organizațional, căruia i-a conferit personalitate juridică de naționalitate română.⁹ Astfel, în anul 2008, la împlinirea unui deceniu de existență a euroregiunii, s-a luat hotărârea constituirii *Asociației de Cooperare Transfrontalieră (ACT) a Euroregiunii „Dunărea de Jos”*. Asociația are ca membri fondatori: Consiliul Județean Galați, Consiliul Județean Tulcea și Consiliul Județean Brăila din **România**, Consiliul raional Cahul și Consiliul raional Cantemir din Republica Moldova, Consiliul Regional Odesa, Administrația Regională de Stat Odessa și Consiliul raional Reni din **Ucraina**. Aceasta are sarcina de a sprijini dezvoltarea durabilă a unităților administrativ teritoriale care o alcătuiesc.

Euroregiunea „Dunărea de Jos” este **axată pe probleme de educație, știință și cultură**, punând accent îndeosebi pe **protecția minorităților naționale dincolo de frontiere și pe lupta pentru rezolvarea problemelor etnice**. Însă, fiind constituită din regiuni periferice, aceasta nu dispune de **mijloace financiare suficiente pentru promovarea dezvoltării economice**, nefiind susținută în mod corespunzător de guvernele satatelor implicate.

b) Euroregiunea „Prutul de Sus”

La 22 septembrie 2000 în municipiul Botoșani a fost semnat acordul privind înființarea **Euroregiunii „Prutul de Sus”**, ca structură administrativă de cooperare transfrontalieră între **România, Republica Moldova și Ucraina**,¹⁰ cu o suprafață de 43.000 kmp. Din România sunt încorporate județele **Botoșani și Suceava** (cu centrele polarizatoare Botoșani și Suceava). Până la sfârșitul anului 2000 s-au desfășurat îndeosebi activități administrative: au fost definite structura

⁹ <http://dunareadejos.blogspot.ro/2011/04/euroregiunea-dunarea-de-jos.htm>

¹⁰ http://ro.wikipedia.org/wiki/Euroregiunea_Prutul_de_Sus

organizatorică, simbolistica, statutul, domeniile economice și sociale prioritare și mecanismele de colaborare.

Fiind o regiune transfrontalieră româno-moldo-ucraineană, există deosebiri față de euroregiunile Europei de Vest, care sunt destinate pentru a promova dezvoltarea economică în regiunile periferice. Primele dificultăți reale au apărut în perioada 2004-2005 pe fondul tulburărilor post-electorale din Ucraina, când euroregiunea a încetat practic să mai funcționeze. Activitatea a fost reluată abia în a doua jumătate a anului 2005, însă nu s-au realizat scopurile pentru care au fost înființată euroregiunea.

În contextul intervenției armate ruse în Ucraina din anul 2014, acest proiect de colaborare transfrontalieră ar putea fi folosit și în alte scopuri decât cele inițiale. Cele trei state partenere sunt convinse că *euroregiunea* poate servi la interconectarea României cu Republica Moldova și cu Ucraina pe infrastructura de energie electrică și gaze naturale, la conectarea cu Euroregiunea „*Dunărea de Jos*”, precum și la resuscitarea unor oportunități mai vechi privind coridoarele de transport.

Deocamdată, impactul *euroregiunii* este mic, funcționarea acesteia fiind grevată de dificultăți și controverse între membrii ei. Se observă lipsa de comunicare dintre autorități, precum și dificultățile de accesare a banilor europeni. Proiectele comune depind în mare măsură de țările donatoare și de organizații, în special de fonduri europene. Însă situația economică a celor trei țări componente a condus la lipsa reciprocă de atractivitate și a limitat posibilitățile de desfășurare a unor proiecte economice reciproce. La acestea se adaugă probleme legate de birocrăție și corupție, monedele naționale diferite, legislații neconcordante, lipsa de concepte clare și strategii de reformă sau dezvoltare economică, taxe vamale mari, prețuri ridicate pentru transport, reglementări fiscale inadecvate, lipsa de concurență reală pe piață.

c) *Euroregiunea „Siret-Prut-Nistru”*

La 18 septembrie 2002, la Iași a fost semnat Protocolul cooperării transfrontaliere a „*Euroregiunii Siret-Prut-Nistru*”.¹¹ Aceasta are o suprafață de aproximativ 32.000 kmp, parteneri fiind **România și Republica Moldova**. Din România sunt încorporate județele **Iași, Vaslui și Neamț** (orașe polarizatoare Iași, Piatra Neamț, Vaslui, Bârlad). Scopul acestei euroregiuni constă în extinderea și îmbunătățirea relațiilor dintre colectivitățile și

¹¹ <http://biblioteca.regielive.ro/proiecte/geografie/euroregiunea-siret-prut-nistru-298279.html>

autoritățile locale în domeniile economic, educațional, cultural, științific și sportiv și asigurarea unei dezvoltări durabile a regiunii în contextul alinierii la standardele în domeniu în plan european.

Structura acesteia se bazează pe angajamentul partenerilor din ambele țări față de valorile comune europene – dezvoltarea economică și socială, democrația, promovarea valorilor culturale și asigurarea securității în această zonă. Direcțiile de dezvoltare se referă la dezvoltarea economică, comunitară, a infrastructurii localităților și a protecției mediului. Aproximativ de spațiul estic și potențialul de cooperare economică, i-a determinat pe parteneri să dezvolte o serie de colaborări cu regiuni din Ucraina (îndeosebi cu regiunile Odessa, Vinnitsa și Ivano-Frankivsk. După anul 2003, când a avut loc reorganizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, Euroregiunea „Siret-Prut-Nistru” și-a continuat extinderea, totalizând o suprafață de aproximativ 38.000 km² cu aproximativ 3.900.000 de locuitori. Din România, în componența reorganizată a acesteia au intrat județele **Iași**, **Vaslui** și **Prahova**.

În anul 2005 a fost înființată Asociația „Euroregiunea Siret-Prut-Nistru” ca organism cu personalitate juridică având rolul de gestionare a fondurilor și de implementare de proiecte transfrontaliere. Cetățenii Republicii Moldova au văzut în această euroregiune o „poartă de acces” spre Uniunea Europeană, trecând prin România, unde vor primi cetățenia statului român.

În anul 2009, cotizația membrilor asociației a fost stabilită la 3 eurocenți/locuitor, în cazul județului Vaslui fiind vorba de 13.800 euro/an. Drept urmare, din anul 2011, județul Vaslui nu și-a mai plătit „tributul”, motiv pentru care a devenit din membru cu drept de vot, membru observator fără drept de vot. Având în vedere resursele financiare limitate ale bugetului local și cuantumul mare al cotizației raportat la activitățile derulate, conducerea C.J. Vaslui a considerat că este mai bine să se retragă din această asociație. În iunie 2014, aleșii județului Vaslui au aprobat retragerea C.J. Vaslui din Asociația „Euroregiunea Siret-Prut-Nistru”,¹² sub motivul că în cei 12 ani de funcționare aceasta a realizat prea puține din obiectivele propuse. Mai mult, finanțarea s-a făcut aproape exclusiv din cotizațiile membrilor, nereușindu-se atragerea altor resurse, în special finanțări europene, decât în cuantum foarte mic.

*

¹² <http://estnews.ro/2014/06/26/judetul-vaslui-s-retras-din-asociatia-euroregiunea-siret-prut-nistru/>

O notă aparte are „Euroregiunea Nistru”, deși nu implică în mod direct zonele de frontieră ale României. Aceasta a fost creată la 11 aprilie 2012, **la indicația Uniunii Europene**, în baza unui acord al autorităților locale din **Republica Moldova și Ucraina**, interesată să-și pregătească debușeul în „*spațiul nistrean*”. Din această euroregiune fac parte: regiunea *Vinița* din **Ucraina** și șapte raioane: *Dondușeni, Dubăsari, Florești, Ocnîța, Rezina, Soroca și Șoldănești* din nord-estul Republicii **Moldova**.¹³ Euroregiunea are o suprafață de peste 34 mii kilometri pătrați și o populație de circa trei milioane de locuitori. Alte două raioane din Republica Moldova, respectiv Edineț și Râșcani, au depus cereri pentru a intra în cadrul acestei euroregiuni. *Euroregiunea* reprezintă o formă de integrare internațională, impusă de Uniunea Europeană, care impune implicarea zonelor de frontieră prin eliminarea controlată a barierelor vamale și a obstacolelor din calea fluctuației forței de muncă. Teoretic, autoritățile regionale din Republica Moldova și Ucraina au posibilitatea de a distribui banii alocați de Comisia Europeană în cadrul a trei programe: programul tripartit operațional „*România-Ucraina-Moldova*”, *Programul țărilor din regiunea Mării Negre pe 2007-2013* și *Programul de cooperare transfrontalieră din sud-estul Europei*.

3. Enigma lipsei euroregiunii în Maramureșul de peste Tisa

Pe frontiera nordică, de-a lungul Tisei, nu s-a reușit până în prezent decât creionarea așa-numitei **regiuni transfrontaliere România-Ucraina**, care încorporează județele *Maramureș și Satu Mare* din România, precum și județele *Zakarpatska și Ivano-Frankivska* din Ucraina.¹⁴ Precum se știe, la nord de Tisa, în Transcarpatia (Za Karpattia), situată în sud-vestul Ucrainei, între Tisa și Carpații Ucraineni, la granița cu România, cu capitala în orașul Ujgorod, trăiesc peste 40.000 de români. Transcarpatia este o regiune situată în apropierea „*Punctului zero*” al Europei (centrul continentului), în care s-au intersectat de-a lungul istoriei aproape toate semințiile lumii. În momentul actual, în Transcarpatia conviețuiesc peste 100 de etnii, cea românească fiind a treia ca mărime, după cea ucraineană și cea maghiară. Mândri de obârșia și de situația lor materială și culturală, românii de aici spun că trăiesc în „*România Mică*”, vizavi de „*România Mare*”. Însă ei se simt uitați sau neglijați de autoritățile statului român. Ei doresc ca Ambasada României în Ucraina, precum și

¹³ http://ro.wikipedia.org/wiki/Euroregiunea_Nistru

¹⁴ <http://www.cotidianul.ro/sa-nu-uitam-iarasi-de-romanii-din-transcarpatia-234646/>

Consulatul General al României de la Cernăuți (unde se adresează frecvent pentru obținerea de vize pentru intrarea în România), să se implice în problemele lor.

Evoluția situației politice din Ucraina le creează românilor din Transcarpatia sentimente de teamă, dar și de încredere că viața lor va reveni pe făgașul normal. Ei doresc ca autoritățile de la Kiev să mențină orientarea europeană a țării, dar și bune relații cu Federația Rusă, în care lucrează unii dintre membrii familiilor lor.¹⁵

4. Cooperarea transfrontalieră la frontiera de sud a României

Precum se știe, frontiera de sud a României, marcată în cea mai mare parte de fluviul Dunărea, prezintă același interes pentru Uniunea Europeană, fiind mai ușor de gestionat prin intermediul autorităților politico-statale. În anii 2001-2002, România a înființat cu vecinii săi bulgari și sârbi regiuni transfrontaliere, în primul rând cu scopul de a coopera pentru dezvoltarea economică a zonei, dar mai ales de a opri migrația necontrolată spre Occident, de a preveni criminalitatea transfrontalieră și terorismul. Astfel au fost înființate următoarele 6 regiuni transfrontaliere:¹⁶

- **Giurgiu-Ruse** (2001), având o suprafață de 2784 kmp, care cuprinde un oraș și 14 comune din **România** (oraș polarizator Giurgiu), precum și 7 municipalități din **Bulgaria** (oraș polarizator Ruse);

- **Dunărea 21** (2002), cu o suprafață de 9 500 kmp, care cuprinde un oraș și 4 comune din **România** (oraș polarizator Calafat), 8 municipalități din **Bulgaria** (oraș polarizator Vidin) și 8 municipalități din **Serbia** (oraș polarizator Zajecar).

- **Danubius** (2002), cu o suprafață de 6.310 kmp, care cuprinde județul Giurgiu din **România** (oraș polarizator Giurgiu) și 8 municipalități din **Bulgaria** (oraș polarizator Ruse);

- **Dunărea de Sud** (2002), cu o suprafață de 1.646 kmp, care cuprinde 4 orașe (Alexandria, Roșiori de Vede, Turnu Măgurele, Zimnicea) din **România**, precum și 3 municipalități (Belen, Sviștov și Nikopol din **Bulgaria** (orașe polarizatoare Belene, Sviștov, Nikopol);

- **Dunăre-Dobrogea** (2002), cu o suprafață de 24.177 kmp, care cuprinde județele Călărași, Constanța, Ialomița din **România** (orașe polarizatoare Constanța, Călărași, Slobozia, Mangalia) și județele Dobrich, Varna din **Bulgaria** (orașe polarizatoare Varna, Dobrich, Silistra).

¹⁵ <http://www.tocpress.info/neliniste-si-teama-in-comunitatea-romaneasca-de-pest-tisa/>

¹⁶ www.mae.ro, Direcția Balcanii de Vest și Cooperare Regională

- **Dunărea de Mijloc-Portile de Fier** (2005), care cuprinde județul *Mehedinți* din **România** (oraș polarizator Drobeta-Turnu Severin), regiunea *Vidin* din **Bulgaria** (oraș polarizator Vidin); județele *Cladovo și Bor* din **Serbia** (orașe polarizatoare Cladovo și Bor).

Aceste regiuni transfrontaliere nu constituie entități teritoriale autonome, formate și administrate pe principiul euroregiunilor, ele fiind gestionate de către statele vecine potrivit propriilor interese, prin intermediul autorităților locale/regionale localizate în apropiere.

În contextul declanșării și amplificării așa-numitei „crize a refugiaților”, aceste regiuni transfrontaliere au intrat în atenția factorilor de decizie la nivelul U.E., care le privesc ca puncte de sprijin în acțiunea de prevenire a migrației necontrolate spre centrul și vestul Europei.

*

Planurile și scenariile actuale vizând dezmembrarea Româneri, relevate de acțiuni extremist-revizioniste sau fals comunitariste, trebuie privite și tratate cu maximă atenție și spirit de răspundere civică și patriotică.

Col. (r) dr. Aurel V. David

Colțul mizantropului

U.E., DRAGOSTEA NOASTRĂ!

Suntem cetățeni ai Uniunii Europene!... Este o postură de invidiat, cel puțin așa îmi place să cred; sunt țări, cum ar fi Turcia, care ar da nu știu cât să se vadă în nobila și onoranta familie a U.E. Unele persoane o asemuiesc cu o „căruță”, la care ne-am înhămat toți și tragem din toate puterile. Singura problemă de care nu prea suntem încântați este faptul că aceia care stau pe „capră” și trag hățurile sunt mereu cam aceiași, iar dacă strâmbi din nas sau dacă noi, românii, încercăm să mai tragem căruța și prin spațiul Schengen, este scos imediat de sub banchetă biciul MCV, adică „Mecanismul de Cooperare și Verificare”.

Este adevărat, tragem toți, cot la cot, dar când îți este lumea mai dragă apare câte un „*contrepied*”, ca să folosim un termen din balet: englezul, om subțire, neam de lord, găsește mereu câte ceva care-i pute și face ce face ca să-i fie hamul mai ușor, de grec ce să mai vorbim, de atâta tras la jug a leșinat și a trebuit să-l punem în căruță până și-o reveni, ungurul, probabil sătul de hamuri, face pe iapa năvălaşă în călduri și ar vrea tare mult să ne „traducă” cu armăsarul rusesc, olandezul, cât este el de mic și gras, nu ne suportă pe noi și pe bulgari că suntem trăpași suspecti și uite așa, mai în „hăis” mai în „cea”, frumoasa căruță se târăște pe drumurile europene.

Din păcate, acum trebuie să trecem și prin dramele care se produc ca urmare a generozității prost înțelese – chiar de cei care stau pe „capră” – legată de migrația islamică. Era să încep aceste rânduri cu titlul „Ce vă spuneam eu?” dar am renunțat, să nu se creadă că sunt un infatuat în mizantropia mea. Cum am mai arătat într-un număr al revistei noastre, era de așteptat ca Statul Islamic să strecoare printre sutele de mii de refugiați și câteva sute dacă nu chiar mii de teroriști, așa-zișii jihadiști reușind să deschidă aici, în Europa, un Al Doilea Front care acționează și va acționa sângeros, fără milă, ori de câte ori va considera că-i sunt afectate interesele.

Oare extrapolez afirmând că, în acest moment, o mare parte a Europei este prizonieră la discreția Statului Islamic? Munca serviciilor de informații și

ale celor antiteroriste, mai ales din țările occidentale, este colosal de dificilă, iar pentru a contracara acțiuni de genul celor de la Paris și Bruxelles, desigur se impune o mai mare mobilizare și conlucrare între serviciile de profil din toate țările membre U.E. Era de așteptat că, după arestarea la Bruxelles a teroristului Salah Abdeslam, se vor produce atacuri teroriste, dar măsurile preventive au fost ineficiente, lipsite de rigurozitate și fermitate și, în mod cert, fără supărare, acoperirea informativă a mediului respectiv a fost deficitară. Trebuie să recunoaștem că, la o bază de lucru atât de mare, este întradevăr dificil, dacă nu chiar imposibil, un control informativ total. Sper să fiu un profet mincinos, dar atâta timp cât teroristul respectiv va fi în arest, atacurile teroriste vor continua și vor fi tot mai sângeroase, dacă nu se iau de urgență măsurile care se impun pentru anihilarea potențialilor suspecți.

Eu știu că „unchiul Sam” ne privește cu oarecare superioritate și chiar cu o notă de condescendență pe noi,ăștia din U.E., care facem eforturi să menținem coeziunea Uniunii, dar nu mă așteptam din partea lui la un cuvânt de ordine atât de dur și categoric dat americanilor: „Evitați să vizitați Europa, ocoliți-o!”. Și noi, bieții, gândeam că dacă suntem în NATO, „unchiul” se va grăbi să ne ajute cu ceva în lupta anti-tero, sau măcar să ne ridice moralul. Poate mai târziu?...

Apăi, domnilor... dacă Europa a devenit un spațiu periculos de vizitat și chiar de locuit, atunci noi, ca tot românul inventiv și prevăzător, ne vom crea singuri o oază, numai a noastră, de liniște și siguranță, la umbra unei grandioase moschei și a unui centru de pregătire teologică a tinerilor musulmani, pe care o vom ridica în curând chiar în București și astfel, relațiile noastre cu lumea islamică vor deveni cordiale, de încredere și respect reciproc. Orice intenție criminală se va topi în fața minunatei construcții care preamărește islamul. Speranța este idilică și are o bună doză de naivitate, dar cine știe... poate reușim și încep occidentalii să se refugieze la noi, dezvoltăm și turismul, că vor fi mulți dornici să petreacă o vacanță fără teama că le explodează ceva în farfurie...

Să nu se creadă că vreau să minimalizez rolul pe care îl are de jucat permanenta implicare a SRI, care este de fapt adevăratul garant al unui climat de siguranță în țara noastră.

În context, mă gândeam cu egoistă plăcere că, în milenara existență a spațiului nostru mioritic, pentru prima dată nu ne-am aflat în calea năvălitorilor. Acum ne-au ocolit și bine au făcut. Trebuie să avem mare grijă că vestul sufocat probabil va încerca să ne arunce în cârcă alte câteva mii de emigranți, eu zic să-i sfătuim să-i trimită în spațiul Schengen.

*

Că veni vorba de țărișoara noastră, vreau să remarc cu bucurie o exprimare pe care nici un prim ministru care s-a perindat la putere până acum nu a avut curajul s-o spună, dar d-lui prim-ministru Cioloș i-a ieșit porumbelul din gură și, adresându-se d-nei Kovesi, a spus: „Trebuie să învățăm să trăim responsabil și fără PROPTILE EXTERNE, să începem să avem încredere în noi înșine”. Excelent spus! Știe dl. Cioloș ce știe, că-i om umblat și a hălăduit mult prin culisele de la Bruxelles, numai de ar avea urechi să audă cei din clasa politică.

În altă ordine de idei, constat că cetățenii români au început să fie împărțiți în două categorii: cetățeni simpli și cetățeni „penali”. Între aceste două categorii există doar diferența că penalii ar fi, chipurile, în atenția organelor de justiție, dar au toate libertățile, ca orice cetățean, merg în străinătate la tratamente, participă la nunți și cumetrii și se bucură din plin de bunăstarea pe care au acumulat-o cu „atâta trudă”. O fi și asta o față „umană” a originalei democrații românești...

În bogata panoplie de „penali” avem prim-miniștri, miniștri, deputați, senatori, oameni de afaceri, ne mai lipsea unul cu sânge albastru, gata acum îl avem și pe ăsta, „prințul Paul de România”. Sărmanul, se vaită cât îl ține nobila sa gură că a fost „țepuit” de complici care i-ar fi luat aproape 80% din pradă. Păcat, mare păcat, dar așa îi trebuie dacă nu știe să-și aleagă complici pe măsura „regalității” sale.

Se zvonește că până la urmă, justiția va confisca averile „penalilor”, furate și ascunse prin băncile din străinătate, care se ridică la sute de milioane de euro. Bine ar fi să fie adevărat, dar mi-e teamă că-i doar o vorbă din acelea cu „vrabia mălai visează și calicul, praznicul”.

Până una alta cei mai teribili „penali” sunt fericiți, au trecut în categoria de „condamnați” cu pedepse modice, din care vor mai face câteva luni și gata, se

vor putea întoarce purificați ca niște floricele la murdara lor agoniseală. Păi dacă așa stau treburile, să vedeți de acum încolo ce vor prolifera jaful și corupția!

Doamne, leagă mai bine legătura de pe ochii Justiției românești sau poate mai bine dezleag-o ca să vadă limpede ce ticăloși are de judecat!

Col. (r) Hagop Hairabetian

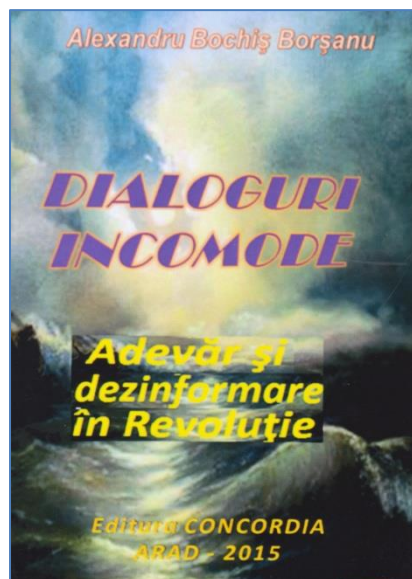

NOTE DE LECTURĂ

REFLECȚII DESPRE TRECUT ȘI PREZENT

Lucrarea dr. Gh. Rațiu „*După un sfert de veac: România și românii înainte și după Revoluția din decembrie 1989*”, apărută recent la editura Paco, nu este o simplă prezentare sintetică a volumului uriaș de date, documente, scenarii și versiuni lansate în primii douăzeci și cinci de ani trecuți de la evenimentele din decembrie 1989. Chiar și sub acest aspect, autorul are meritul de a fi abordat cu curaj ceea ce istoricul Constatin Corneanu a numit „*unul din cele mai fascinante și dificile subiecte de istorie recentă și o imensă provocare pentru istorici*”.

Volumul dr. Gh. Rațiu este însă și rodul reflecțiilor amare ale unui participant care nu a fost un simplu martor, ci – în calitatea sa de șef al Direcției I (Informații Interne), una din structurile importante ale serviciului național de informații – a avut partea sa de contribuție la modul în care în acele momente de decembrie a fost influențat cursul României spre noua etapă din bogata și zbuciumata sa istorie.

Pe bună dreptate, autorul subliniază cu regret că „*era cazul ca acum, după un sfert de veac, istoricii care au cercetat desfășurarea evenimentelor din decembrie 1989 și schimbările intervenite în viața poporului român, să se așeze la aceeași masă și, cu răbdare, să cadă de acord, care din numeroasele «adevăruri» exprimate de unii sau de alții, este cel real*”.

Lucrarea abordează evenimentele în perspectivă istorică, reamintind cititorilor, în prima parte, contextul intern și internațional în care s-a instalat și a evoluat regimul totalitar în România, de la preluarea puterii de către Partidul Comunist (martie 1945) și până la perioada în care acesta a fost subordonat dictaturii personale a cuplului ceaușist.

Capitolele dedicate evenimentelor propriu-zise – *Revoluția (revoluțiile); Dirijorii schimbării. Implicarea unor servicii străine de spionaj; Teza loviturii de stat; Despre agresiunea militară sovietică împotriva României în decembrie 1989; Ion Iliescu preia puterea; Securitatea în decembrie 1989* – constituie o bună sinteză a principalelor puncte de vedere ce s-au conturat, în timp, asupra evenimentelor. Ele sunt analizate din perspectiva specialistului direct implicat în derularea evenimentelor și determină astfel cititorul să găsească noi abordări ale acelor complexe momente istorice.

Partea a doua a lucrării (capitolele: *Primii pași spre un trai mai bun; Împotmolirea; Ce-i de făcut*) constituie o analiză a perioadei post-1989, prezentând evoluția (sau mai degrabă involuția) economică, inclusiv rolul factorului extern în acest proces. Autorul privește cu amărăciune și procesul de degradare a culturii, educației, învățământului, de alterare a valorilor esențiale ale poporului român, concluzionând că „*deromânizarea economiei a atras după sine deromânizarea societății*”.

Cu toate numeroasele motive de pesimism, autorul se declară în dezacord cu cei care „*etalând necazurile, neagă și ceea ce este bun, devin fataliști prevestind dispariția României ca țară și a românilor ca popor*”. Cu argumente istorice, lucrarea subliniază că România a mai „*trecut prin perioade de restriște, după momente istorice de cotitură și poporul a găsit de fiecare dată forța de a reveni la o situație mai bună*”.

Sunt, în încheiere, prezentate și unele propuneri, mai degrabă dorințe pentru viitor, între care nevoia de „*reprofesionalizare a tuturor sectoarelor de activitate, ca una din condițiile de bază ale redresării*”, dar și „*înlăturarea cauzelor care dezbină poporul român*”. (Maria Ilie)

PAGINI LITERARE¹**PAUL CARPEN****REVISTEI NOASTRE - VITRALII**

De mult pluteau în zare nori vineți, plini de ură,
Dar cine-i lua în seamă? Știam că sunt departe
Și surzi la metronomul – al altei vremi măsură
Credeam că-i lungă calea ce de noi îi desparte.

Deodat' s-a pornit vântul, bufnind cu dușmănie
Acuma dintr-o parte, acuma crunt dintr-alta
El unde vrea s-ajungă părea să nu mai știe
Doar șanțuri și troiene cioplea mereu cu dalta.

Se zbate-n țâțâni ușa și clănțăne-n urgie
Un vaier-i al ei scâncet de fier frecat pe fier
Ciopor de cruci alături de drum spun să se știe
Că Măine-a fost și Astăzi e un popas spre ieri.

Convoi de furnici negre – oameni aduși de spate
Să târâie-n tăcere, că nu-și mai află locul,
Aură de nea albă le înconjoară chipul. Și cine poate
'N ochii lor stinși de vremuri s-aprindă iarăși focul?

Viscolul vremii străbate

I-a stat dreptatea crez și far.

Truda celor ce au scris-o

Răzbate-n pagini cu mult har.

Adevăruri incomode a rostit verde în față.

Lega, sfânta demnitate și dorința de mai bine

I-au fost îndrumar în viață

Iată, știți acuma cine-i!

¹ „Paginile Literare” cuprind contribuții ale membrilor ACMRR și ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice în acest domeniu.

DUMITRU DĂNĂU

AFORISM DIONISIAC

orice strugure
este un emisar credincios
al soarelui
să ne învețe filozofia
rodului ...
... cu setea cu care aștepți
adevărul,
coborâm pe pământ -
semințe încărcate cu
viață -
și-ncepem să fim
rădăcină,
 și floare,
 și rod
până când
o nouă toamnă
ne cheamă la
Academia Strugurilor

O, SUFLETE BEZMETIC

de aur ziua, ora - de mătase,
violaceea clipă - crin regal;
dă frunza chiot sângieru prin oase

o,
suflete bezmetic, amurgul
vine încet pe urma noastră ca o fiară ...
... de aur ziua când te-mpaci cu mine,
iar clipa - de mătase princiară ...

EMIL DREPTATE

AȘ DORI SĂ AUD ÎNTREBĂRILE TALE

Aș dori să aud întrebările tale
Rostite încet ca un apus de ninsoare
Și să mai cred că se poate veghea
La un prag luminat de-ntrebare

Urme de păsări pe chip și-n priviri
Uitată linia zborului cântă
Și prin ea se zvonesc întrebările tale
Ca o apă dușmănoasă și-adâncă

Eu voi rămâne ninsoare la porți
Tu de toate te lepezi oricum
Ca de-o lumină intens colorată
Anume pentru ora de-acum

MIRCEA DORIN ISTRATE

RUGĂ PENTRU NEAMUL MEU

Secătuiește, Doamne, izvorul cel de ură
Ce-mi umple iar fântâna făcutelor păcate,
Și fă să uite omul de veșnica minciună,
De lașități, trădare, hoție, câte toate.

Învăță-l iar cu munca, cu cinstea preacurată,
Cu taina rugăciunii și viața cea smerită,
Mi-l umple de credință, c-apoi, în bune fapte
Să-și țină calea vieții atâta cât i-e sortită.

În inimă sădește-i curaj și demnitate,
Jertfelnică iubire spre cel căzut în tină,
Spre urgisit îndreaptă-l cu dragoste de frate
Ca nimănui vreodată să nu-i mai cate vină.

Și mai învață-l, Doamne, că sfântă e țărâna
Iar dragostea de țară e mai presus de toate,
Îi întărește încă și sufletu-i, și mintea
C-a stat destul sărmanul tot îndoit de spate.

Mi-l fă să se ridice curat și-n semeție
Și-n cinste țină-și viața că, dacă vrea, el poate,
C-așa a fost odată, când Ți-a plăcut și Ție
Să-i știi aici cuiarul cu ce i-ai pus în soarte.

CORIN BIANU

CUMPĂNĂ

Într-o mână duc apă vie,
În cealaltă
Duc apă moartă.

Într-o parte mă îmbie
Viața fără sfârșit,

În cealaltă mă ademenește
Eterna odihnă,

Între aceste două hotare,
Ca o cumpănă mă petrec.

GHEORGHE TRIFU

INVITAȚIE LA VIS

Pe dealul împietrit de frumusețe
La cumpăna unei fântâni pierdute
Fluturi mari invită la ospete
Ființe din lumi necunoscute.

Vin pe cărări ascunse-n rouă
Când spre lumină cerul se deschide,
Ard corzi întinse de vioară
O simfonie jarul lor ucide.

Erai și tu, necunoscută, invitată
Pe flori de stele ei ți-au scris
Să fii regina încoronată
Rănită de căldura unui vis.

ȚĂRANII

Datele statistice arată că îmbătrânirea și depopularea satelor
sunt fenomene deosebit de grave.

„Noi suntem ultimii țărani din România” (sătean din
Câmpia Română)

Țăranii sunt granit în Univers
Sămânță pură peste ani rămasă
Grâul îi cunoaște după mers,
În umbra lor m-așez la fiecare masă.

Au pasul limpede, curat,
Drumul e blând ca o ninsoare,
Pe fiece grăunte-i un țăran sculptat
Viața lor e o lungă sărbătoare.

Coboară-n câmp învinși de o chemare
Prin sânge aleargă călăreți de dor,
Țăranii sunt un munte de așteptare
Ogorul îl suie în cămașa lor.

Țăranii sunt granit în Univers
Sămânță pură peste ani deplină
Grâul îi cunoaște după mers,
Țăranii-s monumente de lumină.

ÎN SEPTEMBRIE

*La 144 de ani de la intrarea în nemurire
a Craiului Munților, Avram Iancu*

Septembrie

Deschide marele PORTIC
Al toamnei.
Pe o buză sângerie
Chipul unei auguste doamne
Culoarea nopții mereu o scrie.

Într-un Septembrie

În arămiu înveșmântat,
Ca pentru o procesiune de nuntire,
Munții Marșul l-au cântat...
Iancu pleca în nemurire.

Întins pe margine de noapte,
Pe o prispă atârând de-o stea
În balsam de mere coapte,
Augusta doamnă îl veghea.

În gorunul lui Horea îndurerat,
Făclii de doliu s-au aprins,
De-un fulger cerul despica
Larg porțile și le-a deschis.

Un vuiet de arme și oștiri,
Trompetele Înaltului au sunat,
Iancu și fluierul - doi miri
În nemurire au intrat.

Septembrie

Prin gutui trec cei dintâi fiori,
Petice de bronz pe zile de toamnă
Văzduhul destramă vechile culori ...
Augusta doamnă
În purpură se-mbracă, deseori.

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR – SRI

- **La data de 7 mai 2016, a avut loc Adunarea Generală a ACMRR-SRI**, la care au participat delegați ai tuturor Sucursalelor din București și din țară. Au fost prezente, de asemenea, cadre reprezentative ale Serviciului Român de Informații, îndeosebi din sectoarele care au tangență cu viața și nevoile rezerviștilor instituției.

Anterior începerii programului Adunării Generale a fost prezentat mesajul Directorului Serviciului Român de Informații – domnul Eduard Hellvig – ascultat cu mare atenție de participanți și răsplătit cu aplauze pentru cuvintele calde, prietenoase adresate tuturor rezerviștilor instituției.

- La nivelul Sucursalelor Asociației au avut loc **conferințele anuale** în care a fost analizat modul în care au fost îndeplinite obiectivele statutare și sarcinile reieșite din programele proprii de măsuri. Dezbaterile au pus în evidență modul responsabil în care au acționat conducerea Sucursalelor și membrii acestora pentru îndeplinirea sarcinilor stabilite. A fost evidențiată, printre altele, creșterea numărului colegilor care publică memorialistică în revista „*Vitralii – Lumini și umbre*”. De asemenea, a fost apreciat numărul sporit de ajutoare financiare acordate unor colegi aflați în suferință prin Fundația „Solidaritate, Patrie și Onoare”. Au fost stabilite, de asemenea, măsuri care să sporească prezența membrilor Sucursalelor la activitățile acestora.

Președintelui Sucursalei **Mehedinți**, care s-a retras din funcție având în vedere vârsta înaintată, îi transmitem mulțumiri pentru modul onorant în care și-a îndeplinit sarcinile și îi dorim viață îndelungată și sănătate.

- În **planurile de activități pentru anul 2016**, multe dintre Sucursalele Asociației, între care **Alba, Argeș, Bacău, Bihor, Cluj, Constanța, Călărași, Dâmbovița, Galați, Hunedoara, Iași, Mureș, Neamț, Satu Mare, Sibiu, Timiș**, și-au stabilit, între altele, realizarea unor acțiuni comune cu membrii Sucursalelor limitrofe sau din același areal geografic pentru o mai activă implicare în acțiuni de interes comun. Sunt avute în vedere îndeosebi activități culturale și turistice.

- Cu prilejul zilelor de 1 și 8 Martie, Sucursalele au organizat, într-un cadru festiv, **acțiuni de omagiere a colegelor noastre**, fiindu-le oferite buchete de flori, iar la unele Sucursale și atenții simbolice. La festivitatea organizată de Sucursala **Timiș** au fost invitate și doamne din structura activă, care sprijină activitatea sucursalei.
- Și în acest trimestru au avut loc acțiuni festive în care membrilor Asociației, cu vârste multiplu de 5, începând cu vârsta de 60 de ani, le-au fost oferite **diplome aniversare** și flori colegelor. Într-o atmosferă colegială, destinsă, participanții au purtat discuții, îndeosebi cu privire la activitatea pe care au desfășurat-o, și-au reamintit momente din viața profesională.
- Cu ocazia **împlinirii a 40 de ani de la constituirea Detașamentului de intervenție din cadrul fostei Unități Speciale de Luptă Antiteroristă**, foști componenți ai acestei structuri s-au întâlnit într-un cadru festiv. Organizatorii le-au oferit participanților diplome, iar doamnelor buchete de flori. La acțiune au participat, printre alți invitați, președintele Asociației, colonel (r) Filip Teodorescu, precum și președintele de onoare al Asociației, general colonel (r) Iulian Vlad.

IN MEMORIAM

Ne-a părăsit, la sfârșit de martie, **generalul locotenent (r) Aristotel Stamatoiu**, una din personalitățile care au avut o importantă contribuție la modernizarea și dezvoltarea *intelligence*-ului românesc.

Născut la 6 octombrie 1929, în comuna Scoarța, județul Gorj, Aristotel Stamatoiu a absolvit studiile liceale în 1949, la Târgu Jiu, apoi a urmat cursurile Facultății de Comerț și Cooperatie din cadrul Institutului de Studii Economice și Planificare din București (1949-1952).

După absolvirea facultății a lucrat foarte scurt timp ca planificator la Centrocoop, iar în 1953 a devenit ofițer de securitate în Direcția de Contrainformații Economice, unde a activat până în anul 1962, când a fost transferat în cadrul Direcției de Contraspionaj.

Contraspionajul a fost profilul de muncă informativă definitoriu pentru Aristotel Stamatoiu care, la rândul său, a marcat prin profesionalism și dăruire evoluția acestei structuri a serviciului național de informații în perioada 1962 – 1984. A fost, succesiv, locțiitor șef serviciu (1962), șef serviciu (1963-1967) și

adjunct al șefului Direcției de Contraspionaj (1967-1973), fiind un colaborator apropiat al șefului contraspionajului românesc, generalul Neagu Cosma.

În contextul reorganizării structurilor de contraspionaj de la începutul anilor '70, Aristotel Stamatoiu a fost numit șef al Direcției de Contraspionaj din cadrul Direcției Generale de Contraspionaj a Ministerului de Interne (1973-1974), apoi locțiitor al șefului acestei direcții generale (1974-1979).

Avansat la gradul de general-maior la 21 august 1979, a fost numit, după o nouă reorganizare, șef al Direcției a III-a Contraspionaj, funcție pe care a îndeplinit-o până în 1982, când a schimbat profilul de muncă, devenind adjunct al șefului Centrului de Informații Externe și secretar de stat în Ministerul de Interne.

Experiența în munca informativă și profesionalismul său au făcut ca generalul Aristotel Stamatoiu să contribuie în mod esențial la „reprofesionalizarea” structurii de informații externe, marcată de restructurările dictate de factorul politic ca urmare a trădării lui Ion Mihai Pacepa, precum și de numeroasele eșecuri și trădări ulterioare. La 23 august 1984, Aristotel Stamatoiu a fost avansat la gradul de general-locotenent, iar la sfârșitul aceluiași an a fost numit șef al Centrului de Informații Externe din cadrul Departamentului Securității Statului și adjunct al ministrului de Interne.

În această funcție, prin modul în care a orientat activitatea specifică a subordonaților săi – care l-au simțit în permanență aproape – Aristotel Stamatoiu a contribuit în mod esențial la obținerea de către Centrul de Informații Externe a unor rezultate operative notabile, între care s-a detașat obținerea informațiilor referitoare la acordurile Bush-Gorbaciov de la Malta și la activitățile serviciilor speciale sovietice vizând înlăturarea regimului Ceaușescu și înlocuirea acestuia cu un regim adept al guvernării „perestroika”.

Eliberat din funcție și trecut în rezervă la 6 ianuarie 1990, generalul Aristotel Stamatoiu a rămas aceeași personalitate marcată de un profund patriotism și profesionalism, fiind la fel de apropiat foștilor colegi și subordonați. Și-a dedicat „vârsta de aur” în principal familiei, fiind însă o prezență permanentă și în viața Asociațiilor Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din cele două servicii de informații la a căror istorie a avut o contribuție de marcă.

Odihnească-se în pace!

PREZENȚI ÎN VIAȚA ȘI CULTURA CETĂȚII

- La data de 27 martie, **președintele ACMRR-SRI, col. (r) Filip Teodorescu**, a participat la o **dezbateră organizată de postul de televiziune Realitatea TV** pe teme legate de locul și rolul serviciilor speciale în istoria recentă a României dar și în contextul actual, marcat de recrudescența terorismului în Europa. La dezbateră moderată de Octavian Hoandă au mai participat istoricul Florian Bichir și Alexandru Cumpănașu, directorul Asociației pentru Implementarea Democrației.

Au fost relevate, între altele, aspecte mai puțin cunoscute privind prezența și acțiunile întreprinse de serviciile speciale românești și străine în contextul evenimentelor din decembrie 1989. De asemenea, participanții au subliniat necesitatea îmbunătățirii culturii de securitate la nivelul marelui public, atât în ceea ce privește rolul și activitatea serviciilor românești cât și contextul european și internațional de securitate

NOI APARIȚII EDITORIALE

- Editura mureșeană Vatra Veche publică volumul al doilea al lucrării colegului nostru **col. (r) Gheorghe Bănescu** „*Demers pentru adevăr (Din culisele serviciilor secrete românești – Dosarul «Comoara din deal», Sighișoara 1969)*”.

Lucrarea este o reconstituire, cadru cu cadru, a investigațiilor (în care autorul a fost direct implicat) derulate de ofițerii Biroului de Securitate al municipiului Sighișoara pentru „identificarea operelor de artă, a manuscriselor și documentelor istorice de atestare documentară și existențială a României”.

În acest context, este prezentată în detaliu acțiunea „Comoara din deal”, care a dus la prevenirea sustragerii și scoaterii din țară a unor valori de patrimoniu aflate la biserica evanghelică din Sighișoara, respectiv documente de o mare importanță pentru istoria românilor: hrisoavele emise de Mihai Viteazul (21 noiembrie 1599 – Alba Iulia, hrise original, 19

aprilie 1600 – Cetatea Făgărașului, 3 și 5 august 1600 – Alba Iulia) aflate astăzi la Arhivele Naționale și la Muzeul Național de Istorie.

- Colegul nostru arădean **Alexandru Bochiș Borșanu** revine în librării cu volumul *„Dialoguri incomode – Adevăr și dezinformare în Revoluție”*, apărut recent la editura Concordia.

Volumul cuprinde o antologie de interviuri acordate de autor, în ultimii ani, mai multor publicații și posturi TV arădene, pe teme legate de evenimentele din decembrie 1989, dar și de experiența sa ca specialist în antiterorism.

- *„Biserica – Statul”* este titlul lucrării lui **Viorel Roman** consacrată intercondiționării între credință, religie și politic, pe plan național și internațional, în perspectiva unor importante evenimente marcate de bisericile catolică și ortodoxă.

Volumul, a cărui tematică este *„Biserica și Statul în conflictul religios al Chestiunii Orientale”*, cuprinde și o interesantă anexă cu documente de interes pentru istoria recentă, inclusiv *Directivele NKVD din 1947* privind instituirea regimului comunist pe teritoriile ocupate de sovietici după cel de-al doilea război mondial și *Raportul DSS din august 1968 privind pregătirea invaziei în Cehoslovacia, România și Iugoslavia*.

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE” – PREZENȚĂ ȘI ECOURI

Prezentăm în cele ce urmează unele dintre ecourile recepționate la redacție în legătură cu interesul cu care revista *„Vitrallii – Lumini și umbre”* este primită în mediile instituționale preocupate de problematica securității naționale, în presa de specialitate și în rândul marelui public.

- Revista ploieșteană *„Atitudini”* nr. 2/ februarie 2016, pe lângă cronica „Seratei Atitudini” ce a avut loc în 26 ianuarie 2016 cuprinzând și tema „cultura de *intelligence* și securitatea națională”, prezintă numărul 25 al revistei la rubrica „Parada revistelor”. Constantin Dobrescu consideră că *„este lăudabilă inițiativa rezerviștilor din Serviciile speciale de a clarifica toate detaliile privind datele legate de decembrie '89. Mă întreb și eu, ca tot românul imparțial, cui mai folosește?... Nimeni nu vă contestă patriotismul dar generația tânără este pierdută spiritual. Au avut alții grijă ca aceasta să nu mai simtă românește, să nu mai aibă instinct național”*.

- „**Actualitatea sătmăreană**” din 1 aprilie prezintă, sub semnătura prof. Carol Koka, numărul 26 al revistei, apreciată de recenzent ca fiind „*o revistă condusă de un colectiv de redactori bine informați, profesioniști ai informațiilor,... care nu-și permit să falsifice adevărul*”.
- Numărul 25 al revistei este recenzat în cotidianul „**Tribuna**” (Sibiu, 25 ianuarie) de către ziaristul N. I. Dobra care îl consideră „*interesant și putând da naștere la controverse*”.
- Raluca Cetean semnează prezentarea „*Noi restituiri dintre lumini și umbre*”, în „**Ziarul Hunedoreanului**” din 26 februarie, caracterizând numărul 25 al revistei drept „*o ediție extrem de interesantă, care poate fi citită cu interes în integralitatea ei*”.
- De asemenea, sunt publicate recenzii ale numărului 25 al revistei în publicațiile „**Servus Hunedoara**” din 12 februarie (sub semnătura Ramonei Ștefan), „**Actualitatea sătmăreană**” din 13 februarie (prof. Carol C. Koka)

* * *

Ilustrăm acest număr cu câteva din creațiile **pictorului Nicolae Popa (1901-1959)**, personalitate notabilă a mării generații de artiști plastici români de la începutul secolului XX de la a cărui naștere aniversăm 115 ani.

Născut la 19 mai 1901, Nicolae Popa a studiat la Iași sub îndrumarea pictorilor Gh. Popovici, Octav Băncilă și Șt. Dimitrescu, apoi la Paris, în atelierul pictorului André Lhote. Susținuta activitate expozițională și profesorală l-a impus atenției criticilor și amatorilor de artă ca o personalitate notabilă, din aceeași familie a marilor artiști moldoveni, ilustrată de Nicolae Tonitza, Șt. Dimitrescu, Nutzi Acontz sau Aurel Băeșu.

Corneliu Baba, contemporan și prieten al pictorului, îl evoca în 1972 pe Nicolae Popa ca având „*un remarcabil simț plastic. Îți descria cu naivitatea lui gravă, uimitor de sugestiv, un ansamblu de culori pe o pânză, sau un motiv de pictură. Cu aceeași voce șoptită, îți confia emoțiile unei cromatici imaginare sau amănuntele picturale ale unui tablou visat. Te despărțezi de el cu gândul la paletă, grăbit s-ajungi la tine în atelier*”.

oooOOOooo